

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | december 10 | 4,30 EUR

48

Se vodja rodi ali naredi?

Tršarjev razigrani Otroški strah

Naš pogovor: dr. Jože Trontelj

V žarišču: Kdo so mladi danes

VSE NAJBOLJŠE IZ SVETA POROČNE MODE

POROČNE OBLEKE

LINEA RAFFAELLI • MARYLISE • TWO BY ROSA CLARA
IMOGENE • VILLAS • AIRE COLLECTION • LA SPOSA

NAKIT IN MODNI DODATKI

OGRAJICE • ZAPESTITVE • UHANI • TIARE • PAJČOLANI
TORBJICE • ROKAVICE • BLAZINICE ZA PRSTANE

ČEVLJI ZA POROKO

IN SVEČANE PRILOŽNOSTI

ELSA • PACO STEVE • NINA FIARUCCI • RAINBOW COUTURE

SPODNJE PERILO

MODRČKI • HLAČKE • STEZNIKI • SAMOSTOJEČE
NOGAVICE • DODATKI ZA OBLIKOVANJE POSTAVE

MODA ZA MOŠKE

SVEČANE OBLEKE PRIZNANIH BLAGOVNIH ZNAMK
SRAJCE • MODNI DODATKI • ČEVLJI, PASOVI

MOD
'ART

Razstavno-prodejni salon MOD'ART
Slavnikarska 3, 1230 Domžale
T: 01/724 45 88, info@mod-art.si
www.poroka.net

www.mod-art.si

informativa'11

Vseslovenski sejem o izobraževanju,
štipendiranju in zaposlovanju.

petek in sobota 21. in 22. 1. 2010

od 9. do 18. ure

Gospodarsko razstavišče, Ljubljana

Predstavitve se bodo:

- srednje šole in šolski centri,
- višje strokovne šole in visoke šole,
- vse slovenske in nekaj tujih univerz s programi posameznih fakultet,
- študijski programi drugih ponudnikov izobraževanja,
- dodatni program: brezplačne delavnice, predavanja, bogat program na odru.

www.informativa.si

VSTOP
PROST!

Otroške
in mladinske izdaje

Slovensko leposlovje
tuje LePOSLOVJE

PRIROČNIKI, UČBENIKI
in MUZIKALIJE

STROKOVNA
LITERATURA

ZVON

1857

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

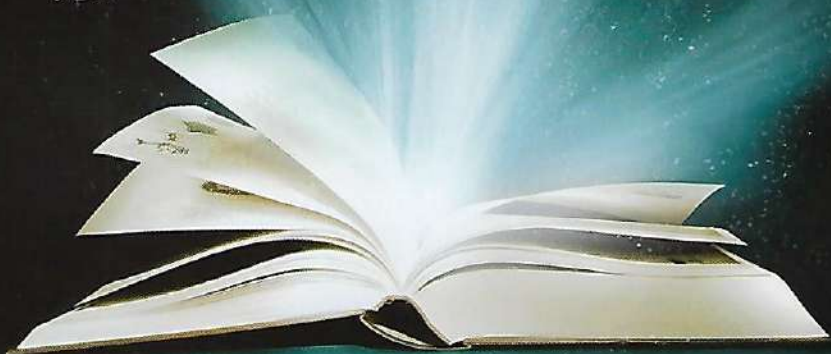
Vabimo vas v naši knjigarni:

Celje, Prešernova 23, tel.: 03/490-14-20(21)
Ljubljana, Nazorjeva 1, tel.: 01/244-36-50

www.mohorjeva.org

1857
2011

Štošestdeset let

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Milan Bizant
mag. Zorica Blagotinšek
dr. Helena Jeriček Klanšček
dr. Peter Lah
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hozjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Franci M. Kolenc
Karmen Pečarič Podobnik
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43-83-983, 031-611-411
revija.vzgoja@rkc.si
silvo.sinkovec@rkc.si
http://dkps.rkc.si

ID za DDV

S164231160

Transakcijski račun

24200-9003894173
odprt pri Raiffeisen bank

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Schwarz d.o.o.

Lektoriranje

Berta Golob
Barbara Rodošek
Bernarda Kežar

Revija VZGOJA izhaja
štirikrat letno. Cena izvoda
je 4,30 EUR. Naročnina za
naročnike v Sloveniji je
17,20 EUR (Evropa: 30 EUR,
drugod: 42 USD, v ceno
niso všteti stroški bančnega
nakazila: 15 EUR). DDV in
poštnina sta vračunana
v ceno. Odpoved naročnine
sprejemamo samo pisno za
naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov
lahko dobite na uredništvu ali
na spletni strani. Nenaročenih
prispevkov ne honoriramo.
Natisnjenih 2300 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirajo
Ministrstvo za šolstvo in šport,
Javna agencija za
raziskovalno dejavnost RS ter
Ministrstvo za kulturo.

Prevelika samozavest

✍ Silvo Šinkovec

Profesorica na Pedagoški fakulteti v Kopru me je vprašala, kaj menim o trditvah ameriških raziskovalcev, da so nekateri ljudje 'preveč samozavestni'. Vprašanje ni novo. Na seminarjih in šolah za starše ga udeleženci redno postavljajo.

Ko se pogovarjamo o 'preveč samozavestnih', navadno pomislimo na ljudi, ki si upajo vse, ne poznajo sramu, samozavestno dosegajo svoje cilje. Pogosto na račun drugih, v tekmovalnem vzdušju, agresivno, da druge kritizirajo, žalijo, prevarajo. To so nastopači, arogantneži. Takšna samozavest je vezana na moč, uveljavljanje sebe in poniževanje drugih in ne na spoštovanje in resnico. Tem ljudem primanjkuje samospoštovanja.

Ostajajo tri skupine obrambnega vedenja oseb, ki imajo nizko samospoštovanje. Prvi se zatečejo v **izogibanje**. Ne upajo se izpostaviti, ne udeležujejo se novih aktivnosti, ne širijo svojega socialnega okolja. Strah jih je, da si bodo ljudje kaj slabega mislili o njih, da se lahko pokaže njihova nesposobnost, nesimpatičnost ali neustreznost. Bojijo se zavrnitve. Z umikom prikrivajo svoj skriti občutek nevrednosti, nizko samospoštovanje.

Druga skupina oseb z nizkim samospoštovanjem se zateče v **garanje**. Učenci naredijo več nalog, kot je potrebno, otroci mamiči ustrezajo v vsem, za kar menijo, da od njih pričakuje in s čimer bi jo lahko razveselili. Odrasli v službi prevzemajo tudi dela, ki niso njihova. Izgorevajo. Zakaj? Ker si na tihem mislijo, da so nevredni naklonjenosti in upajo, da bodo s pridnim delom in uspešnostjo pritegnili pozornost drugih, da jih bodo pohvalili, sprejeli, si o njih dobro mislili. To zagotovilo nujno rabijo, sicer se od znotraj lahko pritihoč misel o njihovi neustreznosti in nesposobnosti. Strah jih je zavrnitve. Toda drugi jih zato ne cenijo, saj jih niso prosili za stvari, ki jih zanje delajo. Jih pa izkoriščajo. Tak odnos osebe z nizkim samospoštovanjem še bolj poniža. Zato še bolj garajo, da bi dokazali, da so dobri in da ne bi bili zavrnjeni. S pridnostjo prikrivajo svojo tiho ogrožajočo misel o ne-

vrednosti in neustreznosti. V bistvu si želijo biti sprejeti, ljubljani.

Tretja vrsta oseb se zateče v **aroganco**. "Jaz že vse znam, pa se nisem nič učil!" Zna iz nič. Učenec želi narediti vtis na poslušalce, kajti njegov skriti črv govori, da je nevreden in da ga drugi ne bodo marali ne sprejeli. Bori se za ugled. Zateče se v 'blefiranje'. Pri šolskih nalogah prepisuje, za končne ocene se potrudijo starši in ustrahujejo učitelja ali kupijo spričevalo. Naredijo vtis o sposobnostih. Druge kritizira: "Kaj boš ti, piflar!?" Samospoštovanje pa še bolj trpi, ker učenec natančno ve, da uspeh ni njegov. V službi tak človek živi na račun drugih; prisvaja si rezultate drugih in dela vtis, da je to njegovo znanje. Manipulacija raste z njim in ga spremlja vse življenje. Ustrahovanje, laž, podtikanje, skrb za vtis, kritiziranje in poniževanje drugih, prirojevanje rezultatov postane njegov slog življenja. Globoko v sebi pa dvomi vase. Dvomi, da bi z delom prišel do dobrega rezultata; dvomi, da bi ga drugi zares sprejeli in se ga razveselili; da bi do dobrega imena prišel po pošte-ni poti. Globok dvom vase ga sili v manipulacijo, nastopaštvo ali nasilno vedenje. Tak človek naredi vtis zelo samozavestnega človeka, resnica pa je povsem drugačna.

Zato je zelo pomembno, ko mlade spodbujamo k samozavestnemu vedenju, da je to vedno povezano s spoštovanjem, s poštenostjo, z iskrenostjo, z delom in zavzetostjo, s pristno motivacijo in ustvarjalnostjo. Vse to vodi v resničen občutek lastne vrednosti. Sicer jih lahko učimo 'delati vtis'. Od tu pot do nastopaštva, arogance in manipulativnega vedenja ni daleč. Manipulacije so vedno obstajale in živijo tudi danes. Zato je prav, da jih prepoznavamo. Iz takih šol rastejo kvalificirani nastopači. Uporabljajo jih samozavestni ljudje, brez spoštovanja sebe in drugih. Mi pa se trudimo za pristen občutek resnične vrednosti, občutek, da je vsak človek vreden brezpogojnega spoštovanja, sprejetosti in ljubezni. Zato, ker je človek. To je temelj lepega sožitja med ljudmi. ■

3

Primož Ferjančič:

Mladost in mladi v dobi individualizacije

... Odpirati možnosti za aktivno sodelovanje mladih v družbi pomeni, da imajo mladi možnost sami ustvarjati, raziskovati in razvijati lastne potenciale ter s tem soustvarjati in revitalizirati družbeno ozračje. Pri tem morajo imeti možnosti za reflektivne odnose ter tudi možnosti za napake, spoznavanje lastnih omejitev in s tem tudi reševanje konfliktov. ...

12

Ana Hram:

Sestradana duša, ne telo

... Zasvojenost je jasno neverbalno sporočilo otroka, da odrasča v odnosih in vlogah, ki zanj niso branljivi, da ne more obraniti edino prave in sprejemljive vloge zanj – vloge otroka. S tem je oropan polnosti življenja, zato se mora počasi odpovedati svojemu notranjemu ognju in ustvarjalni radosti; počasi prične izgubljati pravi smisel življenja. Prične se odtujevati od samega sebe. ...

34

Fani Čeh:

Spolna vzgoja je odgovornost

... Spolnost ne pomeni le spolnega življenja, temveč možnost za osebni razvoj, za medsebojno komuniciranje in spoštovanje. Spolno vzgojo je nemogoče obravnavati ločeno od drugih področij človekovega doživljanja in vrednotenja. Spolno vedenje se oblikuje pod vplivom napisanih in nenapisanih vrednot, norm in pravil, vedenj in veščin, ki so značilne za določeno družbo. ...

44

Peter Lah, Simon Purger:

Medijska pismenost

... Mediji igrajo vedno bolj pomembno vlogo v našem vsakdanu, saj nam omogočajo državljansko in kulturno udejstvovanje. Medijsko pismen človek je bolj svoboden, ker zna izbirati in vrednotiti ponudbo medijskih tehnologij in vsebin. Tak človek more tudi bolj polno sodelovati v informacijski družbi. ...

Uvodnik

- 1 Silvo Šinkovec: **Prevelika samozavest**

V žarišču: Kdo so mladi danes

- 3 Primož Ferjančič: **Mladost in mladi v dobi individualizacije**
 6 Marjana Korošec: **Kdo so mladi danes?**
 9 Vanja Kiswarday: **Spodbujanje rezilientnosti v razburkanem obdobju odrasčanja**
 12 Ana Hram: **Sestradana duša, ne telo**
 14 Ana Nahtigal: **Samopoškodbe med mladimi**
 16 Maja Dolinar: **Pismenost in mladi 'z družbenega roba'**
 18 Maja Smole Đorđević: **Projekt DISK**

Naš pogovor

- 19 Silvo Šinkovec: Jože Trontelj: **V šolski vzgoji so potrebne vrednote**

Biti vzgojitelj

- 23 Jože Mlakar: **Šolski ravnatelj kot vodja**
 26 Hedvika Drmol Hvala: **Z urjenjem na pot ubranosti in prepričljivosti**

Duhovno izkustvo

- 28 Berta Golob: **Trikrat Sveti**
 29 NN: **Sanjajte svoje sanje**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 31 **Spor pri športni vzgoji**

Starši

- 32 Andrej Perko: **O mamah in sinovih**
 34 Fani Čeh: **Spolna vzgoja je odgovornost**
 35 Marjeta Longyka: **O zmaju Rožljaju in netopirki Hudirki**

Vzgojna področja

- 36 Milček Komelj: **Tršarjev razigrani Otroški strah**
 38 Matevž Grenko: **Moda in modne zapovedi**

Prostovoljno delo

- 40 Polona Rožman: **Sem tabornica in sem prostovoljka**

Izkušnje

- 42 Jurij Šink: **Vključevanje temočnega obdobja zgodovine v učni program**
 44 Peter Lah, Simon Purger: **Medijska pismenost**

Prebrali smo**Iz življenja DKPS****Napovedni koledar****Letno kazalo****Summary****Avtorji**

Mladost in mladi v dobi individualizacije

✍️ Primož Ferjančič

Položaj mladih v sodobnih družbah je vse prej kot enoznačen in enostaven. Je rezultat kompleksnih zgodovinskih dogajanj, družbenih odnosov in različnih vlog posameznih skupin v zadnjih stopetdesetih letih. V prispevku bom poskušal načrtati temeljne prelomnice, ki so vplivale na oblikovanje mladine, v drugem delu pa izpostaviti izzive z vidika mladih, ki jih sodoben čas prinaša naši kulturi in družbenim odnosom. V zaključku bom nakazal morda ozko vrzel, ki odpira mladim prostor njihovega uresničevanja in vstopanja v svet produktivnega dela.

Modernizacija je prevladujoča oblika ekonomskega, socialnega in političnega reda dvajsetega stoletja v Zahodni Evropi. Razvoj modernih družb najmočneje vpliva na oblikovanje posebnega življenjskega sveta mladih. Reorganizacija življenjskih potekov, ki jo je prinesla modernizacija, odpre spoznanje o mladosti kot posebnem življenjskem obdobju s posebnimi značilnostmi in praksami. Za oblikovanje mladine je ključnega pomena razvoj industrijske družbe. S priseljevanjem v mesta in zaradi potreb po izobraženi delovni sili je bilo vse več mladih vključenih v podaljšano izobraževanje. Ta izobraževalni moratorij je obdobje, ko imajo mladi čas za oblikovanje lastne kulture, ko

dobijo možnost, da sami razpolagajo s prostim časom, s tem pa se spreminja tudi njihov življenjski potek in prehod v odraslost. Predvsem v drugi polovici dvajsetega stoletja vplivajo na oblikovanje življenjskega sveta mladih tudi spreminjajoči se demografski trendi in potrošniška družba, ki postavi temelje za oblikovanje mladinskih kultur, stilov in scen.

Mladinske (sub)kulture, stili in scene

Če je bilo obdobje med otroštvom in odraslostjo na prehodu iz devetnajstega v dvajseto stoletje in na začetku dvajsetega stoletja relativno predvidljiv proces, se začnejo v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja razmerja bistveno spreminjati. Ameriški sociologi Parsons, Eisenstadt, Coleman in drugi so razvili ter potrdili obstoj posebne kulture najstnikov. Vrstniške skupine (peer groups) so bile ene od

osnovnih oblik združevanja mladih. Zanje je bil značilen odpor do nadzora in želja po več svobode (Ule, 2008). Z vrstniškimi skupinami so mladi ustvarjali njim lastno okolje, v katerem so blažili razredne in druge konflikte. Vrstniško združevanje je omogočilo kompenzacije med družinsko in šolsko socializacijo (Parsons, 1965).

Šestdeseta in sedemdeseta leta so prinesla nepričakovane spremembe v do takrat prevladujočo množično kulturo. Na eni strani se okoli delavske mladine oblikujejo mladinske (sub)kulture, katerih glavna interesna področja so bila seksualnost, ustvarjanje in politika, na drugi strani pa postajajo vse bolj močna študentska gibanja. Najbolj značilen primer prvih so znani *beatniki* – v glasbi najbolj množični *The Beatles* in npr. *Bob Dylan* ter hipijevska kultura in skupine športnih navijačev. Študentska gibanja, začeni z *radikali*, ki so izhajali iz elitnih ameriških univerz, so se s pro-

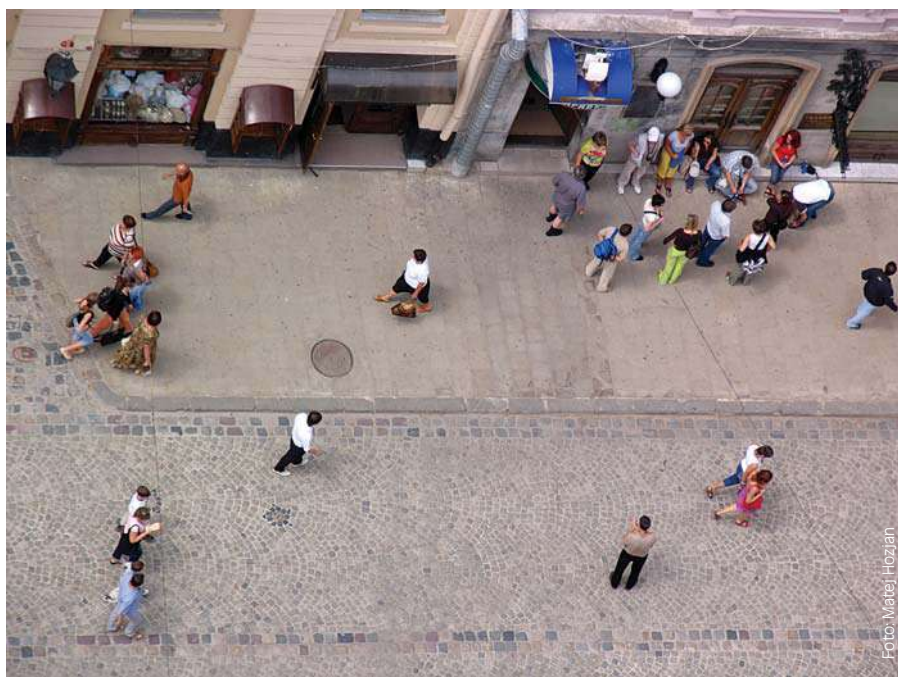

Foto: Matej Horžan

testnimi akcijami razširila po vsem zahodnem svetu; čeprav niso bila množična, so vnesla v svet mladih nove teme in vrednostne opredelitve. Njihov glavni potencial je bila želja po univerzalizaciji vrednot, za katere so

generacije odraslih (Ule, 2008). V devetdesetih letih dvajsetega stoletja se pod pritiski komercializacije in potrošništva mladinske (sub)kulture in stili spremenijo v mladinske scene, ki mladim omogočajo izražanje v tipi-

kacijskih in informacijskih tehnologij je nova grožnja, ki vodi v socialno osamitev mladostnikov; tako se zmanjša število neposrednih stikov in ustvarja neresnične, virtualne odnose. Izguba realnega stika z življenjem in zapiranje v na videz varna okolja, ki pa jih ustvarjajo ponudniki spletnih storitev, lahko postane ovira za (kasnejše) realno življenje.

Takšno kulturno modernizacijo mladih je po mnenju nemških sociologov omogočil proces individualizacije. Beck (1986) opredeljuje individualizacijo kot osvobajanje posameznika od tradicionalnih vezi in odvisnosti. Individualizacija na eni strani sili posameznike k unikatnosti in jih prisili k temu, da se bolj kot kadar koli prej zanesejo le sami nase in da črpajo iz sebe. S tem individualizacija predstavlja grožnjo, lahko pa tudi priložnost za mladega človeka, če mu uspe na prehodu v odraslost akumulirati čim več različnih izkušenj ter si s tem krepiti socialni in kulturni kapital. Vendar je lahko za mladega človeka, ki nima opore v tradicionalnih avtoritetah in vrstniških mrežah, tak položaj prej ovira kot priložnost. Mladi postajajo vse bolj odvisni od inštitucij, na katere nimajo vpliva. Izguba stika s kolektivno podporo zadeva vsakega, ne le mlade. Negativni rezultati procesa individualizacije mladine se kažejo kot izguba stika s svetom produktivnega dela. Četudi so mladi občutljivi na družbene razmere in bi se želeli spopadati z razmerami, ki jih zaznavajo, v pogojih mnogoterih izbir in na drugi strani pritiskov najrazličnejših inštitucij postajajo vse bolj ranljivi, zmanjkuj jim socialne podpore in subjektivne moči.

(Ne)participacija in prehod v odraslost

Kolektivne akcije in množična mladinska participacija že dolgo niso več v ospredju, kadar govorimo o mladini. Pričakovanje (s strani različnih avtoritet) čim bolj uspešnega izobraževanja in vključevanja mladih na trg dela in ob sočasnem procesu zapiranja mladih v zasebnost ter potrošni-

Foto: Matej Hožjan

se zavzemali. Boj proti dotedanjim družbenim odnosom, potrošništvu, zavzemanje za šibkejša in marginalizirane skupine, človekove pravice in enake možnosti – to so bila najpomembnejša področja. Kljub impulzivnosti pa socializacije mladih le niso povsem vzeli v svoje roke. Pomembne referenčne točke so v določeni meri kljub vsemu ostajale pomembne avtoritete (družina, šola, tudi država). Ob tem pa so se mnogi hitro zlili s prevladujočimi kulturnimi odnosi.

Mladinske kulture so v sedemdesetih in osemdesetih letih postajale vse bolj raznolike. Pod vplivom popularne glasbe in tudi drugih vse bolj globaliziranih ter diferenciranih produktov in odnosov začnejo avtorji govoriti o stilih mladinskih kultur. Vzorci vedenja, imidža, govora se začnejo cepiti in jih prevzemajo različne skupine mladih ne glede na pripadnost. Javni skupinski stili imajo potencial v preseganju nacionalnih, slojnih in razrednih razlik. Presežejo lahko tudi generacijske meje in si jih prilastijo tudi

čnem 'predpisanim' vzorcu in se oblikujejo okrog različnih dejavnosti mladih. Od športa, glasbe, mode do različnih ekstremnih (športnih) dejavnosti in v zadnjem času tudi informacijske tehnologije. Multinacionalke so glavni producenti, mediji pa glavni promotor takšnih praks.

Individualizacija kot priložnost ali grožnja za mlade

Medijska socializacija, ki v zadnjem desetletju vse bolj prodira v življenje mladih, prinaša nove dileme v že tako kompleksne odnose v sodobnem svetu ter postavlja družino, šolo in tudi druge socializatorje (Cerkev, druge organizacije civilne družbe, mladinske organizacije idr.) pred nove izzive. Na eni strani pomeni socializacija v okviru družine ali šole prenos znanja in izkušenj, medtem ko medijska socializacija prenaša na mlade vrednote lastnikov kapitala. Umik mladih pod krinko in v okviru sodobnih komuni-

ško emancipacijo ni obetaven pogoj za vključevanje mladih v različne oblike kolektivnih participatornih praks. Udeležba mladih na volitvah je nizka, prav tako na referendumih in v drugih oblikah predstaviške demokracije. Upada tudi vključevanje mladih v množična mladinska gibanja in organizacije. Mladi so del tradicionalnih organizacij in institucij le, če se v njih lahko zabavajo ter navezujejo stike in prepoznajo aktivnosti kot pozitivne za razvoj svojih kompetenc. Predvsem pa so za mlade danes zanimive tiste oblike udejstvovanja, ki zahtevajo neformalne povezave in nižjo stopnjo odgovornosti, ki se odvija na lokalni oziroma vrstniški ravni. To da slutiti, da se mladi raje usmerjajo v prostostne dejavnosti, kjer se lahko spočijejo in kjer lahko 'napolnijo baterije' (Kuhar, 2007). S tem pa se odpira vprašanje, zakaj polniti baterije, če je mladost lahko ustvarjalno obdobje in čas iskanja osebnega poslanstva ter učenja odnosov.

“*Odpirati možnosti za aktivno sodelovanje mladih v družbi pomeni, da imajo mladi možnost sami ustvarjati, raziskovati in razvijati lastne potencialne ter s tem soustvarjati in revitalizirati družbeno ozračje. Pri tem morajo imeti možnosti za reflektivne odnose ter tudi možnosti za napake, spoznavanje lastnih omejitev in s tem tudi reševanje konfliktov.*”

Socialno okolje in vpetost posameznika v mreže kolektivnih praks, ekonomski položaj, kulturni kapital so le nekateri viri, ki jih ima lahko oseba na voljo in od katerih je odvisna stopnja individualizacije ter urejanje posameznikovega položaja v družbi. Ob zaključku izobraževalnega moratorija in mladosti se posamezniku vse bolj, če ne že med izobraževanjem, izrisuje slika prehoda v odraslost. Ti prehodi so raznovrstni in paradoksalni. Empirične raziskave po vsej Evropi kažejo, da se prehodi mladih v odraslost podaljšujejo, da so bolj negotovi kot včasih in manj predvidljivi. Če je v preteklosti posameznik začel veljati za odraslega, ko je končal šolanje, prešel na trg dela, se ločil od izvirne družine,

začel živeti samostojno in si ustvaril svojo družino, se danes ti dogodki ureničujejo različno, nekateri lahko prej, drugi kasneje ali pa se kakšni sploh ne. Linearni in homogeni prehodi še zdaleč niso več prevladujoči. Prehodi so lahko tudi reverzibilni, in sicer tako zaradi individualnih izhodišč posameznikov kot tudi sistemskih družbenih težav. Zato se je uveljavil izraz 'jo-jo' prehodi (Walther, 2006). To kaže na paradoksalno situacijo, ko se mladi z izobraževanjem pripravljajo na prevzemanje odgovornosti in vključevanje v svet odraslih, a so na drugi strani podvrženi kompleksnim procesom socializacije. Izobraževalni moratorij se vse bolj kaže tudi kot poseben socialni ukrep, kjer mladi v čakalnici čakajo na odraslost.

Sodelovanje ali soustvarjanje

Opisan položaj je vreden pozornosti, če želimo, da se mladi aktivno vključujejo v družbene razprave in prevzemajo odgovornost zase in za skupnost. Zaradi opisanih zavor za vključevanje mladih v družbo so vse bolj okrnjene tudi socialne pravice mladih, zaradi česar je vprašljiva tudi njihova zmožnost za udeležanje formalno podeljenih pravic (Williamson, 1997). Če mladim ponudimo različne programe, delavnice, dodatna usposabljanja in prostostne (interesne) dejavnosti, je to le sodelovanje v nekem vnaprej pripravljenem dogajanju in največkrat vodenem s strani 'ekspertov'. Takšno vodenje od zgoraj navzdol le še dodatno siromaši ustvarjalni potencial mladih, jih demotivira za sodelovanje in reproducira potrošniško logiko, kjer so mladi le uporabniki. Odpirati možnosti za aktivno sodelovanje mladih v družbi pomeni, da imajo mladi možnost sami ustvarjati, raziskovati in razvijati lastne potencialne ter s tem soustvarjati in revitalizirati družbeno ozračje. Pri tem morajo imeti možnosti za reflektivne odnose ter tudi možnosti za napake, spoznavanje lastnih omejitev in s tem tudi reševanje konfliktov. Na drugi strani pa mora družba sprejemati nove rešitve in pobude mladih ter ceniti

in priznavati avtonomne, konstruktivne civilnodružbene pobude. Mladinske članske organizacije in gibanja, kjer so mladi člani organizacije in jo tudi upravljajo, ustvarjajo (pedagoški) proces na temelju pravil in poslanstva organizacije ter odgovarjajo na širše družbene izzive, so le ena možnost. Zgodovinsko gledano ena najbolj uspešnih. ■

Literatura

Beck, Ulrich (1986): *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt: Suhrkamp.

Kuhar, Metka (2007): Prosti čas mladih v 21. stoletju. V: *Socialna pedagogika*, 6, 3, 229–254.

Parsons, T. (1965): *Youth in the context of American society*. New York: Basic Books.

Ule, Mirjana (2008): *Za vedno mladi? Socialna psihologija odrasčanja*. Ljubljana: FDV.

Foto: Matej Hožjan

Walther, A. (2006): Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in youngpeople's experiences across different European contexts. *Young*, 14, 2, 119–139.

Williamson, H. (1997): Youth work and citizenship. V: J. Bynner, L. Chisholm, & A. Furlong (ur.), *Youth, Citizenship and Social Change in a European Context*. Aldershot: Ashgate.

Kdo so mladi danes?

✍ Marjana Korošec

Velikokrat slišimo kritike o mladih: "Kakšni so mladi, nič jih ne zanima, kako so pokvarjeni, agresivni ..." Še bi lahko naštevala, kaj vse starejši povedo o mladih. Toda podobno so govorili v Grčiji že 600 let pred Kristusom. Kdo pa so mladi danes? Se kdaj vprašamo, kaj čutijo, kaj mislijo, česa si želijo?

Grozljivi gost

Za odgovor na vprašanje bom uporabila analizo italijanskega profesorja Umberta Galimbertija iz knjige *Grozljivi gost: nihilizem in mladi* (2009). Avtor poučuje filozofijo zgodovine in dinamično psihologijo na beneški univerzi.

"Nihilizem je pred vrati: od kod nam prihaja ta najgrozljivejši gost" (Nietzsche, v: Galimberti, 2009: 9)?

Umberto Galimberti začenja uvod z mislijo: "Mladi se ne počutijo dobro, čeprav se tega zmeraj ne zavedajo. Vzrok pa niso običajne eksistencialne krize, s katerimi je posuta mladost, temveč to, da se okrog njih mota grozljiv gost, nihilizem, ki vdira v njihova čustva, bega njihove misli, jim briše upe in obzorja, slabi dušo, načenja emocije in tem emocijam jemlje moč" (Galimberti, 2009: 9).

Grozljivi gost je lucidna filozofsko-psihološka analiza današnjih mladih in vseh pojavov, ki jih povezujemo z njo, predvsem nihilizma, razvrednotenja, relativizma današnjega sveta, čustvene nepismenosti, uniformiranosti, drog, depresije in nevroz, nedejavnosti itn.

Nietzsche modernega človeka in njegov čas pojmuje kot konec več kot dvatisočletnega moralnega in duhovnega gibanja, konec metafizike in krščanstva,

konec vsakršne vrednostne sodbe. Zato na vprašanje, kaj pomeni nihilizem, odgovarja, "da se najvišje vrednote razvrednotijo".

Za Nietzscheja se doba konča, ker ne verjame več v to, kar je spodbujalo in ji stoletja vlivalo življenjske moči: "Moderni človek iz izkušenj verjame zdaj v to, zdaj v drugo vrednoto, potem pa jo opusti. Krog preseženih in opuščenih vrednot je čedalje večji. Vedno bolj je opaziti praznino in revščino vrednot. Tega gibanja ni mogoče ustaviti, čeprav so ga že skušali velikopotezno upočasniti.

“ Če mlade štejemo za sebi enake, pomeni, da jim ne pokažemo meja, predvsem pa, da jih pustimo same z njihovimi vzgibi in tesnobo, ki izhaja iz teh vzgibov. ”

Nazadnje si človek drzne kritizirati vrednote nasploh: prizna njihov izvor in ve dovolj, da ne verjame več v nobeno vrednoto" (Galimberti, 2009: 16).

Ko je Nietzsche razglasil smrt Boga, je začel kulturo krize s konotacijo relativizma, skepticizma in odčaranosti. Postal je estetski in literarni dogodek, pozneje pa s Heideggerjem, Jüngerjem in Severinom pečat zgodovine biti. Prežl je Sartrov eksistencializem, politično teologijo Carla Schmitta in nazadnje s Kojevom in Gehlenom oznanil konec zgodovine, ker sta se srečala grozljivi gost, *nihilizem*, in kot kamen brezčutna povabljenka, *tehnika*; ta je s svojo racionalnostjo relativizirala in odrinila v ozadje vso simboliko in vse podobe, ki si jih je človek ustvaril o sebi, da se je lahko znašel v svetu in ga obvladal (povzeto po Galimberti, 2009: 17).

Tehnika ne stremi za kakim ciljem, ne spodbuja smisla, ne odpira rešilnih načrtov, ne odrešuje, ne osvobaja, ne razkriva resnice. Tehnika funkcionira.

In ker njeno delovanje postaja planetarno, so v ozadje porinjeni pojmi brez razločno zarisanih mej, saj te meje razjeda nihilizem; gre za pojme posameznika, identitete, svobode, odrešitve, resnice, smisla in cilja, prav tako tudi za pojme narave, etike, politike, religije in zgodovine, iz katerih se je napajala predtehnološka doba in ki jih bo zdaj, v dobi tehnike, treba premisliti, opustiti ali korenito preoblikovati.

Razum, ki se je rodil z Grki, da bi človeka osvobodil mračnjastva neutemeljenih verovanj, je prevladal nad pravljicnimi miti, nad približnostjo razširjenih prepričanj, neutemeljenostjo verovanj in nihilizmom skeptikov. Ko se je pozneje izpopolnil, se je skril na znanstveno-tehnično racionalnost, ki ne spodbuja nobenega drugega smisla razen lastne brezciljne potencialnosti. Tako na opustelem obzorju, kjer ima vsak cilj obstojnost varljivega privida, manjkajo smer, smisel in smoter (povzeto po Galimberti, 2009: 18).

Obdobje brez smeri

Ko je Zahod opustil pesimizem starih Grkov, se je brez zadržkov predal optimizmu judovsko-krščanskega izročila; to izročilo je tako v verski kot v laičnih oblikah znanosti, utopije in revolucije gledalo na prihodnost v prepričanju, da je zgodovina človeštva na vsak način zgodovina napredka, torej odrešenja.

Danes se je to optimistično videnje podrl. Bog je zares mrtev in njegove dedinje (znanost, utopija in revolucija) niso držale obljube. Onesnaženje vseh vrst, socialne razlike, gospodarske katastrofe, pojav novih bolezni, izbruh nasilja, oblike nestrpnosti, ukoreninjenje egoizma in vojne kot nečesa običajnega so prihodnost pahnili iz skrajne pozitivnosti judovsko-krščanske

tradicije v skrajno negativnost obdobja, ki je prepuščeno naključnosti brez smeri in orientacije.

S Spinozo lahko rečemo, da živimo v času, ki mu vladajo 'afekti žalosti', ko ne gre za bolečino ali jok, temveč za nemoč, za razkroj in odsotnost smisla, zato je sedanja kriza drugačna od drugih, saj gre za krizo temeljev naše civilizacije (povzeto po Galimberti, 2009: 22–23).

Zaradi te krize starši in učitelji dan za dnem sedijo v psiholoških svetovalnicah, ker ne vedo več, kako naj se spoprimejo z ravnodušnostjo svojih otrok

mi in uvedli izobraževanje, katerega cilj bo preživetje, ko se samo po sebi razume, da "naj se vsak reši sam", posledica pa bo oslabitev čustvenih in družbenih vezi (Galimberti, 2009).

“ *Koliko učiteljev z zanimanjem poslušala učenca in mu prizna vsaj malo osebnosti, na kateri bi najprej gradil, ne pa podiral?* ”

Če prihodnosti kot obljube ni, ostanejo starši in učitelji brez avtoritete, ki mladim kaže pot. Zato se med adolescenti in odraslimi vzpostavi pogodbena

smo, in strahom pred tem, da bi izgubili to, kar smo, temveč za dosti bolj dramatičen razkorak med tem, da ne vemo, kdo smo, in strahom, da nam ne bo uspelo biti to, o čemer sanjamo (povzeto po Galimberti, 2009: 27).

Zagotovilo, da je nek načrt mogoče uresničiti, je v bodoči identiteti nakažovana samopodoba, ki je nujno potrebna, da ne bi zanihali v nedoločljivost. Če si hočemo oblikovati primerne predstavo o sebi, moramo imeti o sebi pozitivno mnenje, ki ga navadno imenujemo samozavest, in sprejemati negativno, se pravi sprejemati sami

oziroma učencev, z izgubo motivacije, s stopnjevanjem nasilja, z drogo, ki jim zamegljuje um in popestri ure brezvoljnosti. Kako naj vse te simptome povežemo z 'zgodovinsko krizo' (povzeto po Galimberti, 2009: 24)?

Če prihodnosti kot obljube ni, se želja ustavi v absolutni sedanjosti. Bolje je, da se imamo dobro in uživamo danes, če je prihodnost brez perspektive. To pomeni, da mlad človek ne pride več iz narcističnega libida (ljubezen do samega sebe) v objektivni libido (ljubezen do drugih in sveta). Če tega prehoda ni, je nevarnost, da bomo mlade usmerjali v učenje z utilitarističnimi motivacija-

ni odnos. Posledica takšnega odnosa pa je, da se starši in učitelji nenehno čutijo dolžne upravičevati svoje odločitve pred mladimi. Če mlade štejeemo za sebi enake, pomeni, da jim ne pokažemo meja, predvsem pa, da jih pustimo same z njihovimi vzgibi in tesnobo, ki izhaja iz teh vzgibov (Galimberti, 2009).

Ravnodušnost šole

Šola ima opraviti s tisto začasno fazo v življenju, adolescenco, ko pri komaj narisani identiteti ne gre kot v odrasli dobi za nihanje med tem, kar

sebe, da smo lahko kos sovražnim dogodkom v življenju.

Samozavest in sprejemanje samega sebe pa šola kar se da malo upošteva. Učenčevo samozavest pogosto zamenjuje za domišljavost, sprejemanje samega sebe pa za izrecno priznanje učenca, da ni kaj prida. In če je še sam učenec prepričan, da ne velja veliko, profesor misli, da lahko z negativnimi ocenami in mnenji z vso pravico izpostavlja tisti nič, ki ga učenec tako ali tako čuti v sebi. Tako se iz navidezno neškodljivih profesor-skih ust širi in pogloblja razsežnost praznine, ki včasih pripelje do nepopravljivih dejanj (povzeto po Galimberti, 2009: 28).

Koliko učiteljev pa poleg učenčevih kulturnih kompetenc sploh preverja tudi stopnjo njegove samozavesti? Koliko učiteljev se zaveda, da večina učenja ni toliko odvisna od dobre volje, ampak bolj od samozavesti, ki spodbuja dobro voljo? Koliko jih z zanimanjem posluša učenca in mu prizna vsaj malo osebnosti, na kateri bi najprej gradil, ne pa podiral? Malo, zelo malo, večina brezdušno podaja snov, saj naj bi bila vzgoja tako ali tako neposredno posledica izobraževanja.

Foto: Peter Prebil

Identitete ne gradimo samo zato, ker smo in ker vsakokrat, ko govorimo, rečemo 'jaz'. Identiteto gradimo na osnovi potrditve drugih. Če tega priznava ni – in kadar gre nekomu v šoli slabo, ga ni nikoli – mladostnik gradi identiteto (ki je za vsakogar absolutna potreba) povsod drugod razen v šoli, povsod tam, kjer jo dobi. In če ostane zunaj šole in družine samo ulica, mu bo ulica dala potrditev na ravni, na kateri mu jo pač lahko da. V skrajnosti se pokažejo kot potrditev tudi spolnost in mamila, ker primernejših oblik priznanja ni (povzeto po Galimberti, 2009: 28).

Kot vemo, je gibalno adolescence želja, ki se najbolj izraža prav v tem obdobju. Mladost brez želje naznanja, da življenje ne bo izpolnjeno, čeprav je želja pogosto v konfliktu z resničnostjo, katere namen ni ravno ta, da bi izpolnila želje. Tu sta mogoči dve reakciji: bodisi

potlačitev resničnosti, katere posledica je beg v sanjski svet, bodisi frustracija, ki izniči identiteto, če se pogosto ponavlja (povzeto po Galimberti, 2009: 29).

Potlačitev, ki je zelo pogosta in nevarna, poznajo profesorji kot 'raztresenost': "Vaš otrok je zmeraj raztresen." Kot da bi ga bilo dovolj opomniti, pa bo sprejel resničnost, ki je v nasprotju z močjo želje, in pozabil na sanje. Če je raztresenost resna težava in če sanjarjenje podnevi kaže, da mladostnik ne more sprejeti stvarnosti, je razumljivo, da tisti, ki ni sprejet ali vključen v resničnost, zlahka sprejme sanje, ki jih ponujajo spolnost in mamila. S tem si ustvari sanjsko resničnost, da lahko preživi.

Kaj naredi šola vsemu temu v prid? Izvaja programe ministrstva za šolstvo, ker trdi, da njena naloga v resnici ni vzgajati, temveč samo izobraževati, saj je vzgoja v zmotni profesorski zavesti neizogiben derivat izobraževanja. Toda stvar je malo drugačna. Če že, se izobraževanje lahko zgodi

še skozi vzgojo. In vzgoja ne pomeni samo olike, ampak je počasno usvajanje veselja nad samim seboj preko potrditve.

Iz šole so pregnali čustveno vzgojo. Zdaj čustva tavajo brez vsebine, na katero bi se oprla, in nevarno nihajo med uporniškimi nagoni, ki zmeraj spremljajo to, kar se ne more izraziti, in med poskusi, da bi se prepustili tokovom, katerih niti ne tako skrajni primeri so diskoteka, alkohol in droga (povzeto po Galimberti, 2009: 31).

Če naj pritrdimo Aristotelu, ki razlikuje med 'prvimi in drugimi vzroki', bi se morali vprašati, ali pred drugimi vzroki, ki se imenujejo seks, alkohol in droga, ni prvi vzrok mladostniškega nelagodja čustvena in eksistencialna praznina, ki jo šola ustvarja okrog učencev s ponujanjem tako brezdušne kulture, da je nazadnje mlademu človeku vseeno, ali se uči logaritme ali

Foscolovo poezijo (povzeto po Galimberti, 2009).

“Če prihodnosti kot obljube ni, ostanejo starši in učitelji brez avtoritete, ki mladim kaže pot.”

Pa vendar je apostol Pavel rekel: "V resnico stopamo samo po ljubezni." V naših šolah je ljubezen omejena na simpatije in antipatije. Identiteta marljivih učencev se gradi na neuspehu manj pridnih oziroma na 'nezadostnih', kot se reče v šolskem žargonu. Ocenjevanje so na osnovi osebnih vtisov, kjer se projekcije učencev in učiteljev nepoznajo mešajo; te ocene pristanejo pri sodbi, v kateri se je težko prepoznati (povzeto po Galimberti, 2009).

Če učimo brez čustvenega nagrajevanja, je danes največje tveganje za učenca v šoli čustvena zanemarjenost oziroma tako površna skrb za čustva, da je že kontraproduktivna. In to tveganje ni majhno; če je namreč res, da je šola najvišja izkušnja, ki posreduje modele večstoletne kulture, ki oblikujejo srce, bo srce brezciljno zatavalo v nemirnem in depresivnem načinu, ki ga še trušče moderne glasbe ne more preglasiti (povzeto po Galimberti, 2009: 33).

Kaj storiti?

Najprej se moramo zavedati, da je čustvo predvsem odnos. In iz kakovosti naših odnosov lahko razberemo stopnjo svoje čustvene inteligence. Šola bi k temu lahko pozitivno prispevala tako, da bi vpeljala programe čustvenega opismenjevanja, kot ga primerno imenuje Daniel Goleman: otroke bi poleg matematike in jezika učila tudi osnovnih sposobnosti v medčloveških odnosih.

Galimberti poudarja, da te probleme učitelji lahko rešujejo samo, če so zavzeti in ne zgolj izobraženi, če je njihovo življenjsko poslanstvo skrb za mlade, da bi jih učili graditi čustvene vezi in solidarnost, da bi jih pripeljali iz osame, v katero jih skuša zapreti družba v imenu egoističnih idealov. ■

Literatura

Galimberti, Umberto (2009): *Grozljivi gost: nihilizem in mladi*. Ljubljana: Modrijan.

Spodbujanje rezilientnosti v razburkanem obdobju odrasčanja

✍ Vanja Kiswarday

*Nisem prosil za zdravje,
temveč za modrost.
Nisem prosil, naj se zgodi
moja volja, temveč
za vztrajnost in pogum.
Nisem prosil za manj
obremenitev, temveč
za več moči.
(kralj Salomon)*

*Rezilientnost je eden ključnih
mehanizmov človekovega obstoja,
predstavlja pozitiven odziv
posameznika v izrednih ali dlje
časa trajajočih
spremenjenih okoliščinah
(nesreče, težave, stiske,
bolezni, vojne, izgube ipd).*

Galimberti (2010) v svoji filozofsko-psihološki analizi družbe v knjigi *Grozljivi gost: nihilizem in mladi* postavlja ogledalo sodobni družbi, iz katerega se zrcali predvsem praznosta mladih. Zelo kritičen je do ravnodušnosti šole, za katero pravi, da zavestno omejuje prostor svojega delovanja, ko pod krinko objektivizacije izpod svoje strehe izrinja čustvene dejavnike ter vzgojo prepušča naključju, in to kljub zavedanju, da je učenje predvsem čustveno in odnosno pogojeno. Mladi so prepolni vtisov, informacij in izkušenj, ki jih na svoji čustveni razvojni stopnji še ne znajo in ne zmorejo predelati. Ob tem ostajajo brez prave potrditve identitete s strani pomembnih drugih, vse pogosteje (p)ostajajo

tujci v lastnem življenju ter se brez prave podobe o sebi in še zlasti o svoji prihodnosti umikajo v tvegane, kratkoročne zadovoljitve, da bi preglasili strah in zapolnili praznino (Galimberti, 2010: 27–47). V omenjenem delu omenja tudi rezilientnost, in to ne kot nek novodobni pojem, katerega izvor poveže s Platonovo idejo 'thymoeidés', sentimentom, ki je moč srca. Moč, ki jo prepoznamo vsakokrat, ko se odločamo po razumski utemeljitvi, ko smo preučili vse razloge za in proti, da bi se odločili v korist svojega obstoja (Galimberti, 2010: str. 45). Pojmuje jo kot duševno moč, ki varuje pred odtujenostjo od samega sebe in posamezniku pomaga, da se sprejme v celoti in da se na razpotjih po razumski utemeljitvi vedno znova odloči za zvestobo svojim vrednotam.

Kaj je rezilientnost?

Rezilientnost je eden ključnih mehanizmov človekovega obstoja, predstavlja pozitiven odziv posameznika v izrednih ali dlje časa trajajočih spremenjenih okoliščinah (stiske, težave, nesreče, bolezni, vojne, izgube ipd.). Werner in Smith (1992, v: Henderson, 2003) pravita, da je potencial za razvoj rezilientnosti splošna zmožnost, ki človeku omogoča samouravnavanje, prilagajanje in spreminjanje. Usmerjeno so jo pričeli raziskovati sredi prejšnjega stoletja, ko so spremljali odrasčanje otrok, ki so se rodili v izredno težkih življenjskih okoliščinah (vojna, revščina, kriminal, duševno bolni starši, starši alkoholiki). Ugotovili so, da od 50 % pa celo do 70 % opazovanih 'rizičnih' otrok uspe, kljub izjemno hudim dejavnikom tveganja in stre-

sa, razviti ustrezne socialne kompetence in zaživeti uspešno življenje. S proučevanjem lastnosti in značilnosti teh 'rezilientnih' mladostnikov in njihovega okolja (družina, šola, skupnost) so iskali dejavnike, ki vplivajo na to, da se eni v stiski odzovejo rezilientno, druge pa težave tako ohromijo ali celo zlomijo, da ne morejo kakovostno nadaljevati svoje življenjske poti (Masten idr., 2008).

“Kar se je začelo kot prizadevanje za razumevanje nečesa izrednega, se je razodelo kot vir moči v običajnem. Rezilientnost ne izvira iz redkih in specifičnih lastnosti. Njen čar in moč izvira iz običajnega, njen vir so misli, možgani in telesa otrok, družin, skupnosti in medsebojni odnosi v skupnosti” (Masten, 2001: 1–12).

Dejavniki, ki najbolj ključno spodbujajo rezilientnost, zajemajo **socialno kompetentnost** (odzivnost, prilagodljivost, empatijo, skrb za drugega, komunikacijske spretnosti in smisel za humor), **spretnosti reševanja problemov** (načrtovanje, iskanje pomoči, kritično in ustvarjalno mišljenje), **samo-stojnost** (občutek lastne vrednosti, samoučinkovitost, samozavedanje, obvladovanje različnih spretnosti, veščin, zmožnost odmikanja od negativnih okoliščin, sporočil), **občutek smisla in zaupanja v svetlo prihodnost** (ciljna usmerjenost, učne aspiracije, optimizem, vera, duhovna povezanost) (Benard, 2007: 3).

Moč in aktualnost spodbujanja razvoja rezilientnosti je v spremembi paradigme, ki se od osredotočanja na težave in primanjkljaje dvigne k osredo-

točanju na potencialne in vire moči tako v posamezniku (notranji viri) kot v njegovem okolju (zunanji, ekološki viri).

Rezilientnost je po definiciji opredeljena z dvema predpostavkama – opredeljuje izrednost pogojev, okoliščin, v katerih se znajde posameznik (izredno težke ali dlje časa trajajoče neugodne razmere), ter rezultat spoprijemanja s temi okoliščinami, ki mora biti za posameznika pozitiven – v smislu obvladovanja neželenih okoliščin.

“*Pedagogi nikoli ne smemo pozabiti, da je šola prostor, kjer mladi oblikujejo in potrjujejo lastno identiteto ob odzivih učiteljev in vrstnikov. Zvestno bi morali skupaj z njimi vsak trenutek ustvarjati stimulativno učno okolje, sporočati visoka, a hkrati realna pričakovanja in iskati ter zaupati v njihove zmožnosti in potencialne za realizacijo zastavljenih ciljev ob sočasni pripravljenosti na mentorsko pomoč ter jim dajati zgled.*”

Paradigma deficitov je usmerjena predvsem v neposredno odpravljanje razlogov (in to s pomočjo strokovnjakov), zaradi katerih se je posameznik znašel v težavah, medtem ko je paradigma rezilientnosti prvenstveno preprečevalne narave.

V svojih praktičnih vejah, ki so ekološko usmerjene, se tako osredotoča na vzpostavitev spodbudnega okolja, ki posameznika podpira pri razvoju lastnih notranjih virov in spretnosti, s katerimi se bo konstruktivno soočal s težavami, ter z vzpostavitvijo zunanjih varovalnih dejavnikov, ki predstavljajo vir zunanje opore in pomoči pri soočanju in preseganju težav.

Šola kot priložnost

Šolski prostor predstavlja izreden potencial za razvoj in spodbujanje rezilientnosti, saj je to prostor učenja, spreminjanja, potrebe po nenehnem prilagajanju, razreševanju stresnih in zahtevnih situacij. Učno udejstvovanje je za vsakega otroka in mladostnika zahteven večslojni proces, mnogokrat (zelo) stresen tako z učnega, socialnega kot tudi emocionalnega vidika. Po-

memben je časovni vidik, saj otroci in mladostniki v šoli preživijo polovico ali več svojega aktivnega vsakdana. Mislim, da pedagogi nikoli ne smemo pozabiti, da je šola prostor, kjer mladi oblikujejo in potrjujejo lastno identiteto ob odzivih učiteljev in vrstnikov. Zvestno bi morali vsak trenutek skupaj z njimi ustvarjati stimulativno učno okolje, sporočati visoka, a hkrati realna pričakovanja in iskati ter zaupati v njihove zmožnosti in potencialne za realizacijo zastavljenih ciljev ob sočasni pripravljenosti za mentorsko pomoč. Nenazadnje je odzivnost šolskega prostora pomembna tudi v obdobju, ko odraščajoči otroci zrahljajo in močno omejijo komunikacijo z družino. S svojo strukturo, z zahtevnostjo, s spodbujanjem interesov in učenja, spodbudno komunikacijo in z razvijanjem posameznikovih potencialov ob vodenju in zagotavljanju pomoči in podpore lahko šola v tem obdobju deluje zelo varovalno. Ima veliko moč, da iz krize potegne mladostnika, ki v iskanju samega sebe zaide v napačno smer. V mnogih življenjskih zgodbah ljudi, ki so se znašli na robu, zasledimo spomin na pomembno in varovalno vlogo določenega učitelja, ki je znal prisluhniti, ki je zaupal, spodbujal in vodil. In ni obupal, ker je imel vizijo ter s tem moč in smernice, česar mladim, sploh tistim, ki zaidejo, ne uspe samostojno ustvariti.

Šest korakov v krogu za spodbujanje rezilientnosti

Raziskovalci s področja rezilientnosti so opredelili šest področij, ki jih zaznavajo kot ključne pri spodbujanju posameznikovih zmožnosti, da ujame ravnovesje in se dvigne iz težav oz. da se, če težav ni mogoče preseči (npr.: invalidnost, ločitev staršev ...), prilagodi, da bo kljub temu zmožen razvijati življenjsko pomembne kompetence – socialne, učne, poklicne (Henderson, 2003). Teh šest področij, ki jih lahko razvijamo v družini, šoli in v skupnosti, je usmerjenih v zagotavljanje varovalnih dejavnikov v okolju ter v zagotavljanje pogojev, ki so usmerjeni v spodbujanje in razvoj posameznikovih

“*Rezilientnost je proces interakcije notranjih in zunanjih dejavnikov ter osebnih in medosebnih veščin in opredeljuje posameznikovo zmožnost soočanja, prilagajanja, preseganja in ojačitve v težkih izkušnjah (Grotberg, 1999; Masten, 2008).*”

kompetenc, potencialov in varovalnih dejavnikov. Prve tri strategije so usmerjene predvsem v zmanjševanje rizičnih dejavnikov, medtem ko so slednje tri usmerjene v razvoj posameznikove rezilientnosti.

1. Izboljšajte medsebojne odnose in utrjujte prijateljske vezi. Človek je socialno bitje; številne probleme in težave najučinkoviteje razrešuje v komunikaciji z drugimi. Pogosto pa se, ko je v težavah, zapre vase ali pa z nesprejemljivim vedenjem izkazuje stisko. Pomembno oporo takrat predstavlja trden in zaupen odnos z vsaj eno odraslo osebo. Varovalno pa delujejo tudi vrstniške skupine in skupinske dejavnosti. Odrasli moramo omogočiti razvoj pozitivne medvrstniške kulture, saj mladi o svojih problemih najpogosteje govorijo z vrstniki, ki najbolje razumejo mladostniške stiske in težave, zato so si lahko v dobro medsebojno pomoč in oporo.

2. Postavite jasne in dosledne meje. Meje in nadzor s strani odraslega mlademu človeku predstavljajo varnost. Njegova razvojna naloga je, da jih preizkuša, naloga staršev in učiteljev pa je, da mu vztrajno in dosledno sporočajo, kaj je dopustno in kaj ne. Kljub konfliktom, ki so v procesu odraščanja pogosto spremljevalci preizkušanja dopustnega, delujejo meje na mladostnika pomirjujoče, sporočajo, da skrbimo in nam je mar zanj. Pomagamo mu zgraditi strategije, s katerimi bo razvijal samokontrolo in uravnavanje vedenja. S tem bo imel bistveno boljše možnosti za učinkovitejše in bolj kakovostno vključevanje v družbo in dejavnosti.

3. Razvijajte kompetence in učne življenjske spretnosti. S kakovostnim pedagoškim pristopom ob ureničevanju kurikula in interesnih

dejavnosti izgrajujemo tudi življenjske spretnosti, kot so sodelovanje, zdrav način reševanja konfliktov, vztrajnost, asertivnost, komunikacijske spretnosti, preudarno reševanje problemov, sprejemanje odločitev, fleksibilnost, zmanjševanje in uravnavanje stresa. S spodbujanjem razvoja teh spretnosti pomagamo mladim, da bodo zmogli lažje premagovati stiske odrasčanja in se uspešneje izogniti ali rešiti iz pasti, ki jih v adolescentnem obdobju nastavljajo sredstva za spodbujanje 'instantne' zabave.

4. Zagotovite vodenje in pomoč ter brezpogojno spoštovanje in spodbudo. Stevilne raziskave kažejo, da sta učna učinkovitost in ustrezno ve-

denje tesno povezana s skrbnimi človeškimi odnosi, ki zahtevajo celovito sprejemanje otroka oz. mladostnika. Povezana sta z zavedanjem, da je človek in ne zgolj učenec, dijak, ter z ustvarjanjem prijetnega, spodbudnega in varnega učnega okolja ter s stalno ciljno usmerjenostjo, da smo lahko pomembni na njegovi življenjski poti in smo mu dostopni kot učitelji in kot ljudje.

5. Postavite in sporočajte visoka, a hkrati realna pričakovanja. Pri pouku ta korak uresničujemo z učno diferenciacijo in individualizacijo, s konstruktivističnim pristopom, s prilagajanjem učnega dela posameznikovemu lastnemu slogu učenja, z upoštevanjem posamezni-

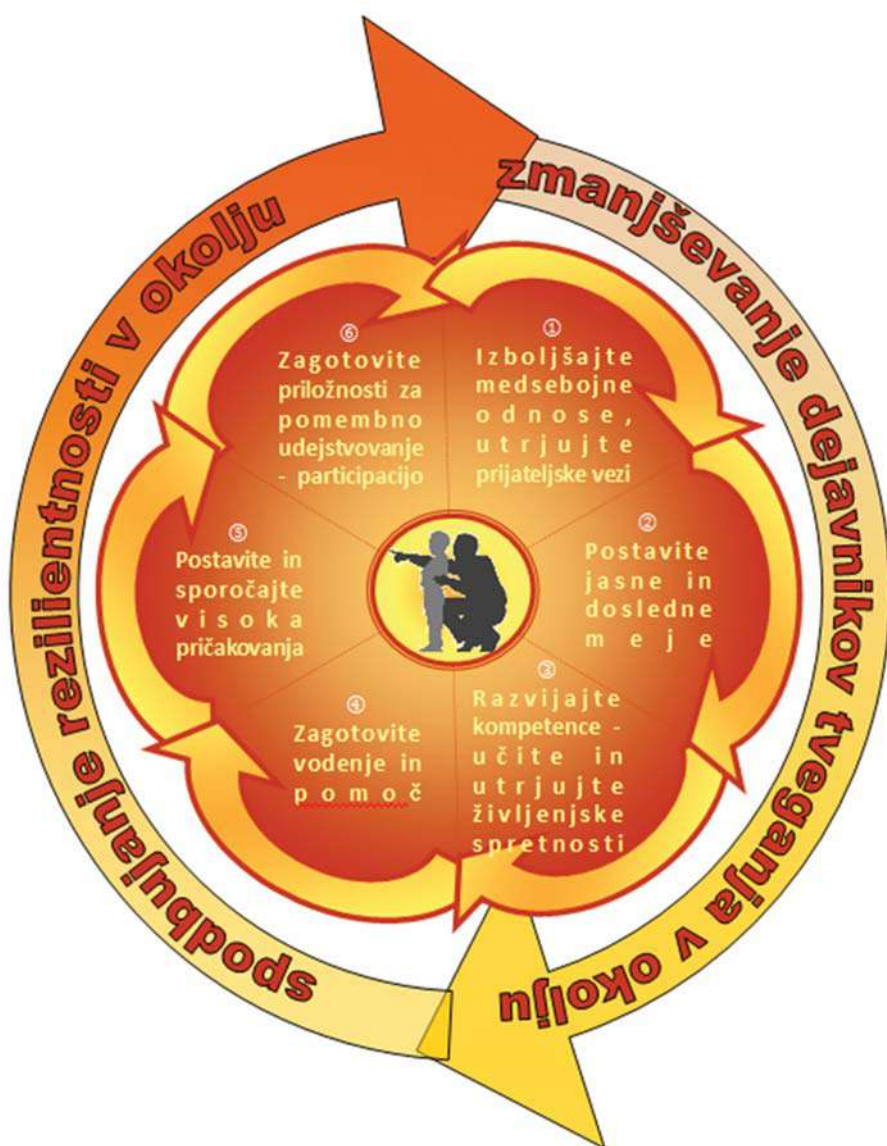
kovih potencialov in šibkosti, s povezovanjem učnih vsebin z življenjem, s predznanjem, z interesi posameznega otroka oz. mladostnika, s postavljanjem ciljev v območje bližnjega razvoja. Tako postavljena pričakovanja delujejo motivacijsko in dvigujejo učno učinkovitost.

6. Omogočajte in spodbujajte aktivno participacijo. S spodbujanjem mladih, da prevzemajo odgovornost za učenje in druge dejavnosti, ki potekajo v šoli, povečujemo možnosti za njihovo aktivno vključenost in zavzetost. Hkrati, v luči štirih vzgojno-izobraževalnih stebrov 21. stoletja (Delors, 1996), te izkušnje celovito gradijo in utemeljujejo proces vseživljenjskega učenja in kakovostnega sobivanja v učeči se družbi.

Spodbudno in ohrabrujoče je, da predstavljene strategije pedagogom niso neznane, treba jih je le ozvestiti in uresničevati v vsakdanji pedagoški praksi. Potrebna pa je sprememba stališč, premik iz usmerjenosti v težave v usmerjenost v rezilientnost – v spodbujanje odnosov, moči in potencialov, ki utrjujejo življenjsko prožnost in odpornost. Paradigma rezilientnosti učiteljem in učencem pripomore pri spoprijemanju s sodobnimi vzgojno-izobraževalnimi izzivi ter spodbuja večjo učno uspešnost in socialno vključenost. ■

Viri

- Benard, Bonnie, Sharp-Light, Nancy (2007): *Resiliency in action*. V: *Resiliency in action*, Inc. CA.
- Galimberti, Umberto (2010): *Grozljivi gost: nihilizem in mladi*. Ljubljana, Modrijan.
- Grotberg, E. H. (1997): *The International Resilience Project: Findings from the Research and the Effectiveness of Interventions*, Civitan International Research Center, UAB. Pridobljeno 7. 4. 2009 s svetovnega spleta: <http://resilnet.uiuc.edu/library/grotb97a.html>.
- Henderson, Nan, Milstein, Mike M. (2003): *Resiliency in schools: make it happen for students and educators*. Corwin press, inc. California.
- Masten, A. S. (2001): *Ordinary Magic: Resilience processes in development*. V: *American Psychologist* 56, 1–12.
- Masten, A. S., Herbers, J. E., Cutuli, J. J., La-favor, T. L. (2008): *Promoting competence and resilience in the school context*. Professional school counseling, dec. 2008. Pridobljeno 9. 4. 2009 s svetovnega spleta: <http://www.questia.com/app/direct/SM.qst>.

Krog rezilientnosti (prirejeno po Henderson, 2003)

Sestradena duša, ne telo

Motnje hranjenja – otrok se odpove svojemu notranjemu ognju in ustvarjalni radosti

✍ Ana Hram

Motnje hranjenja so prav tako kot druge oblike zasvojenosti in omame lakota duše in ne telesa.

To je definicija zasvojenosti – škodljiva umetna potreba, nastala zaradi poškodbe bivanjske razsežnosti iz velike človekove stiske. Zasvojenost je sporočilo staršem, da njihova vloga staršev – zrelih in odgovornih odraslih, ni ustrezna, ni uspešna. To je tiho sporočilo tudi družbi, da ne podpira pravih vrednot in vrlin.

Otrok oropan polnosti življenja

Zasvojenost je jasno neverbalno sporočilo otroka, da odrasča v odnosih in vlogah, ki zanj niso hranljivi, da ne more ohranjati edino prave in sprejemljive vloge zanj – vloge otroka. S tem je oropan polnosti življenja, zato se mora počasi odpovedati svojemu notranjemu ognju in ustvarjalni radosti; počasi prične izgubljati pravi smisel življenja. Prične se odtujevati od samega sebe. Stopi na pot samodestruktivnega vedenja in zasilnih rešilnih izhodov – omam. Končna postaja omamljanja je zasvojenost. Žal družba normalizira anormalno vedenje staršev – zamenjavo vlog, in spodbuja napačne vrednote in vrline. Zato otrok postane lačen, neznosno lačen. Motnja hranjenja je ena izmed mnogih zasvojenosti, ki ponazarja lakoto duše. To je klic na pomoč. Otroku zbolijo in vsi se čudijo, predvsem starši: "Le kaj nam dela, le kaj si je tokrat izmislila?!" in učitelji: "Pa tako je bila pridna, skrbna, delovna, odlična!"

Zamenjani vlogi starša in otroka oz. otrok kot prijatelj

Za kakovostno starševstvo je temeljni pogoj kakovostno partnerstvo; čista ljubezen, zaupanje, globoka intimnost, čustvena odkritost in zrelost, globoka povezanost in predanost, spoštovanje. Otroku v ljubečem partnerskem odnosu ne razvije zasvojenosti, ker sta starša zdrav, ljubeč vzor in je otrok brezpogojno ljubljen; starša znata postavljati otroku zdrave meje, ki jih nujno potrebuje za zdrav samorazvoj. Za otroka je edino prava vloga *vloga otroka*. V današnjem času pa je otrok prisiljen prevzemati vloge, ki so zanj nesprejemljive in nezdrave: vlogo enega od partnerjev, vlogo starša, vlogo blažilca napetosti, grešnega kozla – dežurnega krivca, vlogo klovna – dežurnega zabavljalca. Prav tako vse več staršev (predvsem v enoro-

diteljskih družinah) potisne otroka v vlogo prijatelja, svetovalca, zaupnika, tolažnika, celo v vlogo nosilca odgovornosti in odločitev.

Pomembnost vrednot in vrlin – kot naravno ali umetno gnojilo

Trenutno so najbolj družbeno podprte vrednote *individualizem in storilnost*, dobra poznanstva in dobra služba ter odobravajoče mnenje ožje in širše skupnosti. Vrednote in vrline, ki so dejansko 'naravno gnojilo za zdrav pridelok' in radost, pa so prijateljstvo, smeh, zaupanje, iskrenost, solidarnost, poklic, ki ga opravljaš z veseljem in z odličnimi rezultati, dušna preprostost, predanost osebnostni rasti, kakovostno partnerstvo ter zdrav in uspešen otrok, ki ga vzgajamo za samostojno polno življenje. Pa tudi pozitiven od-

Foto: Matevž Kostanjšek

“Radost je občutek, ki preplavi človeka, ko napiše prave besede, ko iz glave zaigra note al punto. Je občutek, ki ga navda ob pogledu na ljubljene ljudi, ki se imajo lepo. Je občutek, ki ga prežame, ko mu uspe, za kar se je mučil, za kar je moral tvegati, zaradi česar je moral napeti vse svoje moči, dati najboljše od sebe. To je naravno in instinktivno počutje človeka. Tako počutje duše človeka pokliče po imenu.

(Dr. Clarissa Pinkola Estes, jungovska psihoanalitičarka)

”

nos do življenja, samospoštovanje in spoštovanje, čustvena odprtost, zrelost in odgovornost.

Želja, da bi šlo lažje, ceneje, brez pravega truda in napora, da bi šli po lažji poti, ni past, marveč naravna želja ega. Toda tudi rezultat je tak! To je past. Iti po pravi poti – težji poti je resnično naporno, a edino vredno, ker s tem skrbno ohranjamo stik s pravim pomenom naše globoke narave in polnosti duše. Sicer je prava pot veliko težja pot, trnova, ovinkasta, a izbira poti je vedno bila in vedno bo – le naša. Osebnostno rastemo in dušno napredujemo le iz trpljenja.

Omejujoča vrednota: ozko mnenje skupnosti, predvsem družine

Dr. Clarissa Pinkola Estes, jungovska psihoanalitičarka, pojasnjuje vrednoto *mnenje skupnosti*, ki postane pomembnejša od vsega drugega in zasenči individualne dušne potrebe posameznika. Poudarja, da je skupnost kultura, ki obdaja posameznika. Po Jungovi definiciji je skupnost ‘številni v primerjavi z enim’. Živimo pod vplivom številnih skupnosti, tako skupin, s katerimi smo povezani, kot tistih, v katere nismo včlanjeni. Vse skupnosti, ki nas obdajajo, naj bodo akademske, delovne, družinske ali druge, oblastno nagrajujejo in kaznujejo svoje člane ali nečlane. Nadzirajo in vplivajo na najrazličnejše stvari – od naših misli do izbire partnerja in življenjskega dela. Lahko tudi razvrednotijo prizadevanja, ki niso v skladu z njihovimi prednostmi, ali odvrčajo od njih. Skupnost je

Pujev nasvet staršem:

Ne uresničujte svojih sanj preko otroka, bodite le starši

Bodite zdrav vzor, pustite otroku, da je otrok in sledite njegovemu razvoju, globljim interesom in potrebam, ne uresničujte svojih sanj preko otroka, stremite k višjim vrednotam, dovolite otroku radost, smeh, solze, jezo. Dovolite otroku lastne izkušnje, prijatelje in zdrave hobije itn. Poskrbite zase. Avtorji priporočljivih knjig o odnosih, starševstvu in vzgoji avtorjev: dr. Susan Forward, dr. Harville Hendrix, dr. Laurie Ashner, dr. Barbara de Angelis, dr. Marijan Košiček, dr. Christian Gostečnik in drugi.

Pujev nasvet otrokom in mladostnikom:

Smejte se – na veliko, najдите si prave prijatelje

Veliko smeha iz srca, pristnega druženja, pravih prijateljev, sodelovanja v skupinskih športih in akcijah, povezovanja z naravo, živalmi. Pomembno je tudi najti si vzornika, ne le idola, poslušati sebe in najti stik s svojim telesom, slediti višjim vrednotam, radostiti se, biti zdravo egoistični in najti dobroto v sebi in drugih. Najti zdravo ravnovesje med obveznostmi in prostim časom. Leposlovna podpora za mladostnike so tudi knjige avtorja Paola Coelho, kot je Alkimist, Bojevnik luči, Peta gora ipd.

Svetovanje za starše mladoletnih otrok

Če je otrok mladoleten in je mlajši najstnik, potrebujejo svetovanje najprej starši, da se naučijo osnovnih smernic za pomoč otroku. Trenutno je največ primerov otrok, starih od 10 do 13 let, katerih pomoč potrebujejo predvsem starši, nato otrok. Bolezen otroka je le odsev – posledica medsebojnega odnosa staršev, vzgoje, vloge, ki jo je otrok razvil v družini, vrednot in vrlin staršev ter družbe.

lahko simbol toge varuhinje kolektivne tradicije, ki prisiljuje v nesporen ‘status quo’, v “bodi spodobna; ne imej velikih zamisli; bodi skromna; bodi kopija; bodi prijazna; reci ‘da’, čeprav ti ni všeč, čeprav ti ne ustreza, čeprav boli, čeprav ti notranji glas narekuje drugače in te opozarja”.

Vizija življenja, ki jo otrok nujno potrebuje

Vizijo življenja lahko uničijo tudi plameni ljubosumja in odkrite rušilnosti okolja, poudarja dr. Clarissa Pinkola Estes. Družina, mentorji, učitelji in prijatelji naj ne bi bili razdiralni, če in ko jih navda zavist, toda nekateri nedvomno so, očitno ali manj očitno. Noben človek ne sme dopustiti, da njegovo ustvarjalno življenje obvisi na nitki, medtem ko služi nasprotovalnemu ljubezenskemu odnosu, staršem, učiteljem ali prijateljem. Vendar otroku ob nenehnem pritisku najpogosteje staršev, obrambni mehanizem, ki ga ščiti, popusti in sproži se mehanizem omamljanja, ki deluje avtomatično. Osebnostno življenje zgoreva, človek izgubi življenjsko pomemben zaklad

in postane notranje prazen. Človek izgubi smisel življenja.

Neuspeh je večji učitelj kot uspeh

Skratka, za polnost življenja je treba povrniti in ohraniti osnove radosti in dušnega dostojanstva. Članek se počasi zaključuje, naše življenje pa ne, pa naj smo zdravi, bolni, v stiski, radostni ali žalostni. Smo kot knjiga. Čeprav se eno življenjsko poglavje konča s trkom in požigom, nas vedno čaka novo in nato naslednje. Vedno dobimo priložnost, da popravimo in oblikujemo svoje življenje tako, kot si zaslužimo. Ne tratimo časa s seštevanjem neuspehov in obsojanjem sebe ali drugih. Neuspeh je večji učitelj kot uspeh. Zavijajmo rokave, ne iščimo lažjih poti, ne iščimo krivcev, potrudimo se v prijateljstvu, v partnerstvu, v vzgoji otrok, opravljajmo svoj poklic kot poslanstvo in dar, poslušajmo in glejmo s srcem, učimo se in uporabljajmo naše naravne darove, intuicijo in prave vrednote in vrline, ki nas polnijo, skrbimo za naravo in živali, nadaljujmo z odločnim, polnim, smiselnim korakom. ■

Samopoškodbe med mladimi

✍ Ana Nahtigal

Mladi iščejo svojo pot. Pri oblikovanju svoje identitete imajo veliko vlogo prijatelji, kultura in subkultura, pa tudi sodobni mediji. Z odraščanjem se zmanjšuje vzgojna vloga staršev, še vedno pa so starši izredno pomembni za njihovo osebno identifikacijo. V stiski pa so, če trpijo medosebni odnosi v družini, če družina ni topla in varen dom, kjer uresničijo svoje primarne potrebe (po ljubezni, varnosti, sprejetosti, razumevanju in potrditvi). Danes je vzgajati težje, kot je bilo včasih, ker je družba izredno sekularizirana, v njej prevladujejo materialne vrednote, vrednote uspeha in hedonizma.

Pri odraščanju mladi doživljajo različne vzpone in padce, ki brusijo njihovo osebnost.

Težko pa je, če se podajo na pot eksperimentiranja z drogami ali pa če za svoje bolečine, čustvene rane ne poiščejo pomoči, ampak posnemajo vzorce vedenja drugih (npr. 'emokultura' – njihova filozofija in način oblačenja, življenja) ali pa zaidejo na pot samopoškodbenega vedenja.

Kako sem se srečala s samopoškodbami?

S samopoškodbami sem se v svoji praksi svetovalne delavke srečala večkrat. Moram pa priznati, da sem bila, ko sem se pred desetimi leti prvič srečala s tem, nepripravljena. Pomagala

Foto: Natasa Pezdirc

sem si z znanjem, ki sem ga pridobila s področja suicidarnosti.

Vsakega mladostnika, ki je prišel po pomoč, sem sprejela skrajno resno in z veliko mero empatije. Počutila sem se počaščeno, da sem smela biti spremljevalka na delu njegove življenjske poti, ko je v hudi krizi in išče možnosti, da prebrodi svojo težavo. Predvsem pa sem le prisluhnila njegovi bolečini.

Vse žrtve so poiskale pomoč same, nekatere na pobudo sošolcev ali prijateljev. Prijatelji so namreč v obdobju pubertete izredno pomembni, saj imajo pogosto vlogo zaupnika, terapevta. Ko so razmere v družini težke, ko pride do smrti, ločitve, so odrasli v svojem trpljenju čustveno tako ranjeni in prizadeti v svoji bolečini, da ne morejo pomagati niti sebi niti ne vidijo težav in bolečine svojih otrok. Kadar je človek čustveno zelo prizadet, težko realno razmišlja in ne more pomagati svojim otrokom, saj sam potrebuje pomoč.

Kaj je samopoškodba?

O samopoškodbi govorimo, ko nekdo sam sebe poškoduje po telesu, pri tem pa uporabi različne predmete: nož, britvico, šestilo, steklo, ogenj ... Najpogosteje se mladi poškodujejo po rokah,

trebuhu, nogah, skratka po tistem delu telesa, ki ga lahko potem zakrijejo z obleko, zapestnicami.

To se zgodi predvsem takrat, kadar je notranja (duševna) bolečina prehuda in jo želijo preusmeriti tako, da si povzročijo zunanjo. Pri samopoškodovanju je nevarnost, da le-to preide v navado in postane način premagovanja težav.

Kaj nam mladostniki sporočajo?

S samopoškodbenim vedenjem izražajo žalost, jezo, nemoč, občutek krivde, obup, depresijo, dejstvo, da imajo slabo samospoštovanje in o svojih čustvih težko spregovorijo. Pogosto so tudi osamljeni. O težavi ne zmorejo, ne znajo in si ne upajo spregovoriti. Pomembno je, da s strani odraslih dobijo občutek varnosti, sprejetosti, občutek, da so dragoceni, pomembni in da so 'OK'.

Kaj vpliva na pojav samopoškodbenega vedenja?

Na pojav samopoškodbenega vedenja vpliva več dejavnikov, vsekakor pa

težak življenjski položaj oz. izguba nekoga in nesposobnost konstruktivnega reševanja svojih težav. Vzroki so različni:

- smrt v družini, smrt prijateljev,
- ločitev staršev,
- spolne in druge zlorabe,
- velik vpliv medmrežja, pojav 'emo-kulture',
- dejstvo, da mladi želijo nekomu pripadati.

Kako se pojavi?

Pojavi se lahko kot oblika suicidarnega vedenja ('Ne morem več živeti!'), kot znak nemoči ('Ne zmorem sam!'), kot upor ali klic na pomoč ('Pomagajte mi!'), kot sporočilo ('Prisluhnite moji bolečini!') ali kot iskanje pozornosti ('Ukvarjajte se z mano!').

Kako ga prepoznamo?

Prepoznavanje samopoškodbenega vedenja je izredno težko, telesna govorica teh mladostnikov je podobna obnašanju pri depresivnih ljudeh (potegnjenost vaze, zaprtost). Avtoagresivno vedenje se pogosto izraža pri posameznikih, ki so bolj introvertirani.

Posledice pri mladostniku:

- padec učnega uspeha (za eno ali dve oceni),
- izostajanje od pouka,
- težave s prehranjevanjem (hujšanje ipd.),
- motnje spanja,
- izguba socialne mreže oz. prijateljev.

Kako pomagamo mladim?

- Prisluhnemo njihovi bolečini.
- Prisluhnemo zgodbi.
- Se pogovarjamo o čustvih, ki jih pri tem doživljajo (jeza, strah, sram, krivda, žalost).
- Razbremenimo jih občutkov krivde.
- Omogočimo jim, da se počutijo varne, ko govorijo o sebi.
- Spodbujamo jih, da spregovorijo o svoji bolečini s svojim najbližjim, s prijatelji, starši.

- Poskušamo jim dati občutek sprejetosti.
- Ne minimaliziramo njihovega problema.
- Ponudimo oblike pomoči, kot so 'stoptehnike', pozitivni samogovor.
- Gradimo na njihovih močnih področjih oziroma jih skupaj poiščemo; odkrijemo vire notranje moči (kaj radi počnejo, v čem so dobri) in zunanje moči (aktivnosti, ki jih osrečujejo, osebe, ki jim lahko pomagajo).
- Spodbujamo oblike dejavnosti, ki olajšujejo njihovo težavo: tehnike sproščene dihanja, vizualizacija, pisanje dnevnika, pisanje neodposlanih pisem ipd.
- Pogovorimo se, kako se odzvati v taki situaciji, jih spomnimo na preteklost, na to, kako so si pomagali, ko so bili potrti, in naredimo načrt odzivanja, preusmerimo pozornost, da premagajo željo po samopoškodovanju (npr. pokličejo prijatelje, starša, si priključijo v spomin neko lepo doživetje iz otroštva, gredo v naravo ...).
- Če so verni, jim ponudimo, da več molijo.

Kako pomagamo staršem?

Pri vseh samopošodbah, ki sem jih srečala v svoji praksi, starši o težavi svojega otroka niso ničesar vedeli. Najprej je bilo treba nekaj časa posvetiti pripravi mladostnikov, da spregovorijo o svoji bolečini s svojimi starši oz. se zaupajo tistemu od staršev, ki jim je najbližji. Ponujena jim je bila tudi možnost, da spregovorijo o tem pri meni, in obljubila sem jim vso podporo in pomoč. Vsi so izbrali drugo možnost.

Mladostnik o samopoškodovanju težko spregovori s starši, in to zaradi različnih razlogov: ve namreč, da so starši preobremenjeni s svojimi problemi; sram ga je; ne želi, da bi se razvedelo, kakšen problem ima; ima občutek krivde. A ko o tem spregovori, ko podeli svoja čustva še s starši, mu je lažje. Reakcija staršev je različna – od popolnega presenečenja do globoke žalosti, jeze in občutkov krivde. Takšnemu skupnemu pogovoru sledijo pogovori

s starši in nato ponovno v troje, skupaj z mladostnikom.

Delo s starši

Tudi starši potrebujejo pomoč, ker jih je treba razbremeniti krivde, jim pomagati pri odzivanju in pogovoru z mladostnikom, da odkrito spregovorijo o težavah, treba jim je svetovati. Priporočam skupne aktivnosti z mladostnikom (sprehodi, delo, tek), poslušanje njegovih doživetij, pohvale, pozitivna sporočila, vključevanje obeh zakoncev, iskanje pomoči pri ustreznih strokovnih službah ipd.

Težave, s katerimi sem se srečala, so bile:

- o tej problematiki pred desetimi leti ni bilo najti potrebne strokovne literature, s katero bi si lahko pomagala;
- če sem želela naročiti mladostnika v strokovno institucijo, sem se srečala z dolgimi čakalnimi vrstami (večmesečnimi);
- začutila sem negativen vpliv medijev (svetovnega spleta) na otroka, ki izbere tak način reševanja stiske ("Saj jaz se samo malo režem. A veste, kako hudo poškodbe si naredijo drugi. Lahko vam jih pokažem na internetu.");
- 'emokultura', ki spodbuja to vedenje;
- vzorec takšnega odzivanja na težave lahko prevzamejo tudi vrstniki, ko se znajdejo v stiski in ne znajo poiskati ustrezne pomoči.

Zaključek

Želim si, da bi bilo samopoškodbenega vedenja vse manj, da bi starši znali usposobiti svoje otroke za odprt dialog, da bi znali o svojih težavah odkrito spregovoriti in jih konstruktivno reševati. Če pa že pride do samopoškodovanja, ga je treba vzeti skrajno resno, saj nam mladostnik želi s tem sporočiti, da preživlja stisko, da trpi in potrebuje ustrezno pomoč. Vsak mladostnik ima svojo zgodbo. V življenju doživljajo vzpone in padce. Nekateri padci so manj, drugi bolj boleči; takrat mladostnik potrebuje roko nekoga, da lažje vstane. ■

Pismenost in mladi 'z družbenega roba'

✍ Maja Dolinar

Vsaj od razsvetljenstva dalje je eden pomembnejših družbenih projektov stremenje k širjenju izobrazbe med ljudstvom. Od dolžne vključitve vseh otrok v nekajrazredno obvezno šolo so se prizadevanja predvsem v novejšem času usmerila k ustvarjanju možnosti za čim višjo izobrazbeno strukturo, ki naj bi prinesla konkurenčnejšo družbo.

Pomen pismenosti

Kljub vsem prizadevanjem po vsaj srednješolski izobrazbi za vsakega mladostnika (ali odraslega), pa vendar še vedno ostaja skupina otrok, ki kljub normalnemu inteligenčnemu potencialu devetletno

osnovno šolanje konča z veliko težavami ali pa ga predčasno sklene; še več pa je takih, ki opustijo srednješolsko izobraževanje. Ena izmed prepoznanih spremljevalk težav pri pridobivanju izobrazbe je slabo razvita pismenost, ki je lahko tudi dejavnik družbene izključenosti.

“Ena izmed prepoznanih spremljevalk težav pri pridobivanju izobrazbe je slabo razvita pismenost, ki je lahko tudi dejavnik družbene izključenosti.”

Pojmovanje pismenosti se je po letu 1950 od za moderno družbo nezadostne alfabetske zmožnosti razširilo v sposobnost, ki omogoča funkcioniranje v sodobni družbi, zato govorimo tudi o funkcionalni pismenosti. Nacionalna strategija za razvoj pismenosti iz leta 2006 (str. 7) jo opredeljuje kot “trajno razvijajočo se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi.”

Strategija kot temeljno usmeritev poudarja pomen pismenosti za doseganje večje socialne vključenosti posameznikov in v povezavi s tem navaja za enega izmed strateških ciljev razvoja pismenosti povečano družbeno skrb za razvoj pismenosti ranljivih skupin prebivalstva (to so revni, manj izobraženi odrasli, priseljenci in njihovi potomci, begunci, Romi,

otroci in odrasli s posebnimi potrebami) in tako odgovarja na ugotovitve raziskav o pismenosti. Raziskava o pismenosti odraslih, opravljena v trinajstih državah OECD, je namreč pokazala pomembno povezanost med stopnjo pismenosti in več kazalci socialne kohezije. Dokazano je bilo, da višja stopnja pismenosti pomeni dejavnejše vključevanje posameznika v družbo, večje zaupanje v demokracijo, višjo strpnost, manj goljufij pri utaji davkov, manj goljufanja pri javnih prevozi in manj fizičnega nasilja. (Green, 2004, po Jereb, 2009: 328.)

Raziskovalci so nepismenost ali nezadostno pismenost v zadnjih desetletjih začeli povezovati s povečanim tveganjem za delinkventnost in v različnih državah (npr. v Veliki Britaniji, ZDA, na Švedskem) ugotovili, da ima tudi več kot polovica zapornikov resne težave pri branju. Švedske raziskave, ki so ugotovljale prevalenco težav pri branju in pisanju v inštitucijah za mladoletne prestopnike, so pokazale, da ima

Foto: Vanja Kšarčič

Foto: Karmen Pečarič Podobnik

več kot petdeset odstotkov uporabnikov resne tovrstne težave, med priseljenci je odstotek še višji. Visoka pojavnost motenj branja in pisanja se zdi predvsem posledica socialnih in kulturnih dejavnikov, domačega okolja, omejenega obiskovanja šole in slabe samopodobe, manj pa jo lahko pripišemo konstitucijskim težavam, na primer disleksiji (prim. Svensson, Lundberg, Jacobson, 2001).

“Dokazano je bilo, da višja stopnja pismenosti pomeni dejavnejše vključevanje posameznika v družbo, večje zaupanje v demokracijo, višjo strpnost, manj goljufij pri utaji davkov, manj goljufanja pri javnih prevozi in manj fizičnega nasilja.”

Tudi slovenska šolajoča se mladina je bila vključena v mednarodno merjenje pismenosti in o njihovih ne prav vzpodbudnih, četudi v zadnjem času boljših, rezultatih je bilo marsikaj povedanega, ne pa tudi, kako je s pisme-

nostjo v ranljivih skupinah mladih, pri katerih je tudi povečano tveganje za razne vedenjske odklone. Da je stanje zaskrbljujoče, pričajo dosežki na Nacionalnem preverjanju znanja. Pri analizi rezultatov v Letnem poročilu o izvedbi NPZ za pretekla tri šolska leta je bilo ugotovljeno, da učenci s posebnimi potrebami, med njimi prevladujejo učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (okrog 80 % med vsemi posebnimi potrebami), v svojih učnih dosežkih pomembno zaostajajo za vrstniki, še posebej pri slovenščini. O vzrokih se za zdaj samo špekulira. Morda tako zasnovan preizkus ne zmore zmeriti njihovega znanja ali pa je njihova pismenost res na tako nizki ravni. Prav gotovo bi bila potrebna resna razprava in raziskava o tej temi, saj očitno ne sledimo omenjenemu cilju iz Strategije, kar vodi k resnim posledicam za posameznika in njegovo okolje.

V mladinskem domu Jarše

Na podlagi več kot desetletnih izkušenj s poučevanjem osnovnošolcev v Mladinskem domu Jarše v programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za učence z vedenjskimi težavami lahko trdim, da ima večina naših otrok učne težave. Te so predvsem povezane s slabo bralno in pisno zmožnostjo, temeljnima komponentama pismenosti v ožjem smislu. Težave imajo že s t.i. alfabetsko pismenostjo, kje je še funkcionalna, brez te pa zlahka vodi pot k odvisnosti od pomoči drugih ali delovanju zunaj družbeno priznanih in dovoljenih načinov. Zdi se torej, da mlade na rob družbe tudi v začetku 21. stoletja v visoko tehnološko razvitem delu sveta še vedno poriva tudi nepismenost, pa naj bo ta posledica revščine, odrasčanja v priseljeniški družini, specifičnih učnih težav ali česa drugega.

Soočeni s slabo razvito bralno in pisno zmožnostjo učencev (od 6. do 9. razreda) iščemo učitelji v Mladinskem domu Jarše pot k njihovi učni uspešnosti predvsem na dva morda na prvi pogled izključujoča se načina. Ker učencem težave pri branju onemo-

gočajo ali zelo otežujejo, da bi ga uporabili za učenje, v procesu poučevanja skrbimo, da je čim več ciljev vsaj na ravni minimalnih standardov usvojenih v šoli, bodisi pri obveznem delu pouka bodisi pri dodatni učni pomoči. Učenje doma pa poteka iz jezikovno enostavnih zapiskov ali v obliki njihovi bralni stopnji prilagojenih domačih

“Zdi se torej, da mlade na rob družbe tudi v začetku 21. stoletja v visoko tehnološko razvitem delu sveta še vedno poriva tudi nepismenost, pa naj bo ta posledica revščine, odrasčanja v priseljeniški družini, specifičnih učnih težav ali česa drugega.”

nalog. Ob tem se na različne načine trudimo tudi za razvoj njihove bralne zmožnosti: od individualnih treningov branja, zastavljenih v individualiziranem programu, uporabe raznih bralnih strategij, z obveznim, a posameznikovim zmožnostim in interesom prilagojenim domačim branjem, stalno dostopnostjo raznovrstnih publikacij in drugega zanimivega gradiva. Nenazadnje pa učitelji in drugi strokovni delavci v svojem profesionalnem razvoju namenjamo veliko pozornosti prav tej problematiki in se kot posamezniki in kolektiv izobražujemo, da bi lahko z dvigom ravni pismenosti mladim z manj priložnostmi razširili nabor njihovih izbir v življenju. ■

Literatura

Jereb, Andreja (2009): Ekonomske posledice učne neuspešnosti. V: Hočevar, Andreja (ur.): Mednarodna znanstvena konferenca Spremembe v sistemu vzgoje in izobraževanja. Zbornik prispevkov. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006). Priprava Nacionalna komisija za razvoj pismenosti. Dostopna 10. 11. 2010 na URL: <http://arhiv.acs.si/publikacije/NSRP.pdf>.

Nacionalno preverjanje znanja. Letno poročilo o izvedbi nacionalnega preverjanja znanja v šolskem letu 2007/2008 (2008). Državni izpitni center.

Nacionalno preverjanje znanja. Letno poročilo o izvedbi nacionalnega preverjanja znanja v šolskem letu 2008/2009 (2009). Državni izpitni center.

Svensson I., Lundberg I., Jacobson, C. (2001): The prevalence of reading and spelling difficulties among inmates of institutions for compulsory care of juvenile delinquents. V: *Dyslexia*. Letnik 7, št. 2. Izvleček dostopen 10. 11. 2010 na URL: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11383304>.

Projekt DISK

Noben mladostnik ne bi smel biti prepuščen samemu sebi

✍ Maja Smole Dordević

Pogosto se zdi, da nismo sposobni videti, kaj se dogaja v otrocih, v mladostnikih, kako nanje vplivajo družina, šola, družba in mediji ... Kot da je med nami neka druga vrsta, ki ceni druge stvari, posluša drugačno glasbo, se pogovarja v drugačnem jeziku. Če se že družijo, je to 'konektanje' preko elektronskih medijev. Informacij je dovolj, morda celo preveč, premalo pa je tistih dejavnosti, ki sooblikujejo mladega človeka, ga socializirajo.

Morda nam pogled v to še najbolj odpira literatura: pretresljiva zgodba Mihe Mazzinija Dekliška noč upoveduje svet mladostnikov, ki je poln notranjih razpok v odtujenem, popredmetenem okolju, kjer ni prostora za pristne človeške stike. V njem so prijatelji večino ma virtualni; in potem je eksistencialni vzklík po samomoru 'žive' prijatelje samo: "Mar bo šoping odpadel?"

Kontekst

Kakor je zapisala Alenka Rebula v knjigi Globine, ki so nas rodile, pa je otrok bitje neskončnosti. Da bi ga umeli, ni dovolj znanje, ampak je potrebna čustvena dovzetnost za neskončno ranljivost otrokovega obstoja. Vsa ta lepota in vse to bogastvo pa sta postala žrtvi ekonomije. Razvija se tehnika, ki sicer omogoča razvoj, ne pa napredka. V imenu dobička je v pogo-

nu nešteto medijev, ki potrošnikom narekujejo modele in potrebe, denar je skoraj edina vrednota. Ljudje, ne samo otroci in mladostniki, se vse manj družijo, dvorišča so prazna, nekateri menijo, da tudi nevarna. Vendar nikogar ni mogoče zaviti v vato; tudi če ga, bo mehak ovoj nekoč razpadel ob trku z realnostjo. Naloga odraslih naj bi bila, da otroka in mladostnika opremijo s takimi orodji, s katerimi bo vodil svoja hotenja, razvijal samodisciplino, si zastavljal cilje in jim sledil, se počutil varnega, ne bo notranje ogrožen, spoštoval bo življenje, čutenje in odnose. Svet nevarnosti na eni in svet čedalje hujše tekme na drugi strani pa sta idealno okolje za beg, za umik v samoizolacijo, potrtost, agresijo, droge ... Ene človeka osvobajajo čutenja, druge mu dajejo moč za na videz vedno bolj zahtevno tekmo življenja, za tisto, v kateri bo živel zato, da bo služil, in ne obratno.

“Mladostnik, ki je uspešen na katerem koli področju (športnem, učnem, socialnem ...), je samozavesten in ima dobro popotnico za življenje.”

Na družabnih omrežjih imajo mladostniki na stotine prijateljev, v realnem življenju pa bolj malo. Starši so bodisi preveč preobremenjeni bodisi brez ča-

sa, volje, znanja in moči, da bi postavljali meje, ki jih mladi potrebujejo, in tako (so)oblikovali mladostnikov svet vrednot, njegov značaj. Morda je tudi šola v svoji izobraževalni vnetosti zašla, morda ima preveč intelektualnih vsebin in se premalo (lahko) posveča čustvenemu aparatu. Vsakdo, posebej mladostnik, pa si želi potrditve, zato se

Foto: Vanja Kisvarday

upira in popušča. V tem skladju med voljo in uporom raste zrel človek.

Projekt

Dom, ulica, šola in razne aktivnosti so kraji, kjer se oblikujejo mladostniki. Pogosto odrasli, ki bi mladostniku morali biti v oporo, tega ne (z)morejo. Tehniški šolski center Nova Gorica je z Ministrstvom za šolstvo in šport zaradi tega zasnoval projekt DISK (Državljanske in socialne kompetence za mlade), sofinanciran iz Evropskega socialnega sklada. V projektu sodelujejo konzorcijski partner-

ji: osnovne šole v Novi Gorici, gimnaziji iz Nove Gorice in Idrije, šolska centra Postojna in Nova Gorica ter novogoriški center za socialno delo, policijska uprava, mladinski center, materski dom, dom upokojencev, Mika šport in društvo Migetalkar. Vodja projekta je Ana Bratina, koordinira pa ga Maja Smole Dorđević.

V projekt naj bi bili vključeni mladi, ki zaradi različnih težav ne morejo uspešno slediti zahtevam pouka, ki imajo doma manjšo podporo, so iz manj vzpodbudnih okolij, ali taki, ki se soočajo z vedenjskimi težavami. Tako se zgodi, da se težave prepletajo in kopičijo, tako da nazadnje mladostnik iz njih ne vidi več izhoda oziroma si izbere napačno pot. Prevenitiva in kurativa za takšne pojave naj bi bila mreža institucij, ki s projektom DISK mladim 'gradi most za mladost', prepozna njihove probleme, jim omogoča, da jih skupaj prebrodijo, kakovostno preživljajo prosti čas, dobijo učno pomoč v šoli, da se usmerjajo v različne športne, dobrodelne in druge aktivnosti ter se med drugim tudi medgeneracijsko povezujejo.

Mladostnik, ki je uspešen na katerem koli področju (športnem, učnem, socialnem ...), je samozavesten in ima dobro popotnico za življenje. Individualni učni načrti, pedagoške pogodbe, alternativni urnik in aktivno preživljanje prostega časa (kar se vse izvaja v projektu DISK) so način, kako pridobiti tako pozitivno samopodobo.

Upati je, da bo ta obširni projekt zanj čim več mladostnikov, ki potrebujejo tovrstno oporo, da ne bodo več prepuščeni ulici (ali zgolj virtualnemu svetu), da se bo zmanjšal osip v šoli in mlade usposobil za poklic ter jim tako nudil osnovo za pridobivanje delovnih navad, razvijanje socialnega čuta, medgeneracijske solidarnosti in kreativnega preživljanja prostega časa.

Včasih je dovolj, da kdo prepozna žalost v mladostnikovih očeh – tudi takrat, ko so se solze že posušile. Potem je mogoče besedo za besedo, dejanje za dejanjem prepoznati problem, razbremeniti dijaka, ga naučiti izraziti čustva in mu pomagati, da izgradi sebe in pomaga tudi drugim. ■

V šolski vzgoji so potrebne vrednote

Pogovor z dr. Jožetom Trontljem

✍ Silvo Šinkovec

Dr. Jože Trontelj, predsednik SAZU, rojen leta 1939 v Kamniku, je redni profesor nevrologije na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani, vodi državno komisijo za medicinsko etiko, je član odbora Sveta Evrope za smernice v bioetiki. Izjemno veliko je naredil na področju nevrologije in klinične nevrofiziologije, 25-let je sodeloval pri upravljanju znanstveno-raziskovalnega dela v medicini. Priznanje – zlati red za zasluge – pa je dobil za življenjsko delo na področju zdravniške etike.

Predsednik Danilo Türk je v nagovoru ob podelitvi priznanja povedal, da "nič ne more zamenjati stalnega prizadevanja za etiko, ki jo na področju medicine potrebujemo" ter da "potrebujemo v tej družbi še posebej aktiven angažma za izboljšanje etičnih standardov". Odpeljal sem se do Akademije znanosti in umetnosti. Sprejel me je mož bistrega pogleda, jasnih misli, široke razgledanosti, zavzet zdravnik, zahteven znanstvenik, pozoren poslušalec.

Človek, ki mu je veliko do tega, da bi ljudje med seboj živeli v dobrih, urejenih in spoštljivih odnosih.

Sesutje ameriške banke Lehman & Brothers je povzročilo finančni zlom mnogih ustanov, podjetij, zamajalo državne proračune, ker so se začele podirati domine namišljenih vrednosti. Sedanjo gospodarsko krizo je spočela velika potegavščina, manipulacija bančnikov. Kako na to gledate vi?

Začelo se je v eni od ameriških bank, a prav lahko bi se tudi kje drugod. Modri ljudje so tako krizo napovedovali že več deset let poprej. Bistveni razlog je, da vsaj večji del bogate zahodne civilizacije, v nerazvitem revnem svetu pa korumpirana manjšina živita daleč nad razmerami, ki jih dovoljujejo omejitve planeta, narave in njenih virov. Ob tem životarijo milijarde ostalih ljudi, potisnjenih v bedo in zaostalost. Velik del razkošja se je plačeval s fiktivnim, namišljenim denarjem. O ekonomiji ne vem veliko, moram pa reči, da sem bankrot sistema nekako instinktivno pričakoval. Pred 30 leti sem imel priložnost, da sem precej od blizu opazoval zlom kuvajtske paralelne borze Souk A-Manakh, ki je na podlagi poslovanja s prav tako fiktivnim denarjem ustvarjala svojim delničarjem velike dobičke. Nekaj ljudi je bajno obo-

gately, stotisoči nepremožnih ljudi, ki so vložili svoje življenjske prihranke, pa so izgubili vse. Kajti nekega dne je borza nenadoma razglasila bankrot. Največji lopovi so pobegnili v tujino, manj prebrisane so pozaprlji, nekatere so v hudem stresu v spremstvu policije iz zavora pripeljali v mojo ambulanto. Gospodarstvo ene najbogatejših držav sveta je doživelo pretres, veliko hujšega pa so doživljali posamezniki, ki so izgubili prihranke, celo vse imetje. Zgodba o pohlepu se je končala tako, kot se je morala končati. Glavne žrtve pa so bili mali ljudje.

Zamajalo se je zaupanje v ustanove, ki smo jim tradicionalno zaupali. Kakšne posledice ima to za družbo?

Kriza zaupanja ni od včeraj. Ravnanje javnih ustanov je bilo prevečkrat v nasprotju z njihovim poslanstvom, z danimi obljubami in zagotovili, z upravičenimi pričakovanji javnosti. Še najbolj škodljivo je bilo dvoje: očitne kršitve človekovih pravic, včasih tudi najhujše vrste, in občutek, da je javna korist na goljufiv način postavljena za nelegitimnim osebnim interesom. Javnost je za nekatere kršitelje vedela, mnoge zlorabe sistema je slutila. Številne so imele za posledico zlom podjetij, brezposelnost in obubožanje tisočev. Že slutnja, da obstajajo dvojni standardi, eni za vplivne in bogate in drugi za vse ostale, je dovolj, da ljudem vzame veselje do poštenega dela, da ne omenjamo pripravljenosti na sodelovanje pri upravljanju države, pa četudi samo kot volivci. V taki družbi upada optimizem, raste razočaranje, plahni upanje v boljšo prihodnost. To pa polagoma spreminja način razmišljanja in vedenje ljudi. Ni treba naštevati, kaj to pomeni za tako imenovano družbeno patologijo – kriminal, zlorabo drog, samomore.

Ustanove delujejo pošteno in so kredibilne, če so ljudje, ki jih vodijo in v njih delajo, poštene in vredni zaupanja. Ali živimo v času, ki nas izživa, da dvignemo etično zavest celotnega prebivalstva?

Nedvomno. Vsak dober zgled poštenega ravnanja, prave izbire tudi, ko so na razpolago udobnejše in donosnej-

še, a oporečne alternative, lahko pomembno vpliva na ljudi daleč naokrog. Še posebej, če je podprt s primernim javnim priznanjem.

Vloga politikov?

Mnogi ne verjamejo, da je v politiki sploh mogoče ostati pošten in nachelel. Način, kako politika deluje da-

nes, je res poln kompromisov, ki se zdijo nenačelni, a jih odgovoren funkcionar celo nekako mora sklepati, če želi ostati in delovati naprej. A mnogi kompromisi so res slabi in to ljudi prepričuje, da je politika umazan poklic. Ljudje menijo, da tudi poštenjak ne more ostati čist. In celo če je, ga vsaj pred javnostjo hitro umažejo tekmeči, in to ob radovoljni podpori medijev. Spomnite se, koliko so Američani in ostali svet pričakovali ob izvolitvi Baracka Obame za predsednika ZDA. Vedeli smo, da bo kmalu sledilo razočaranje.

Živimo v času črnih napovedi za prihodnost. Beremo knjige o koncu časa. Gremo res proti koncu ali so možni drugi scenariji razvoja družbe?

Sedanja pot, po kateri hodi človeška družba, je verjetno res pot proti koncu zahodne civilizacije, mogoče celo kakršne koli civilizacije. Tržna ekonomija, ki je podlaga za delovanje

današnje družbe in ki brez obotavljanja uporablja tudi sporne tehnologije ter brezobzirno izčrpava naravne in človeške vire, vodi v nerešljive planetarne probleme, nezdržljive morda celo s preživetjem človeštva kot biološke vrste. Tudi tako imenovani trajnostni ali vzdržni razvoj, kot ga pojmuje večina ljudi, ne prinaša prepričljivih rešitev, čeprav morda katastrofični konec nekoliko odlaža. Potreben bi bil radikalen zasuk, kakršnega je pred približno 35 leti predlagal filozof Erich Fromm. Človek bi moral zamenjati svoj življenjski cilj. Danes je ta cilj *imeti*. V prihod-

nje bi se moral imenovati *biti*. Človek bi moral stremeti k samouresničitvi, k zorenju lastne osebnosti v kulturi, poštenju, altruizmu, modrosti. Etični cilj bi moral biti – če združimo Aristotelovo in Kantovo misel v enem stavku – *dobro življenje z drugimi in za druge v pravičnem redu*. Pravičnost pomeni med drugim tudi to, da si nihče ne sme

prisvajati več materialnih dobrin, kot jih potrebuje. To je bil eden od poudarkov pogleda v prihodnost z naslovom *Kam po krizi*, ki sem ga tudi sam sopolisal.

Rekli ste, da ima SAZU za svoje poslanstvo spodbujati etično vzgojo na vseh ravneh šolanja. Kaj je bistvo tega poslanstva? Kdo v Evropi si prizadeva za te cilje?

Pred poldrugim desetletjem je o šolanju v 21. stoletju razmišljala skupina nevezanih intelektualcev, ki jo je imenoval Jacques Delors. Predložila je

vrsto tehtnih priporočil, ki bi, uveljavljena, lahko pomenila prve korake v prej opisano smer. Mnogi vedo, a najbrž ni odveč ponoviti: gre za tako imenovane štiri stebre izobrazbe in vzgoje, na katerih bi morali graditi na vseh stopnjah:

- Učiti se, **da bi vedeli**: pomeni poučitev na dovolj široki splošni izobrazbi. Kar največ mladim moramo zagotoviti široko splošno izobrazbo ne le na osnovni, ampak tudi na višji ravni. Komisija govori o kompetentnosti v naravoslovju, tehnologiji, humanističnih vedah in poslovnih stvareh. To *skupno* izobraževanje naj bi do univerzitetne ravni zajelo 60–70 % mladih, trajalo pa naj bi po večinskem mnenju celo do 21. leta. Morda zveni utopično, a dobro osvetli pomen, ki ga moramo pripisati splošni izobrazbi. Cilj te izobrazbe je iz mladega človeka narediti orientiranega, zrelega in odgovornega člana družbe, zaposljivega v vrsti poklicev, tudi poklicno mobilnega, dati mu solidno podlago za poznejši usmerjeni študij, pa tudi za vseživljenjsko učenje.
- Učiti se, **da bi znali delati**: poklicna znanja in usposobljenost naj bi mladi pridobivali praviloma šele po tej splošni izobrazbi. Pomembno je razvijati sposobnost za timsko in kreativno delo, pa tudi za samozaposlitev in podjetništvo.
- Učiti se **biti**, vzgojni cilj, ki vključuje sposobnost za samostojno presojo, prevzemanje osebne odgovornosti, sprejemanje družbenih in kulturnih vrednot. Razvijati je treba nadarjenost, ki jo je treba pojmovati širše, kot jo navadno razumemo danes, tako da bo zajemala kar največ bogastva različnih vidikov človeškega funkcioniranja, med drugim poleg racionalnega razmišljanja tudi domišljijo, fizične sposobnosti, estetski čut, nadarjenost za komuniciranje, vodstvene lastnosti. Izobraževanje ne sme zanemariti nobene vrste človekovih sposobnosti.
- Učiti se, **da bi znali živeti v skupnosti**: še drugi vzgojni cilj, ki temelji na razvijanju razumevanja drugih ljudi in sprejemanju soodvisnosti ob spoštovanju vrednot pluralizma,

medsebojnega razumevanja in miru. Gre za sposobnost sobivanja v lastnem mikrookolju, pa tudi za udeležbo v globalnem partnerstvu. Velik izziv, ki je že stopil skozi vrata in je med nami, je stik različnih svetovnih kultur. Spopadi bodo najslabša izbira.

Mnoge od teh ciljev je mogoče dosegati šele na poznejših stopnjah šolanja in usposabljanja. Vendar morajo biti cilji pred očmi pedagogov že na osnovnošolski stopnji: šolanje je namreč treba vzeti kot nepretrgano, sklenjeno dogajanje, ki se nadaljuje do zadnje diplome in še po njej – ta je pravzaprav 'potni list za vseživljenjsko učenje'.

Evropa se je žal odločila za drugačno smer v šolstvu in dobili smo bolonjsko reformo, močan udarec prizadevanjem za dobro splošno izobrazbo. Tako smo med drugim zapravili tudi veliko priložnost, da bi mladim skozi to izobrazbo samodejno, nevsiljivo predstavili pomembne vrednote. Vrednota je marsikaj – poleg klasičnih, splošno veljavnih, a premalo uveljavljenih so tudi manj splošne, a še vedno vrednote. V današnjem zmedenem svetu pa ni več jasno, katere naj obveljajo, še manj pa, v kakšnem vrstnem redu. To bi lahko ponazorili z lestvijo in s klini. Klini dobijo svoj smisel šele, ko so urejeni in pritrjeni vsak na svoje mesto. Ko se človek vzpenja po lestvi, klinov ne more več poljubno izločati niti pretikati, da bi zamenjal njihovo zaporedje. Če se kakšen od najvišjih klinov na lestvi vrednostnega sistema zlomi, iztakne ali ga človek skuša preskočiti, bo padec globok in morda usoden. Na lestvi etike in morale so pomembne stopinje, ki jih ni mogoče nekaznovano preskočiti.

Kaj pravzaprav sta etika in morala?

Immanuel Kant je pred dvema stoletjema zapisal: "Dva čudeža poznam: zvezdnato nebo nad menoj in moralni zakon v meni." Mnogi mislimo, da je ta zakon v neki prvinski obliki zapisan v naš genetski kod, da se z njim rodimo. To je nagon, ki nas nagovarja, da med možnim izbiramo tisto, kar je dobro, kar je prav in kar je lepo. Seveda je mogoče ta nagon izšolati, okrepiti, mu dati več veljave. Mogoče pa ga je tudi pokvariti, oslabilo, zatreti. Človek se lahko

nauči, da ga ignorira. A to pomeni invalidnost, ki bo vir nesreče za ljudi v človekovi bližini, lahko pa je usodno tudi zanj. Zato moramo storiti vse, da moralni čut, ki mu rečemo tudi vest, skrbno razvijamo. Njen kompas pa je etika, filozofska disciplina, ki postavlja osnovna pravila dobrega ravnanja.

Kaj je SAZU na tem področju že storila?

Prvi korak je bilo prizadevanje, da se izboljša pouk naravoslovja, za začetek v srednjih šolah. To je skupna akcija organizacije evropskih akademij (ALLEA, All European Academies), ki se je začela na pobudo Francoske akademije in teče. Pri nas smo se lotili najprej biologije. Tu pa nismo mogli mimo bioetike. Seveda ni smiselno začeti nekeje na sredini, zato smo najprej razmišljali o predšolski vzgoji. Opozorili smo na nekaj ključnih dejstev iz znanosti o razvoju živčnih in duševnih dejavnosti v dobi dojenčka, predšolskega in šolskega otroka. Obstajajo kritična obdobja, ko se otrok nekaterih živčnih funkcij in duševnih sposobnosti lahko nauči. Če pride lekcija po koncu te dobe, je za učenje za zmeraj prepozno. Če bi otroka prvih nekaj tednov življenja imeli v temi, bi za vedno ostal slep. Iz nekaterih študij izhaja teza, da kritična obdobja veljajo tudi za usvojitev vrednot, za razvoj empatije in sposobnosti moralnega razmisleka. Poskusili bomo torej podpreti prizadevanja za čim boljše predšolsko vzgojo. Vendar je treba delovati na vseh ravneh odraščanja, vse do doktorskega študija. V SAZU sodelujemo pri stalnem odboru ALLEA za znanost in etiko. V okviru tega potekajo nekatere pomembne dejavnosti, na primer sprejemanje in uveljavljanje evropskega kodeksa o dobri praksi in poštenju v znanosti. Ta pa zadeva tudi vzgojo znanstvenikov.

Kaj bodo sporočila SAZU slovenskemu šolstvu in javnosti?

Res bo šlo za sporočila in priporočila. SAZU nima pooblastil, da bi začela kaj spreminjati na svojo roko. Zavzeli se bomo za nevsiljivo, mehko uveljavljanje oz. bogatenje pouka o etiki in vrednotah. Pomembno sporočilo je, da je tudi ostalo znanje vrednota, da mo-

ramo z njim ravnati odgovorno. Praznoverje, astrologijo, mazaško zdravilstvo je treba postaviti tja, kamor spada. Znanost ni zmeraj na pravi poti, a je neprimerljivo bolj vredna zaupanja kot neznanstvena prepričanja in verovanja. Pregarjati je treba nespametno, precej razširjeno mnenje, da je o isti stvari možnih več resnic in da vsakdo lahko poljubno izbira tisto, ki mu je v danem trenutku najbolj všeč. Otrokom je treba privzgojiti spoštovanje življenja, žive narave in vrednot naše naravne dediščine. Na vrhu mora biti varovanje človeškega življenja in dostojanstvo človeškega bitja – oboje je podlaga za človekove pravice.

Kakšna je vloga učitelja?

SAZU opozarja, da mora vzgoja v šoli temeljiti na učitelju, njegovem ugledu in osebnem zgledu. Iz dosedanjih posvetov smo se naučili, da je ena od ključnih nalog povečanje ugleda učiteljskega poklica. V nekaterih državah, po katerih se radi zgledujemo, na primer na Finskem, je učiteljski poklic med najbolj uglednimi. Da bi se temu vsaj približali tudi pri nas, moramo predvsem povečati poklicno svobodo. Učiteljem je treba vrniti možnost, da delujejo ustvarjalno. Treba jim je ponovno omogočiti veselje ob njihovem pedagoškem delu, kar bo bogato plačano z vzgojnimi uspehi.

Kaj lahko stori slovenska šola?

Učno snov bo treba prilagoditi tako, da bo za omenjeno ustvarjalnost dovolj prostora. Treba bo zmanjšati faktografske prvine in jih zamenjati s poglobljenimi pogledi v snov, tudi z boljšim splošnim razgledom v smislu priporočil Delorsove komisije. SAZU ne more predlagati, kdo naj bi to opravil, za to ni pristojna. Ne dvomimo pa, da je med našimi strokovnjaki, še posebej onimi za specialne pedagogike, mogoče najti dovolj kompetentnih ljudi, ki bi to lahko odlično opravili.

Na katerih vrednotah sloni demokratska družba in kdaj demokracija zdrzne na spolzka tla, da spolzi v totalitarizem ali v kaos in razpad?

Vsak državljan z volilno pravico je soodgovoren za javne zadeve. Pasiv-

“Človek bi moral zamenjati svoj življenjski cilj. Danes je ta cilj imeti. V prihodnje bi se moral imenovati biti. Človek bi moral stremeti k samouresničitvi, k zorenju lastne osebnosti v kulturi, poštenju, altruizmu, modrosti.”

nost, slaba udeležba na volitvah je nevarno znamenje. Volivci bi morali kandidate presoati tudi po njihovem poštenju in verodostojnosti. Bojim se, da smo se Slovenci že večkrat slabo izkazali. Zdi se, kot da se ne zavedamo, kakšen sijajen zgodovinski dar je samostojna država. Kot da nismo vredni naporov, žrtev in sanj naših dedov in pradedov, ki so nam ohranili jezik, zemljo in kulturo, ki so pripravili slovenska tla tudi za demokracijo. Zgodovina je polna zgledov za spoznanje, kako občutljiv organizem je demokracija. Brez učinkovitega varstva in podpore državljanov zlahka zdrkne v kaos in avtoritarne sisteme. Tudi zato je državljska vzgoja nujen del šolske vzgoje.

Kdo so možni nosilci sprememb?

Na to vprašanje ni lahko odgovoriti. Časi prosvetljenega absolutizma, ko je odgovoren in moder vladar lahko na bolje spremenil celotno družbo, so davna preteklost. Kot sem rekel, bi bila za pravo spremembo potrebna zamenjava cilja. Rad bi verjel, da je to mogoče doseči postopoma. Boleče bo, če bo človeštvo streznila šele globalna kriza, ki bo mnogo globlja od sedanjega. Ta čas nam ostane samo vzgoja. Ta pa mora biti mehka, nevsiljiva, vendar vseeno prepričljiva, vztrajna. Pot k sreči, ki si jo vsi želimo, ni pot v veliko materialno blagostanje. Želja imeti več, kot potrebujemo, je sicer gonilo napredka (kakršnega si želi kapital), a streženje tej želji ne vodi v človeško srečo. Spremljanje razmer v razvijajočih se državah je pokazalo tako imenovani Easterlinov paradoks: zadovoljstvo državljanov z življenjem je raslo skupaj z BDP-jem samo do neke točke. Potem sta zadovoljstvo in sreča začela nazadovati. Ljudje so presenečeni opazili, da se plače nižajo, da raste brezposelnost, da postaja dostop navadnega človeka do dobrin vse težji. Sreča pa je prepričljivo rasla tam, kjer so rasli kazalci nematerialne blaginje, kot so dobro

zdravstvo, socialno varstvo, dobri medčloveški odnosi. Tik pred krizo je Slovenija že prešla točko Easterlinovega paradoksa.

Naj omenim še knjigo uspešnico iz lanskega božičnega časa, delo uglednega britanskega znanstvenika Richarda Wilkinsona in soavtorice Kate Picket. Raziskava je pokazala, da se države s podobno stopnjo razvitosti močno razlikujejo po vrsti kazalcev blaginje, zdravja in sreče. Izkazalo se je, da o tem ne odločajo ne bogastvo, ne kultura, ne podnebje, ne prehrana, niti tip vlada-vine. En sam dejavnik je, ki je odločilen: stopnja neenakosti med državljani. Družbe z večjimi razlikami so se pokazale kot slabše za skoraj vsakogar – za revne, za večinsko prebivalstvo in za bogate. Pripadnike bolj razslojenih družb so pogostejše in močnejše prizadeli skoraj vsi novodobni socialni problemi: slabo zdravje, nasilje, zloraba mamil, družbena izolacija, najstniške nosečnosti, samomorilnost, večja umrljivost novorojenčkov, naraščajoče breme duševnih bolezni. Tako imajo ZDA, ki so po večini meril najbogatejša država na svetu, krajšo življenjsko dobo, več duševnih motenj in več državljanov v zaporih kot katera koli razvita država.

Praktiki večinoma zahtevajo, da šole prevzamejo svoj del vzgoje. Nekateri teoretiki pa vztrajajo, da je vzgoja nepotrebna, da je celo nasilje nad otroki.

Tako mnenje zveni čudnaško. Ali naj pustimo, da bo našim otrokom izbirala vrednote ulica, da bodo učitelje in mentorje zamenjale sumljive vsebine na medmrežju, da bo njihove moralne standarde oblikovalo druženje s podobno ali še bolj nezrelimi vrstniki? Veliko razprav je bila deležna permissivna vzgoja, ena od zablod iz prejšnjega stoletja. Otrok ima pravico izvedeti, kje so meje njegove svobode. Tudi to je pomemben del vzgoje.

Kako se vi osebno čutite izzvani v tem poslanstvu SAZU?

Človek sam ne more veliko storiti. Lahko pa pomaga razpravljati, soustvarjati podlago za skupno mnenje, ki bo nekoč privedlo do sprememb na bolje. ■

Šolski ravnatelj kot vodja

✍️ Jože Mlakar

Naloge šolskega ravnatelja so mnogotere: odgovarja za zakonitost poslovanja zavoda, skrbi za varstvo pravic učencev, učiteljev in staršev; ureja materialne in finančne zadeve, vodi izvajanje administrativnih nalog, se povezuje z lokalnimi in državnimi oblastmi, sodeluje v nacionalnih in mednarodnih projektih, načrtuje letne delovne naloge ter srednje- in dolgoročni razvoj institucije, izbira učitelje ter skrbi za njihov strokovni razvoj.

Najpomembnejše in najzahtevnejše med temi opravili je delo z ljudmi, z učitelji in drugimi strokovnimi sodelavci ter s

tehničnim in administrativnim oseb-jem. V ta sklop opravi sodijo dnevna srečanja s sodelavci, z učenci, s starši in drugimi obiskovalci. Če zgoraj našete naloge prištevamo med naloge upravljanja, imenujemo delo z ljudmi vodenje. Ravnatelj v tej vlogi je vodja. O tem skušamo spregovoriti v tem kratkem prispevku.

Poznam zgodbo nekoga, ki je bil tik pred drugo svetovno vojno na začasnem delu v Franciji. Tam je njega in še skupino rojakov presenetila okupacija Francije. Temu mlademu gospodu je bilo ime France. Doma je imel ženo in enoletnega sina, v Francijo pa je šel, da bi poplačal dolge za hišo. V strahu, da bo vojna vihra zajela tudi domači kraj, se je odločil, da se kar najhitreje vrne domov. A kako skozi bombardirana mesta, ceste in železnice? Še preden je našel pot in rešitev, so se okoli

Foto: Matej Horžen

njega zgrnili tovariši in mu rekli: "France, ti boš naš vodja! Ti nas boš pripeljal domov!" France je bil presečen. Nihče ga ni vprašal. Kar določili so ga: "Ti nas boš pripeljal domov!" V tem stavku je bilo združeno vse: zapoved, prošnja, pričakovanje, predvsem pa veliko zaupanje: "Ti nas boš pripeljal domov." In so šli. France jih je vse žive in zdrave pripeljal skozi vojno viхро domov.

France nikoli prej in tudi kasneje ni bil vodja. Tudi ni vedel, da ima sposobnosti za kaj takega. Do usodnega trenutka vojne je bil enak med enakimi, ko pa je bila stiska velika, so ga sotovariši v hipu prepoznali kot vodjo.

Življenje pozna še veliko podobnih zgodb; dovolj, da lahko rečemo, da se vodja rodi, ne naredi. Vodja v pravem trenutku najde pravo rešitev. Nihče nima boljše ideje od njega. Vodja morda nima vedno prav, v večini primerov pa. Vodja ni nezmotljiv, a se le redkokdaj zmoti. Vodja je lahko zadržan, morda celo plah, a ko gre za skupno dobro, je odločen in pogumen.

Nekateri, ki se imajo za vodje ali so na ta položaj postavljeni, menijo, da je njihova naloga ukazovati, razporejati in nadzirati. Če pri tem niso uspešni, poskusijo z *motivacijo*, s postavljanjem nekih višjih ciljev, ki naj bi jim drugi sledili. Če tudi to ne deluje, grozijo, kričijo in priganjajo. Eden od možnih ukrepov je zvišanje plače. Ta spodbuda deluje nekaj časa, potem pa je spet vse po starem. Nekateri vodje se večje uspešnosti lotijo tako, da prestrukturirajo organizacijo, da z novimi elementi povečajo njeno kompleksnost, da ustanovo modernizirajo in prenovijo.

Pravi vodja deluje drugače. Prenove in modernizacije se loti tedaj, ko sta volja in motivacija sodelavcev najvišja, plačo poviša, ko se ljudje izkažejo z dobrim delom. Najvišji cilji, za katere se je vredno potruditi, so: zadovoljstvo z lastnim delom, dobri medsebojni odnosi in sreča v družini. Vse ostalo izvira iz tega. Dobremu vodji pripadata dva privilegija: da je lahko neslišen in neviden. Samo v tem položaju dobro sliši in vidi. V svojih sodelavcih prepozna vrline in sposobnosti. Verjame v njihovo dobronamernost in pozitivno

naravnost. Zato njihovim predlogom in argumentom nikoli ne bo rekel 'ne'. Za zaupanje ga bodo sodelavci nagradili z dobro opravljenim delom, ki pogosto presega njihovo golo službeno obveznost. Na njihove ideje bo pristal tudi, če se mu zdijo nepriemerne, in se bo na morebitni neuspeh odzval z razumevanjem in tolažbo, saj ima vsak pravico do zmote in napake. Odklanjanje ter podcenjevanje idej in dela drugih jemlje ljudem pogum, voljo in veselje.

Mnogi vodje se podzvestno ali zavestno bojijo, da je kdo od sodelavcev sposobnejši in bi drugi v njem prepoznali pravega vodjo. Zato takim ljudem postavljajo vidne in nevidne ovire ter jih skušajo zadržati v ozadju. Svoje zaupanje izkazujejo povprečnim osebam, za katere ni strahu, da bi jih z idejami in inovativnostjo prehiteli. V instituciji se razvije *mediokracija*. Pomembne položaje zavzamejo povprečneži in razvoj ter napredek se ustavita. Dolgoročno je taka ustanova obsojena na propad ali životarjenje. Nasprotno bo samozavesten in sposoben vodja iskal podporo med najboljšimi. Nanje bo prenašal svoje znanje in izkušnje ter se veselil njihovega napredka. Vodja, recimo šolski ravnatelj, je učitelj tudi svojim sodelavcem, predvsem v duhu zlatega učiteljskega pravila: "Jaz (učitelj) se moram manjšati, oni (učenci) pa rasti."

“ Dobremu vodji pripadata dva privilegija: da je lahko neslišen in neviden. Samo v tem položaju dobro sliši in vidi. V svojih sodelavcih prepozna vrline in sposobnosti. Verjame v njihovo dobronamernost in pozitivno naravnost. ”

Vodja kljub svojim prirojenim in pridobljenim vrlinam ni nadčlovek. Zaveda se svojega pomanjkljivega znanja in pomanjkanja izkušenj. Kljub svoji voditeljski in učiteljski drži je pogosto v vlogi učenca in to prav nasproti svojim podrejenim. Ve, da so med njimi taki, ki ga na nekaterih področjih v znanju in spretnostih prekašajo, da so med njimi vizionarski ljudje, da opazijo in vidijo marsikaj in da objektivno, dobronamerno ocenjujejo tudi

njegovo delo. Zaveda se, da so v njegovem načinu vodenja tudi napake, zato išče *ogledalo*, kjer bi se lahko tudi sam videl tako, kot ga vidijo njegovi sodelavci. To ogledalo je dobronamerna kritika sodelavcev in prijateljev. (*Tudi če je kritika zlonamerna in jo podžigajo nasprotniki ali celo sovražniki, je treba take kritike jemati resno in jih upoštevati. Nasprotnik bo namreč poiskal šibke točke voditelja in tam napadel. Ve, da se napadeni ne bo mogel braniti, ker je kritika resnična in morda upravičena.*) Ko napako ali neprimerno ravnanje spoznamo in ga priznamo – tudi pred drugimi – hitro najdemo rešitve in napake se ne bodo več ponavljale.

Za vodjo je zelo nevarna *slepa pega*. V človekovem očesu, na mrežnici s čutnicami, je območje, kjer ni čutnic. Če žarki predmeta padejo na to območje, ga ne vidimo. Temu očesnemu območju pravimo slepa pega. Slepa pega v prenesenem pomenu nastopi tedaj, ko imamo neko situacijo ali neko dogajanje pred nosom, pa tega ne vidimo. Tak primer je lahko krhanje discipline na šoli, ko vsi, razen vodje, vidijo, da gredo stvari navzdol. Slepa pega nastopi, ko vodja ne opazi, da je nekdo od sodelavcev v stiski. Vidi samo, da slabše dela in da je nezanesljiv. V takem primeru neprimerno ukrepa in je njegovo ravnanje lahko krivično in nepošteno. Če je vodja odprt za kritike in opozorila sodelavcev, pa tudi zunanjih opazovalcev (staršev), ga bodo ti na njegovo slepoto pravočasno opozorili in bo lahko primerno ukrepal.

V primeru prekrškov ali nevestnega dela je vodja v skušnjavi, da bi hitro in učinkovito ukrepal. Ugotoviti mora, kateri člen pravilnika je sodelavec kršil in kakšna sankcija je predvidena za tak primer. Vodja v tem primeru ravna razumno, pravzaprav *razumsko* (racionalno) in s formalnega vidika pošteno, pravično. Ob tem spregleda mnoge nevidne okoliščine, ki so storilca privedle do neprimerne ravnanja. Pri obravnavi primera naj vodja poleg razuma vključi tudi čustva, predvsem čustva *simpatije* in *empatije*, naklonjenosti in razumevanja. S primernim pogovorom lahko s prizadetim rešita težavo, ne da bi bil sodelavec ponižan in prizadet.

Foto: Matej Horžan

S takim ravnanjem ravnatelj pridobiva naklonjenost in privrženost večjega dela učiteljske zbornice. To mu močno olajša delo. Kolegi so marsikaj pripravljeni narediti za njega in preko tega tudi za celo institucijo. Tu je ena od pasti dobrega vodje – da se namreč preveč naveže na njemu osebno privržene sodelavce, s tem pa nehote spregleda druge in jim ne posveča primerne pozornosti. To v zbornico lahko vnese seme razdora in očitke o prilizovanju vodstvu. Tej nevarnosti se ravnatelj izogne tako, da si izdelata letni načrt pogovorov z učitelji, kjer svojo pozornost enakomerno porazdeli med kolege. Ravno tako enakomerno se udeležuje sestankov aktivov in posameznih delovnih skupin. Neprimerno je, če vodja kliče svoje sodelavce na pogovor ali celo zagovor preko svoje tajnice, npr.: "Pokličite mi tega in tega!" Vljudno in primerno je, če jih ravnatelj osebno povabi v svojo pisarno; še boljše, da to naredi neposredno in ne po telefonu. Sodelavci radi vidijo, da jih vodja obišče na njihovem delovnem mestu, da se zanima za njihove delovne razmere, da pohvali njihova prizadevanja in dobro opravljeno delo.

Vredno se je potruditi in vedeti za družinske člane, za imena otrok in kdaj pa kdaj povprašati, kako jim gre doma, kakšne težave imajo in kako jim lahko pomagamo vsaj z moralno podporo.

Zakaj med številnimi nalogami ravnatelja izpostavljamo prav njegovo vlogo voditelja? Zato, ker je to njegova najpomembnejša naloga. V zbornici, v skupnosti mora skrbeti za dobre medsebojne odnose, za prijateljsko in ustvarjalno ozračje. Dobri medsebojni odnosi so danes primerjalna prednost, kjer podjetja, politične stranke, univerze in šole tekmujejo za prvenstvo, odličnost in ugled. Ugledna in uspešna večnacionalna podjetja zaposlujejo psihologe, filozofe, pedagoge in teologe, da raziskujejo področje medsebojnih odnosov ter na tem področju izobražujejo in vzgajajo predvsem vodilne ljudi.

Delo z ljudmi ni enostavno. Kljub temu, da je spretnost vodenja prirojena, pa je tej sposobnosti treba še veliko dodati. Predpostavljajmo, da je vodja čustveno odprt človek, da ima rad ljudi in da jim zna to tudi pokazati. Vendar pa se pogosto dogaja, da so nje-

gova odprtost, simpatija in empatija do sodelavcev na preizkušnji. Različni nesporazumi, napake in konflikti sprožijo proti njemu močne pritiske. Ljudje, pa naj bodo to učitelji, učenci ali starši, terjajo, da problem reši po njihovi meri. Takrat mora vodja ohraniti mirne živce. V modernem konceptu vodenja ni naglih razsojanj, ni udarcev s pestjo po mizi in ni povišanih tonov. Vpletene strani mora pozorno poslušati in se odločati po premisleku, občutku in navdihu. Prav občutek in navdih sta nepogrešljivi orodji dobrega vodje. Brez obojega so zakoni in pravila neuporaben papir.

Vodja v izobraževalni instituciji, torej ravnatelj, se mora zavedati, da je njegova služba podobna nenehnemu zbiranju razbitih koščkov, da noben delovni dan ne more imeti začetka in konca enega samega opravila. Ker so njegova vrata vedno odprta in skozi nje nenehno vstopajo učitelji, učenci in drugi obiskovalci, je njegov delovni dan razbit na koščke, zato se mirnemu delu lahko posveti pozno popoldne ali pozno v noč. Ampak to je vredno, če smo nagrajeni z občutkom dobro opravljenega dela. ■

Z urjenjem na pot ubranosti in prepričljivosti

Pomen retoričnih spretnosti v vsakdanjem življenju

 Hedvika Dermol Hvala

Povsod okoli nas odmevajo sporočila – živali, rastline, predmeti nam govorijo brez besed. Besede so dane samo človeku. To je dar, ki ga moramo negovati, ohranjati, mu dajati veličino in modrost. Izgovorjena beseda je nekaj neponovljivega, enkratnega, neizbrisljivega. Nekateri narodi so ji v preteklosti pripisovali božansko moč, saj je najplemenitejše sredstvo vplivanja na ljudi. Izraža moč in nemoč, sproščenost in ujetost, voljo in strah, žalost in radost, sočutnost in skrbnost ... A le iskrena in resnicoljubna beseda odpira srca poslušalcev in ustvarja topel medčloveški odnos.

Beseda kot pot do človeka

V današnjem času neprestano živimo. Izgovarjamo se na neštete obveznosti, hkrati pa nas zasušnjujejo moderne tehnologije in mediji, ki znajo izrabiti našo šibkost. Komuniciranje je prepogosto omejeno le na najnujnejše opravke in veličina besed se izgublja. Prevečkrat pozabljamo, da se z govorjenjem ustvarja medčloveški odnos med govorcem in poslušalcem. Ta odnos ni odvisen samo od izrečenih besed, ampak od govorceve osebnosti, tematike, situa-

cijskega ozračja in pripravljenosti poslušalca. Poslušalci govorca vidijo, slišijo in doživijo, saj pri govorjenju vedno dajemo na preizkušnjo sebe in svojo osebnost. S pozitivno naravnostjo sprejemamo poslušalce kot enakovredne sogovornike, od katerih pričakujemo odziv. Govorno sporazumevanje namreč ne poteka zgolj enosmerno, od govorca, ki izraža svoje misli, k poslušalcu. Govorec mora začutiti, kako poslušalci z njim vzpostavijo odnos, saj potekajo misli nazaj v vzratnem toku. Gre za neke vrste čustveno srečanje, za psihično vez, ki zgradi most med ljudmi.

Trdni temelji mostu stojijo na verodostojnosti, zanesljivosti in obojestranskem zaupanju. Zato mora govorec izhajati iz sebe, iz svojega znanja, prepričanja in vrednot. Na pot zbliževanja s sogovornikom bomo stopili, kadar bo v besedah začutili preudarnost, krepost in naklonjenost. Nikakor pa ni dovolj zgolj dobrohotnost do poslušalcev. Lahko je za začetek to spodbuden nasmeh, a pravo težo dajo izbrane besede, ki jih ne izgovarjamo brezosebno, temveč s posebno čustveno zavzetostjo. S privlačnim podajanjem, z razumskim dokazovanjem in preglednostjo svojih misli se bomo hitro približali drugi strani. A brez lastne prepričanosti, notranjega ognja in vnemanja za predmet bo poslušalec ostal na svojem bregu. Zato si moramo prizadevati za čim večjo učinkovitost, s katero se sogovorniku približamo, ga pripravimo k poslušanju in vplivamo na njegov vrednostni sistem. Ne zanima nas torej samo, kaj povemo, ampak predvsem kako jasno in učinkovito izpovemo svoje misli. S tem pa se že dolga stoletja ukvarja retorika, ki so jo sta-

ri Grki poimenovali kar 'veščino vseh veščin'.

Z urjenjem do govorniških veščin

Za dobro govorjenje ni potreben božji dar, kot mnogi skušajo dokazovati, ampak le učenje, nenehna vaja ter opazovanje svojega in tujega govornega vedenja. Veščino prepričevanja naj bi razvil vsak javni govorec. Pa to niso samo politiki, ki jih vsakodnevno poslušamo, ampak vsi mi, ki moramo kdaj koli javno izraziti svoje mnenje, svoj pogled, svoje doživljanje, pa naj bo to v znanem ali neznanem okolju. Slovenci smo že pregovorno prepričani, da nismo dobri govorniki in da ne znamo svojih misli ubesediti tako kot naši sosedi Hrvači, Srbi ali Italijani. A zgodovina nam daje drugačne dokaze. Izpričano je tisočletno izročilo z ohranjenimi retoričnimi besedili, svojevrsten pečat pa je slovenskemu govorništvu pustilo 19. stol., ko se je tudi z znamenitimi govori izoblikovala zavest o ključnih vprašanjih slovenskega naroda. Prav ohranjeni govori so nam lahko v spodbudo, da prekinemo tradicijo o retorični nenadarjenosti slovenskega naroda in naredimo korak naprej. Vsake veščine se lahko naučimo, tudi govorniške.

Retorika nas torej uči, katera govorna sredstva naj uporabimo, da bomo prepričljivejši in učinkovitejši, hkrati pa nam pokaže pot oz. način, kako lahko svojo prepričljivost izboljšamo. Osnovno sredstvo je izgovorjena beseda;

bolj kot je dodelana in smiselno stakna v celovito strukturo besedila, bolj je učinkovita. Da to dosežemo, moramo imeti široko znanje, ki ga pridobivamo vse življenje. "Pravi govornik mora namreč raziskati, slišati, prebrati, pretresti, obdelati in preudariti vse, kar sestavlja človeško življenje, kolikor se v njem giblje in predstavlja snov, ki mu je na razpolago," je zapisal Cicero (2002: 242). Prav široko znanje je osnova za prepričljivo in argumentirano predstavitev lastnih misli.

Tako tudi nastajanje govora ni nekaj, kar bi lahko prepustili naključju. Trdno zgradbo lahko postavimo le na močnih temeljih. Zato so klasični retoriki razvili pet retoričnih kanonov ali faz, ki so nam v pomoč pri oblikovanju besedila. To so: iznajdba oz. določitev snovi; dispozicija, urejanje oz. razporeditev govorne snovi; stil ubesedenja; pomnjenje in izvedba. Vsaka iz-

čina podajanja snovi niti vrhunski govornik ne more imeti ugleda.

Ubrano pred poslušalci

Nastop je za marsikoga dramatični trenutek. Predpogoj za uspešno izvedbo je dobra priprava, a čeprav govorec ve, da je pripravljen in da je govor zasnovan po vseh retoričnih pravilih, za uspeh to ni dovolj. Najprej je treba popolnoma zaupati vase in svoji sposobnosti, da bomo premagali tremo, ki je lahko kot večni spremljevalec moteč dejavnik. Ob tem se je treba zavedati, da je prvi stik med govorcem in poslušalcem nebesedni. Zato ni nepomembno, kako pridemo na oder, kako se povzpne po stopnicah, kam je usmerjen naš pogled, kakšen je izraz na obrazu ...

Govorec mora tudi vnaprej poznati strukturo poslušalcev, ki jih ima pred

svojim pogledom, ki ne sme tavati po prostoru in se izgubljati po tleh ali stropu. Vsak poslušalec mora dobiti vtis, da z govorcem aktivno sodeluje. Le govorec, ki budno spremlja dogajanje med poslušalci, lahko zaznava odtenke razpoloženja, dojemanja ali soglašanja. To je osnova za doseganje dvosmernega procesa, pri katerem potuje energija od govorca k poslušalcem in obratno.

Pogled pa ni edini dotik poslušalcev. Ne smemo pozabiti še svoje drža telesa, nasmeha, kretenj, glasu. Prav slednjim se je treba še posebej ukvarjati, saj poslušalci najprej sprejmejo zvočno vsebino govornega in šele nato sledijo miselnemu sporočilu. Zato stopimo pred poslušalce z zaupanjem in tudi naš glas bo zvenel prijetno in prepričljivo.

Poslušalci bodo uživali v našem govorjenju, če bodo besede zvenele krepko, z ustrezno intonacijo, s čustvenimi poudarki, argumentirano in prepričljivo. Vsega tega pa se lahko naučimo, kot je spoznala ena od udeleženk izobraževanja: "Na seminarju retorike sem naredila korak naprej; prebila sem led, saj si prej nisem zaupala. Dokazala sem, da sem zmožna izpeljati govorni nastop, in izvedela, kaj lahko izboljšam, da bom prepričljivejša."

Naj bodo naše resnicoljubne, ubrane, učinkovite in osredotočene besede plod aktivnega dela in izobraževanja, ne pa odraz puhlega besedičenja, kajti "v eni stvari imamo največjo prednost pred živalmi, da se namreč pogovarjamo med seboj in da z govorjenjem lahko izražamo svoje misli. Kdo ne bi te sposobnosti po pravici občudoval in mislil, da se je treba kar najbolj truditi, da bi se v tej edini stvari, v kateri ljudje najbolj prekašamo živali, odlikoval tudi pred ljudmi samimi?" (Cicero, 2002: 18). ■

Literatura

Cicero, Marcus Tullius (2002): *O govorniku*. Ljubljana: Družina.

Dermol Hvala, Hedvika (2004): *Analiza retoričnih prvin slovenskega narodnoprobnidniškega govornišva 19. stol.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vatovec, Fran (1984): *Javno govornišvo*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.

med teh faz je svojevrstna večina, zato se je treba posvetiti vsaki posebej. Le z dobro pripravo in graditvijo prvih štirih faz lahko premišljeno izdelamo zadnjo, tj. izvedbo, ki je po Ciceru glavni vladar govornišva. Brez dobrega na-

sabo. Tem različnim strukturam in položaju se je treba prilagoditi in uporabiti vsa govorniška sredstva, da jim olajša poslušanje in razumevanje. S svojo pojavnostjo mora zajeti vse poslušalce. To lahko v prvi vrsti stori s

Trikrat Sveti

 Berta Golob

*Ne samo Jahve. Ne le Staroletni,
tudi Trikrat Sveti. Svet, svet,
svet ... si ti, Gospod, Bog
nebesnih čet; polna so nebesa in
zemlja tvoje slave! Nič
nenavadnega, da so tudi trije
sveti večeri.
Koncentracija svetega.*

Najprej obbožični sveti večer. Lahko bi mu rekli jaslični. Zdaj za marsikoga obdaritveni, nekoč predvsem blagoslovitveni. Kjer je manj blagoslova, je več lova. Lovimo srečo, medtem ko so dedje prosili za božje varstvo.

Predbožični sveti večer je vseboval več prvin. Družinsko spokojnost po opravljeni spovedi nekaj dni prej. Zakramentalna milost je omilila siceršnjo povsakdanjenost in robotost. Vonj po posušenem mahu, tako zelo podoben vonju po sveži nastlanosti živini. Jaslice in jasli, teologija človeškega in živalskega.

Vonj po belem kruhu, po dobroti, ki dobiva nadih Dobrote. Duh Betlehema, Hiše kruha. Bogkov kot, ki se spreminja v pastirsko planjavo. Otroci z očetom in občutje oltarnosti. Repatica, ta mora biti. Preprosta oljenka: stenj, imenovan dušica, milo gori na olivnem olju. Stropna luč pa je ugasnjena. Sveti polmrak. Že pripravljena žerjavica. Zadiši po kadilu. Oče je svečenik, mama škropi prostore z blagoslovljeno vodo, otroci se v vrsti gnetejo za njima. Vsi molijo. To je zenit svetega večera. In šele ko odmolijo rožni venec, pridejo na mizo zemeljske dobrote. Toplota peči. Oj, zvezdice božje ... Dremež. Prav kmalu skozi sneg k polnočnici. Na božič pa že k rani maši.

Je zdaj vse narobe, ker je nemara precej drugače? Vse gotovo ne, a če v spremenjenih okoliščinah zakramentalnost in blagoslov nadomeščajo zgolj medsebojna darila, smo se osiromašili za darove neba.

Drugi sveti večer kot hišni blagoslov čez iztekajoče se leto v zaupanju, da

novi ne bo slabše. Brez velikega hrupa. Tam nekje v mestu nemara silvestrski ples, prednapoved današnje vsesplošne veselčnosti in veseljačenja. Vseeno pa nekaj ugibanja, češ kaj nam bo prineslo? Zdravje, delo, jelo ..., da bo dobra volja za oranje polja ... Seveda, saj je bila dežela še poljedelska! Pa nekaj vraževerja: kdo bo prvi voščil, stopil v hišo (moški ali ženska) in koga bom najprej srečal? Ženska je enako kot črni maček pomenila smolo, če že ne kar nesrečo. Dimnikarjev koledar. Ne duha ne sluha o dvodnevem praznovanju in dela prostih dnevih. Naj bo v božjem imenu, bo že nekako. Tipična vdanost, napojena z vsakdanjo molitvijo in sklepno prošnjo: za srečen dan, za srečno zadnjo uro, Oče naš ...

Je zdaj vse narobe, če se bučno veselimo in morajo komunalci v novoletnem jutru čistiti za nami? Žal res vse, če je tako, da stavimo samo na loterijo usode in je naš bog zgolj carpe diem. "Ne verujem v Boga, ga pa pogrešam." Če smo odkritosrčni v tem smislu, pa

Foto: Marko Horvat

lahko tudi v okoliščinah sekularizacije vidimo smer in Cilj.

Tretji sveti večer in tretji hišni blagoslov. Pranekoč je pri nas ljudska vera Svetim trem kraljem dodelila to opravilo, da pridejo napovedat zadnjo uro, kdor se jim je za to priporočal. "Sveti trije kralji sedijo, na glavi se vsakemu krona blešči in Gašper na palici zvezdo drži, a vsi trije molčijo ..." Naloga je opravljena. Sicer pa je praznik Svetih treh kraljev pomemben dan. Koledovanje. G + M + B na podboju vrat vse do prihodnjega leta.

Je zdaj vse narobe, če to ni zapovedani praznik? Ne, saj se njegovega pomena kljub temu lahko zavedamo. Celo okrepilo se je to zavedanje ter se usmerilo k dobroti in k misijonstvu. Misijonarji po svetu stavijo na našo darežljivost in z upanjem premagujejo ovire. Tam neke v obubožanem okolju strmijo v prazno velike oči in lačna usta. Nam ne bo prav nič manj kalo, tudi ko jim namenimo nekaj iz svojega pomanjkanja; v primerjavi z njimi smo celo s praznim žepom še bogatini.

Trikrat sveti. Trikrat sveti večer; pred božičem, silvestrovim in pred Svetimi tremi kralji. Vse trikrat. Trikrat Sveti. Vse v obnebu Boga. Nekaj še z aro mo nekdanjega, mnogo z vonjem spremembe. Ni vse, kar je novo, zato tudi slabo, nesveto, nebožje. Ni vse, kar je staro, kar samodejno najboljšo. Ostaja pa pomen blagoslova. Preteklost je vedela, da je potreben. Sedanjost se sprašuje, mar res. Še pred tremi rodovi so v splošnem ljudje čutili spoštovanje do skrivnosti. Mi se trudimo s teh potegniti zadnjo tančico. "Ne verujem v Boga," zapiše ateist. Toda zakaj dodaja: "A ga pogrešam."

Sveti večeri so simbol, v dejanskem pomenu sim-bol, združenje. V nasprotju z dia-bolom, razdruženjem, tako rekoč diabolom, hudičem. Sveti večeri utrjujejo družinskost. Vodijo k Sveti družini in oblikujejo naš čas z naza-reško pripadnostjo drug drugemu. Niso čarni pripomoček. So božja pomoč. Niso predmetnost, so duhovnost. Duhovnost pa ni kot plutovina, ki plava na površju. Vsebuje težo in težnost, meri v globino. Za spust potrebujemo (v)Dih. (V)dih Trikrat Svetega. ■

Sanjajte svoje sanje

✍ NN

Kaj si želite? Stati na mestu, jadikovati in se smiliti samemu sebi? Ali poiskati cilj v spremembah, s katerimi se boste premaknili z mesta, kjer ste obtičali? Sanjajte svoje sanje. Bodite strpni in potrpežljivi. Spoštujte očeta in mater. Prižgite ogenj ljubezni v svojem delovanju.

Za svoje cilje se je treba boriti

Sanjajte svoje sanje. Drznite si več, kot si upate. Zbudite se iz otopenosti in zaživite svoje cilje. Zakaj bi morali biti krojač, če si želite biti vrtnar? Zakaj bi morali biti vrtnar, če si želite biti mizar? Ne bojte se sprememb.

Za svoje cilje se je treba boriti, da jih dosežete. Za svoje cilje je treba vztrajati, da jih lahko uresničite. Za svoje cilje je treba delati, da se vam izpolnijo. Ljudje brez ciljev so kakor barka brez kompasa. Vrtijo se v krogu, brez prave smeri, ne vedo, kam plujejo. To jih ne more osmiseliti ali zadovoljiti.

Ne potrebujete velikih ciljev. Vaša pot naj bodo majhni koraki, drobna veselja. S trdom za doseg teh ciljev boste napredovali v svojem razmišljanju, delovanju in znanju. Če boste ob tem sledili še božjim ciljem, boste napredovali tudi v duhovnem zorenju.

Česa si želite? Stati na mestu, jadikovati in se smiliti samemu sebi? Ali poiskati cilj v spremembah, s katerimi se boste premaknili z mesta, kjer ste obtičali? Zavedajte se. Vsak dan naj bo za vas borba s samim seboj, ki vas bo vodila v napredek tako v duhovnem kot v fizičnem smislu. Ne smete se us-

Foto: Nataša Pezdirc

taviti v svojem delovanju. Stopicanje na mestu vam ne prinese ne zadovoljstva ne veselja. Spravi pa vas lahko v težave, ki jih občutite kot bolezen, nerazumevanje, odtujenost. Današnji čas zahteva hitrejše obrate, hitrejše razmišljanje in hitrejše prilagajanje. Ali ste na to pripravljeni?

Ali pa morda pretiravate v tempu življenja? Poiščite ravnovesje med delom in prizadevnostjo ter med počitkom in sprostitvijo. Poiščite ga v sebi. Zagotovo boste našli v sebi svoj notranji mir; če boste v odnose vnašali razumevanje, odločnost, odgovornost in ljubezen; če boste v vsem svojem delovanju povezani z Bogom; če boste molili in se v vsakem odnosu z drugimi zavedali, da ste vi in vsi okrog vas božji otroci, vsak s svojim poslanstvom, z različnimi zmožnostmi, z različnimi darovi.

Bodite odločni in pogumni. Odločnost ne pomeni vzvišenosti. Ne zamenjajte ponižnosti z neodločnostjo in s slepim podrejanjem. Bog ima rad dokončne ljudi; ljudi z držo, s pravo smerjo in z odločnostjo. Odločni ljudje, po-

vezani z Bogom, zagovarjajo svoja stališča, imajo svoja prepričanja, iščejo rešnico. Odločni ljudje, povezani z Bogom, priznavajo svoje zmote in zavržejo svoja prepričanja ob drugačnem spoznanju. Odločni ljudje, povezani z Bogom, nikoli ne spremenijo svojih stališč do Boga in vere Vanj.

Ogenj ljubezni

Prižgite ogenj ljubezni v svojem delovanju. V svetu, polnem lažnih odnosov, ni enostavno vzdrževati njegovega plamena. Prehitro ga lahko upihnejo ljudje zlobnih misli, zavajajočih besed ali prezirajočih dejanj. Zato ne bodite lahkomišelní, ne odpirajte svojih src tistim, ki želijo izkoriščati, nagajati ali škodovati. Vse preveč je takšnih.

Ljubezen gojite in gradite, a bodite previdni. Ne razsipavajte z besedami, kajti vse preveč je škodoželjnih. Vsako stvar naredite dobronamerno, a vseeno pazite, da ne boste okoriščeni. V takšnih primerih nastopite odločno, a ljubeče; le tako si boste pridobili spoštovanje. Ljubezen naj ne bo naivna, saj taka ne more goreti. Ljubezen naj ne bo posesivna, saj taka ne more vzdržati. Ljubezen naj ne bo igrana, saj taka ne more dajati.

Ljubezen naj bo iskrena – le taka prodira ovire in prodira v srca drugih. Tudi v tista, ki niso več čista, a še vedno razumejo. Ljubezen naj bo goreča – le taka premika gore in se pretaka. Tudi tja, kamor se včasih zdi nemogoče.

Spoštujte očeta in mater

Spoštujte očeta in mater, čeprav ni vedno lahko. Še posebej ne, ko boste prerasli okvire skupnega bivanja in sožitja; ko bodo od vas zahtevali slepo pokorščino in ubogljivost; ko bodo posesivni in egoistični; ko bodo stari in betežni. Naj bodo še tako nemogoči, vedno si želijo le vaše pozornosti, ljubezni in hvaležnosti. Potrebujete vašo bližino. Dajte jim, kar potrebujejo.

A če vas bodo izsiljevali, jim to povejte. Če ne bodo hoteli spoznati, da vaše življenje pripada tudi vaši novoustvarjeni družini, jim to povejte. Če ne bodo hvaležni za vašo podporo, jim to

Foto: Nataša Pezdir

povejte. Govorite jim z ljubeznijo. Če ne bodo razumeli, ne obupajte. Imejte jih radi takšne, kot so. Molite zanje. Čas in vztrajnost v molitvi bosta obrodila sadove. Spoštovanje staršev je Božja zapoved, zato se trudite zanje.

Strpni in potrpežljivi

Bodite strpni in potrpežljivi. To ne pomeni, da morate sprejeti vse pljunke tega sveta. Pomeni pa, da se trudite živeti v kožo ljudi okrog vas. Poskušajte jih razumeti, da boste lažje razumeli njihovo drugačnost, četudi se z njihovimi stališči ne boste strinjali. Življenje vam bo prineslo na pot veliko preprek, ki vas bodo spravile iz tira. Ne obupajte, ne tarnajte. Imejte upanje, zaupanje.

Oborožite se s potrpežljivostjo. Delujte v skladu z božjimi vrednotami, prizadevajte se za napredek svoje osebnosti in ostanite povezani z Bogom. Bodite potrpežljivi v svojih željah, zahtevah in v odnosih. Življenje vas mora brusiti. Za to je potreben čas. Med tem čakanjem se ne ukvarjajte s tem, kako vas stvari težijo, temveč, kako bi težave rešili. Svoje skrbi predajte Bogu in sčasoma boste prešli prepreke, ki so bile za vas včasih nepremagljive.

Ves čas delujte. Veliko molite. Naj se v vašem življenju prepletata delo in molitev. V delo vnašajte veselje in ljubezen. Trudite se za to. Zle sile okrog vas in v drugih vam ne pustijo enostavnega življenja. Zato se morate ves čas truditi; za ljubezen, za veselje, za molitev, za vero. Za Boga. ■

Spor pri športni vzgoji

Iz šolske prakse za šolsko prakso

Primer

Izpadam vzgojno zelo problematične učenke, ki je imela nekritično materino podporo, se je izogibala večina učiteljev, saj je mati vsakemu vzgojnemu ukrepu nasprotovala, češ da šola izpostavlja le njeno hčerko. Takoj je grozila s tožbo na sodišču, če ji kaj ni bilo všeč.

Nekoč pa se je zgodilo, da je učenka brez dovoljenja vzela žogo. Učitelj je šel za njo na hodnik in zahteval žogo nazaj. Ni mu je hotela izročiti. Ko pa ji je rekel, da bo šla z njim k ravnatelju, mu jo je jezno vrgla – v glavo. Učitelju je prekipelo, zato je zahteval, da gresta nemudoma k ravnatelju. Ker ni hotela z njim, jo je učitelj prijel za roko in jo želel odpeljati. Na stopnišču se mu je uprla z besedami: "Izpusti me, prasec!" In učitelj jo je izpustil. Pri tem je izgubila ravnotežje in padla po tleh. Utrpela je lažjo poškodbo roke.

Ko je za to izvedela mati, je takoj prišla v šolo in poklicala policijo. Učitelj je bil kazensko ovaden, sprožen je bil sodni postopek proti šoli. Na obravnavi ga sodišče ni spoznalo za krivega.

Dekličina mati pa ni odnehala. Preko odvetnika je sprožila odškodninsko tožbo proti učitelju, v kateri je zahtevala denarno povračilo za hčerino trpljenje.

Odmevi

Marijana Kolenko, Ravnateljica OŠ Lava Celje

Primer žal ni osamljen v naših osnovnih šolah. Kaže na pomanjkljivost vzgojnega delovanja v družinah, šolah in v družbi kot celoti. Napaka šole je bila, da niso takoj začeli reševati konflikta z materjo, ko je zavestno in škodljivo kazala samo na šolo in ni priznala nevezgjenosti njene hčere. Zagotovo

so se znaki nevezgjenosti in neprimernega obnašanja začeli kazati že zelo zgodaj v prvih letih obiskovanja šole. Menim, da bi morali takoj sklicati timski sestanek vseh, ki so deklico poučevali, skupaj s svetovalno službo in ravnateljem, enotno določiti protokol o reševanju problema ter z dogovori seznaniti mater in deklico. V protokolu (individualiziranem vzgojnem načrtu za deklico) bi morali jasno zapisati obveznosti šole – učiteljev, obveznosti matere kot zakonite zastopnice deklice, ki mora poskrbeti za primerno vedenje svojega otroka, da le-ta ne ogroža sebe in sošolcev in s tem zagotoviti varnost vseh ter obveznosti deklice, ki je očitno izkoristila slepo nekritično naklonjenost matere. V določenem časovnem obdobju bi morali slediti ali vsi izvajajo dogovor in ali opažajo pozitivne spremembe v ravnanju deklice, in če bi ugotovili, da se deklica in mati tega dogovora ne držita, bi morali mater z otrokom napotiti po pomoč zunaj šole – Vzgojna svetovalnica. Če še to ne bi zadostovalo, pa prijaviti mater na Center za socialno delo, ki se je dolžan odzvati, saj gre za namerno zanemarjanje otroka. Menim, da z odlaganjem problema naredimo ogromno nepopravljivo škodo tako otroku, učiteljem in šoli kot tudi nekritičnim staršem, ki se v primeru nemoči zatečejo k represivnemu reševanju problema. Kadar ni spoštljivega odnosa vseh vpletenih in volje, da bi problem razrešili, se zgodijo takšni dogodki, ki dolgotrajno puščajo velike posledice.

Roman Globokar, direktor vzgojno-izobraževalnega zavoda

Verjamem, da vsak starš skuša kar najboljše poskrbeti za svojega otroka in

ga zavarovati pred negativnimi dogodki. Bolj, ko je otrok krhek in negotov, bolj ga starši želijo zaščititi. V tem primeru lahko predvidevamo, da je bilo dekle zelo ranjeno, zato se je tudi z različnimi učitelji zapletalo v konflikte. Mati pa se je poskušala zavzeti za svojo hčer in je zato grozila vsakemu, ki bi storil nekaj, kar hčeri ne bi bilo všeč. Tako prav gotovo ni pomagala svojemu otroku, da bi se razvil v zrelo osebnost, ampak je hčerko še bolj potiskala v osamo.

“ Z odlaganjem problema naredimo ogromno nepopravljivo škodo tako otroku, učiteljem in šoli kot tudi staršem. ”

Nič ni napisano glede strategije šole v zvezi s to učenko pred omenjenim dogodkom. Se je kdo pogovoril z njo o vzrokih njenega obnašanja? Kaj jo žene? Je učenka razumela, kaj je s svojim neprimernim vedenjem povzročila drugim? Pogovarjati bi se bilo treba toliko časa, da bi učenka razumela, zakaj se poslužuje takega obnašanja in kako s tem prizadene okolico. Razredni učiteljski zbor bi moral skupaj z ravnateljem in svetovalno službo sprejeti enotne smernice glede postopanja v takih primerih. Dobro bi bilo, da bi se oblikoval strokovni tim, ki bi spremljal razvoj učenke in po potrebi poiskal strokovno pomoč zunaj šole. V obravnavo bi bilo nujno vključiti tudi mamo. Treba bi ji bilo pojasniti, da s svojo zaščitniško držo hromi rast svoje hčere.

Gotovo ni bilo primerno, da je učitelj hotel učenko na silo odvesti k ravnatelju. Če ni hotela iti, bi naredil kratko pisno poročilo in ga oddal ravnatelju. Nasploh se mi zdi vprašljiva drža učitelja, ki presodi, da je učenec problem. Potem tako z njim tudi ravna in mu to pokaže tudi brez besed. Pomem-

bno je, da se učitelj zaveda svoje nadrejene in odgovorne vloge.

Albin Vrabič, ravnatelj na srednji šoli

Starši učenki niso postavljali jasnih in razumljivih meja. Ko je dekle v šoli (pri učiteljih) prestopala te meje, je imela težave. Premalo se je zavedala, kako pomembno je spoštovanje dogovorov. Tudi pri telovadbi je vzela žogo brez dovoljenja. Učitelj ni mogel spregledati samovolje in se je odzval. Bil je zelo odločen in brezkompromisen. Lahko bi odreagirala mehkeje, a še vedno vztrajal pri svoji zahtevi. Če dekle tudi potem ne bi izpolnilo njegovih zahtev, je na vrsti povabilo na razgovor pri razredničarki ali šolski svetovalki in na koncu pri ravnatelju. Učenka je bila zelo razburjena, zato burna reakcija učitelja po sicer nedopustnem odzivu učenke ni dobra. Ni bilo potrebe, da jo je fizično usmerjal k ravnatelju. V nobenem primeru pa učitelju ne sme 'prekipeti', ker se od njega pričakuje profesionalen odziv.

Marjan Žveglič, svetovalec na zaupnem telefonu Samarijan

Iz opisa se vidi, da je učenka žrtev (rezultanta) razmer v družini, nemara predvsem po materini zaslugi. Nevzgojena je, nihče je ni učil obvladovanja kriznih situacij, predvsem pa je prestrašena, čuti se ogroženo in je nesrečna. Posledica je, da se (na neprimeren način) predvsem bori za prostorček na soncu. Ko je brez dovoljenja učitelja vzela žogo, je učitelj hotel uveljaviti svojo voljo. Formalna avtoriteta (to je pot, po kateri je krenil) ni zadostovala. Učenka se je uprla (na vsekakor neprimeren način). V tem trenutku je 'učitelju prekipelo'. K ravnatelju jo je skušal pripeljati z uporabo fizične sile. Menim, da je učenka učitelja sprovo-cirala tako daleč, da ga je spravila v stanje *čustvene ugrabitve* (stanje, ko čustva človeka tako preplavijo, da ne more več trezno misliti). Zato je temeljno vprašanje, ki ga meni zastavlja ta primer: "Ali je prav, da je učitelj nekdo, ki mu lahko prekipi tako, da zgubi kontrolo nad sabo?" ■

O mamah in sinovih

✍ Andrej Perko

V skupinsko urejanje je že dve leti vključen zanimiv par v zgodnjih tridesetih letih. On je sprejel ženinega sina iz prve zveze kot svojega in je vzoren očim. Včasih pa med njima nastanejo napetosti glede vzgoje otroka in tako je nastal sledeči spis izpod njegovega peresa.

Zapis

Ze dlje časa želim zapisati nekaj svojih osebnih razmišljanj ter opažanj o mamah in njihovih sinovih, o vzgoji le-teh in vlogi očeta. V tem razmišljanju ne želim biti politično korekten. Zdi se mi, da je dandanes vsakršen odklon od ustaljenih tirnic popolnoma permissivne vzgoje tabu tema, pa vendar čutim, da je čas, da se bobu reče bob in da nekdo izrazi tudi drugačno mnenje.

V naši družini imam to srečo, da lahko kot prišlek, kljub temu da sem Davida vzel za svojega, dogajanje opazujem bolj objektivno, kot bi bilo to mogoče pri svojem otroku. Sam to dejstvo jemljem kot nadvse pozitivno, saj mi omogoča, da se veliko lažje učim stvari o vzgoji, ki bi bile drugače mnogo težje zaznane, prav tako pa s tem nudim odziv tudi drugim članom razširjene družine, čeprav sem ravno zaradi tega dejstva pogosto narobe razumljen.

Naj kar preidem k stvari. Mame ne znate in ne zmorete same vzgajati sinov! Zemlja se trese – kar slišim vpiti je in horde podivjanih mam s Špelo na čelu. Naj še enkrat ponovim. Mame ne znate in ne zmorete same vzgajati sinov! Ženske nikoli ne zmorete do popolnosti razumeti vseh tančic in

skrivnosti moškega koncepta in temu primerno ne zmorete razumeti pomembnosti moškega v življenju vaših sinov. Ne govorim o nesposobnih in nasilnih pijandurah, ne govorim o metroseksualcih, ne govorim o moških, ki se izmikajo svoji odgovornosti do družine, in podobnih polizdelkih. Govorim o pokončnih moških in njim podobnih, čeprav redkih posameznikih. Ženske, ki so spoznale to dejstvo, so prepustile vajeti svojim moškim, naj popeljejo sinove v njihov, moški svet. Ostale ostajajo na svojih okopih v prepričanju, da vedo bolje, da smo moški nepotrebni, da same zmorejo vzgajati sinove. Mnoge med temi so samske, razvezane in vedno znova ponujajo znane razloge o pomanjkanju korektnih moških. Že tu padejo na izpitu, saj s tem izkazujejo nezaupanje v svojo lastno presojo pri izbiri moškega, zato bi bilo bolje, da tega razloga ne bi navajale. Korektna ženska zna omrežiti moškega, zato je dajanje sodb o moških in njihovi vlogi neumestno, če sama ni sposobna izpolniti niti svoje osnovne vloge. In tako z vsemi sredstvi branijo svoje položaje, ki pa že od samega začetka niso bili nikoli njihovi. Ženska nikoli ni imela naloge, da vzgoji sina, zato ne razumem, od kod sedaj takšno silovito branjenje tega koncepta. Medtem pa držijo sinove k sebi, jim polnijo moške možgane z ženskimi mislimi ter jih delajo nesposobne, da bi nekoč prevzeli svojo moško vlogo, ki je že tako ali tako na veliko primanjkuje.

Ena od stvari, ki jih ženske ne zmorete, a je nadvse pomembna pri vzgoji sina, je, da ne znate zarohneti. To ne pomeni, da se otroka natepe ali se kriči na njega. Pomeni pa, da je treba, ko z jokom čustveno izsiljuje, ko prestopa meje, ko enostavno počne stvari, ki jih ne sme, takoj prekiniti s tem in ja-

sno pokazati, kje je meja. Kaj je dovoljeno in kaj ni. Tega ženske, mi je prav žal, ne znate. Ženske bi se pogajale, se o tem pogovorile, pomenile in podobno. Ne! Pri nekaterih stvareh ni pogajanj, ker so to stvari, ki odločajo, ali bo ta sin odrasel v človeka brez moralnih, etičnih in kakršnih koli ostalih vrednot. In samo oče je tisti, ki lahko pokaže, kaj je prav in kaj ne. Vsak sin bo ob korektnem moškem, očetu, v trenutku začutil, kdaj je prestopil mejo, in jo bo v trenutku spoštoval, ko bo zapropotal. In samo pri očetu bo to upošteval. Pri mami ne, pa naj se sliši še tako šovinistično. V prihodnosti pa to pomeni razliko med moškim brez hrbtenice, razliko med barabo, nelojalnim zmenetom brez moralnih vrednot in korektnim, močnim, pomembne odločitve sprejemajočim moškim, o katerem taiste ženske in mame samohranilke, ki se zoperstavljajo vlogi očeta, sanjajo.

“*So stvari, ki jih ženske ne zmorete, zato se ne mešajte v vlogo očeta in moškega pri vzgoji vaših sinov. Verjemite mi, čez dvajset let si boste hvaležne za to odločitev, še bolj pa vam bodo hvaležni vaši sinovi in s ponosom boste gledale na njih, ko bodo spreminjali svet na bolje.*”

Druga, morda še hujša napaka, ki jo počnete ženske, med drugim včasih tudi Špela, pa je ta, da ste si v tem vse-splošnem svetovnem ženskem razmišljanju vzele pravico, da očetu (moškemu) ugovarjate in branite sinove prestopa ali izpade, medtem ko mu oče postavlja meje ter mu poskuša vcepiti čut za pravičnost in moško odgovornost. In v vsej tej svoji zavezanosti vase in v ženski svet se sploh ne zavedate, kakšno nepredstavljivo škodo delate. Ženske si niti predstavljate ne, kakšno silno moč in energijo imajo sinovi, ko jih zadene hormonska injekcija v puberteti. Sanja se vam ne. In ko bo sin v tem navalu testosterona in adrenalina želel izstopati, se dokazovati in se začel usmerjati k največjim neumnostim, ki jih lahko v tistem trenutku najde, mama odpove. V tistem trenutku bo pomembno samo to, kaj ga je oče naučil o vredno-

tah, in samo oče ga bo lahko brzdal. In če je mama dajala potuho sinu v trenutkih, ki so pripadali očetu, in mu celo ugovarjala, potem sta izgubljena. Samo oče ima moč, da ga brzda, in če mu je ženska to vzela, je tudi oče ne-

močen in bitka je že vnaprej izgubljena. Ženske se ne zavedate posledic, ki jih s takšnimi dejanji povzročate. Sam sem bil sin takšnega primera in govorim iz lastnih izkušenj, pa se mi zdi, da kar naprej govorim zidu. Ženske nočete slišati te kritike ob vsem tem 'pumpanju' javnosti z žensko močjo in se slepo oklepate vloge, ki tako ali tako nikoli ni bila vaša, in delate zaradi tega nepopravljivo škodo. Iz sinov delate zmazke. Ne morem se drugače izraziti. Ker ne zmorete brzdati sinove energije, ko pride njegov čas, jo zatrete v kali, namesto da bi jo oče oblikoval v ustvarjalnost, ki bo spremenila svet. Že vnaprej ga spremenite v po žensko razmišljajočega moškega, v puberteti pa mu odvzamete še zadnje atome tako neskončno pomembne moške agresivnosti, ker je enostavno ne znate brzdati. In potem imamo poženščene, spletkarske moške brez moralnih vrednot; moške, ki se preveč radi gledajo v ogledalo; moške, ki zamerijo in se držijo zamer, namesto da bi si povedali v obraz, kaj mislijo, in potem mirno odšli na kavo; moške, ki so pohlevni, ki kimajo, ki ne ugovarjajo; moške, ki nimajo svojega mnenja, ki se bojijo predstaviti svoja prepričanja; moške, ki se niso sposobni postaviti v bran svoji družini; perverzneže. Če pa je šlo resnično vse naro-

be, se na koncu izrodijo še homoseksualci. Svet pa gre medtem k vragu. Kapitalizem se širi, 'instant družba', v kateri je vse na dosegu rok, se pogloblja, vse je dovoljeno, vse je 'prineseno k riti'. V vsem tem izobilju pa manjka ravno tega, kar danes najbolj potrebujemo. Agresivnih, pravih, mladih moških, ki si upajo reči: "Ne, nisem zadovoljen s svetom, kakršen je danes, in to mislim spremeniti." Teh, zaradi zgoraj opisanih stvari, na žalost skoraj ni in upanja na boljši svet je zaradi tega tudi čedalje manj.

Zato prošnja vsem ženskam, mamam in mamam samohranilkam, naj vendar v vsej svoji emancipaciji sprejmejo tudi kritiko te emancipacije, tako kot so (ponovno govorim o korektnih moških) moški sprejeli kritiko šovinizma in mačizma. So stvari, ki jih ženske ne zmorete, zato se ne mešajte v vlogo očeta in moškega pri vzgoji vaših sinov. Verjemite mi (ponovno govorim iz lastnih izkušenj), čez dvajset let si boste hvaležne za to odločitev, še bolj pa vam bodo hvaležni vaši sinovi in s ponosom boste gledale na njih, ko bodo spreminjali svet na bolje. Tudi za vas.

Komentar

Pričujoči spis nazorno prikazuje pomembnost vlog očeta in matere pri vzgoji otrok. Današnja družba je res takšna, da so moški, očetje pogosto odrinjeni iz vzgojnega procesa. Ob preveč potentnih materah se rajši umaknejo in otroci posledično (zlasti je to problematično za sinove) odrasčajo samo po 'ženskem' principu. Identifikacija z očetom je takšna, da kasneje v življenju niso sposobni živeti moškega, prodornega, po potrebi tudi agresivnega principa. Uklanjanje se ženam, nezadovoljni bežijo iz odnosa, žene, prav tako nezadovoljne, jih ne spoštujejo in začarani krog je sklenjen. Torej, problem današnjega časa ni v tem, kaj storiti z ženskami, materami, ampak kaj je treba napraviti, da moški zopet postanejo pokončni in odgovorni mošje.

Vsi, ki vas ta problematika zanima, lahko več preberete v zanimivi knjigi Boštjana M. Zupančiča *Prva od subih krav* (Cankarjeva založba, Ljubljana 2009). ■

Spolna vzgoja je odgovornost

Kako se z otroki pogovarjati o spolnosti

Fani Čeh

Človek je spolno bitje. Spolni razvoj se začne z rojstvom, se intenzivira v mladostništvu in ima v vsakem življenjskem obdobju svoje značilnosti. Človekova spolnost je del človekove osebnosti, njegovega doživljanja samega sebe in drugih. Da bi lahko ljudje s to svojo razvojno potrebo ravnali ustrezno, sta potrebna vzgoja in izobraževanje za primerne odnose med dekleti in fanti, za zdrav odnos do zaljubljenosti, ljubezni in spolnosti.

nijo. Pomembno je zavedanje obeh staršev, da za otroke ni tabutem, da smo jim dolžni na vsako vprašanje odgovoriti in odgovor vedno prilagoditi

Foto: Matej Hozjan

Spolnost ne pomeni le spolnega življenja, temveč možnost za osebni razvoj, za medsebojno komuniciranje in spoštovanje. Spolno vzgojo je nemogoče obravnavati ločeno od drugih področij človekovega doživljanja in vrednotenja. Spolno vedenje se oblikuje pod vplivom napisanih in nenapisanih vrednot, norm in pravil, vedenj in veščin, ki so značilne za določeno družbo.

Starši imamo tudi pri spolni vzgoji svojih otrok pomembno in nenadomestljivo nalogo. Svoje sposobnosti za ljubezen se otrok uči v družini z dolgotrajnimi procesi identifikacije. Prve napotke o svojem telesu – omejitve, ugodje, prepovedi, ki jih daje telo – otrok dobi v družini. Vzgojna sporočila ne prihajajo le v njegov razumski svet kot navodila in napotki, ampak se vtisnejo v njegovo čustvovanje preko odzivanja, nagrajevanja in kaznovanja s strani ljudi, ki mu največ pome-

njihovi starosti. Otroci postavljajo staršem mnogo vprašanj: kje sem bil, ko me ni bilo, kako sem prišel na svet, kako se imajo ljudje radi itd. Neraščeni problemi staršev pa pogosto vodijo v molk ali zavračanje – celo kaznovanje njihove radovednosti. Otroke s tem prepuščajo njihovim lastnim fantazijam. Starši, ne dopustite, da je otrokova radovednost brutalno prekinjena. Otrok lahko doživi, da so misli in interesi, ki jih ima, nekaj, česar se mora sramovati.

Tudi vrtec in šola sta ob družini dolžna poznati otroke in upoštevati njihove razvojne potrebe. Spolna vzgoja postane najbolj aktualna in potrebna v mladostniškem obdobju, ki ga Svetovna zdravstvena organizacija opredeljuje kot obdobje med 10. in 19. letom starosti – kot prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo. Puberteto označujemo kot obdobje priloženosti in tveganja. Današnji mla-

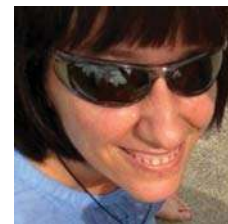
dostniki hitreje biološko dozori, kasneje dosežejo duševno in socialno zrelost ter ekonomsko neodvisnost. Raziskave kažejo, da približno 36 % otrok ne dobi od staršev nobenih informacij in da se o spremembah v puberteti sploh niso pogovarjali.

Ko starši in učitelji govorimo o spolni vzgoji, je izjemno pomembno poznati mladostnike in vsakodnevno posegati v reševanje njihovih interesov, hotenj, težav in stisk. Težko je biti 'posrednik' pri mladostnikovi radovednosti, nestrpnosti in brezmejnem hitenju k iskanju sreče in ljubezni, ko vrstniki in mediji pomembno posegajo v njihovo doživljanje. Poleg 'tehničnih informacij' o spolnosti je treba posredovati vrednote in načela, občutek za prevzemanje odgovornosti, pa tudi občutek za užitek in svobodo. Vsakodnevni pogovori z mladimi naj bi odpravili njihove dvome, jim omogočili razviti spoštovanje do sebe in sprejemati različnost drugih. Spolnost ni le nevarnost in tveganje, ampak so v njej življenjska energija, ustvarjalne vzpodbude in možnost potrditve lastne osebnosti. Del potrebne energije je v pravih informacijah ob pravem času in posredovanju strokovnega znanja. V današnji družbi nujno potrebujemo programirano sistematično spolno vzgojo, ki bo vplivala na dvig ravni znanja in veščin, zvečala sposobnost mladih za samonadzor, kakovost komunikacije v medsebojnih odnosih, vplivala na oblikovanje zdravih stališč in prepričanj, ki jih mladi potrebujejo, da bodo lahko osveščeno in odgovorno odločali o svojem spolnem življenju.

V povezovanju družine, šole in strokovnjakov je skrita moč tudi na področju vzgoje za varno in odgovorno spolno vedenje mladostnikov. ■

O zmaju Rožljaju in netopirki Hudirki

✂ Marjeta Longyka

Netopirka Hudirka in zmaj Rožljaj sta se spoznala neke tople poletne noči na skalnem previsu, ko sta občudovala polno luno. Ker sta si bila všeč, sta si izmenjala telefonski številki in se odpravila na dnevni dremež vsak v svojo votlino.

Ob naslednji polni luni sta se zopet srečala. Rožljaj si je Hudirko posadil na ramena, tako da sta imela oba dober razgled. Kmalu so jo začele boleti tačke, ko se je oklepala zmajevega vratu, saj je bila bolj vajena viseti, in to z glavno navzdol s kake skale. Nekaj časa se je nesrečno preprijemala, potem pa je zataknila zobke in krempljce okrog zmajeve luske in tako udobno obvisela. Strmela sta v luno, dokler ni zašla, proti jutru pa sta se odpravila spat. Tako sta se prijatelja srečevala ob vsaki polni luni. Netopirka Hudirka se je navadila na zmajevo družbo, zato je bila zelo nesrečna, ko se je lepega dne Rožljaj odpravil na počitnice in je morala sama prebiti noč na skalnem previsu. Ne samo da ob njej ni bilo zmaja; tisto noč je bilo kot iz škafe, tako da se luna sploh ni pokazala izza oblakov. Hotela je poklicati Rožljaja, da bi mu vsaj po telefonu potožila o tegobah, ki so jo doletele, a iz slušalke je bilo slišati samo: "Številka trenutno ni dosegljiva," kar pa, prejoj, v netopirščini pomeni isto kot: "Izgini, sitnoba, ne maram te!" "Ti zmaj salamenski zmajasti!" se je pridušala nesrečna Hudirka, "pri vseh stalaktitih in človeških ribicah, le kam v podzemlje se je zavlekel! Pa ravno, ko ga človek najbolj potrebuje!" In se je bridko zjokala. Ko pa se je Rožljaj spočit in sijočih lusk vrnil domov, je Hudirka pozabila na vse očitke in zamere. Radostno se mu je obešila okrog vratu in spet sta vsak mesec občudovala luno.

Včasih pa se je zgodilo, da se je Rožljaj čisto sam zavlekel v svojo votlino.

Prav do dna votline se je podal in tam občepel. Ni ga bilo mogoče dobiti na telefon, pa tudi pred poštarjem se je skrival. Hudirka je menila, da si tam liže rane in opekline po kakem od razvpitih zmajskih pretepov. Ali pa ob cisterni žganjice vrta po nosu ter tako vzdržuje in obnavlja bruhalnike ognja čiste in pretočne. Vedela je namreč, da Rožljaj svoje zmajske dolžnosti opravlja nadvse tankovestno.

Ko je bil Rožljaj nekoč ob polni luni zopet v svojem brlogu, je Hudirka osupla opazila, da je sploh ne mika iti na skalni previs, pa četudi so bili tam drugi zmaji in je bila noč jasna. Ni ji bilo ne do mesečine ne do zmajske družbe, pogrešala je samo sijočo Rožljajevo lusko z okusom po tabasku. "Pri netopirskih brkih in ježevem smrčku," si je rekla netopirka Hudirka, "kako sem

kapnikov. Vonj po popru jo je pomirjal in hkrati prijetno poživil; ob njem se je počutila kot pomladni travnik z rožami in metulji. Šele zdaj se ji je posvetilo, koliko ji to pomeni. "Takšna je torej ta reč," je razmišljala Hudirka, "prepričana sem bila, da ljubim Rožljaja z resnično, popolno ljubeznijo, v resnici pa sem hlepela po navadni poprasti luski! Prav nič boljša nisem od zoprnega vampirja Krispija."

Brž se je odpravila na pošto in iz tujine naročila novo lusko za Rožljaja. "Nič čudnega," si je mislila netopirka Hudirka, "da se Rožljaj pogosto zavleče v votlino, če pa ga živali tako neusmiljeno glodamo in najedamo. Takoj mu grem povedat, naj bolj pazi nase. Pa da ga imam rada," je čisto potihem zamrmrala, "prav njega, z luskami ali brez lusk."

Foto: Peter Prebil

bila vendar zaslepljena! Bolj kot luno, bolj kot zmaja, bolj kot vse drugo na svetu pogrešam Rožljajevo obglodano zmajsko lusko." In spomnila se je svojega domačega gnezda, vonja po popru in mišjih iztrebkih v votlini ter kolonije netopirjev, ki so viseli s stropa in s

In netopirka Hudirka je naslednje dni cepetala pred zmajevo votlino. Kar ni mogla dočakati, da bi se Rožljaj pokazal, in več kot dvakrat je vrgla telefon po tleh. Morda še dandanašnji cepeta, če se še ni naučila biti potrpežljiva. ■

Tršarjev razigrani Otroški strah

Marijan Tršar: Otroški strah, 1991

✍ Milček Komelj

Slika nekakšne rdeče ožarjene, leteče zeleno krilate žuželke z živim pogledom in rogatimi tipalkami, za katero ne vemo, ali je samo igrivo groteskna ali lahko v resnici tudi koga prestraši, je njen slikar Marijan Tršar naslovil Otroški strah. Če lahko tako bitje zares zbuja strah, ga gotovo predvsem v otroških očeh, v katere se je umetnik s to sliko ustvarjalno vživel. Zanesljivo je namreč, da je naslikana duhovita 'pošast' vzletela iz tistih izvorov slikarjeve domišljije, ki se zelo radi približajo tudi otroškemu pogledu.

Marijan Tršar je – preden je postal profesor na likovni akademiji – poučeval risanje na srednjih šolah in v ljubljanskem Pionirskem domu. Kot slikar in pisatelj ter pedagog je znal vselej zelo toplo prenikniti tudi v otroško dušo. V primarnosti otroškega likovnega doživljanja in izražanja pa je videl celo zgled, kako se je mogoče izraziti docela prostodušno in zares prvinsko. Prav za prvinsko prepričljivost si je Tršar kot umetnik sam vse življenje prizadeval, še posebej zato, ker je bil kot mislec, teoretik in profesor tako močno poplavljen v nenehno razglabljanje, da je tudi svoje lastno delo kar sproti po 'profesorsko' nadziral in zato o njem tudi pogosto dvomil.

Kot je jasno razvidno iz njegovih slik, je bil ustvarjalno razpet med težnjo po čustveni ekspresiji in po ureje-

ni likovni konstrukciji. Po obdobjih, ko se je posvečal predvsem pisanju in je slikarstvo opuščal, pa se je zavestno vračal k realističnim izhodiščem, prepričan, da si mora obnoviti slikarsko 'kondicijo' še s 'preverjanjem' prijemov, ki so se mu izkazali kot temeljni za moderno umetnost; zato so se mu slikarska in grafična dela dolgo prerajala v precej raznolikih ciklih. Kot prvi ustvarjalni vrh so mu kritiki priznali grafična cikla z vrsarskimi motivi, v katerih je povezal smisel za red, prvinskost ter likovno strukturo, razvidno iz tudi tehnološko inventivne obdelave likovnih površin. V zgodnejšem delu, s katerim se je po začetku prelopnih petdesetih let 20. stoletja odmaknil od ekspresivnega jakčevskega realizma v nakazano konstrukcijsko-izrazno dvojnost, iz katere je stremel k sintezi, pa sta mu bila zelo blizu francoska umetnika, konstrukcijski Cézanne in ekspresivni Rouault. Na sled-

njega se je posebej navezal s podobami izrazno poudarjenih otroških obličij, kljub barvitosti pogosto zelo mračnih, oživiljenih s pogledi, v katerih razbiramo stisko, hrepenenje in utesnjenost, pa tudi resnični otroški strah. Predvsem v grafiki je rad upodabljal družinsko življenje, na katero je, zazrt v otroške spomine, gledal kljub pogosto značilni trpkosti tudi s pristnim optimizmom, saj je enega izmed 'družinskih' lesorezov z materjo, očetom in otrokom naslovil celo z besedami *Na zdravje, življenje*.

Profesor Marijan Tršar je bil zaradi izjemne vsestranskosti v našem kulturnem življenju docela izjemna in zato toliko bolj dragocena osebnost. Posvečal se je tako književnosti (poeziji, zlasti mladinski prozi in satiri, potopisnim in dnevniško-meditativnim ter spominskim knjigam in zapiskom) kot umetnostnozgodovinskemu, likovnoteoretskemu in kritičnemu pisa-

Spomin

18. oktobra 2010 je umrl Marijan Tršar. S pokojnim akademskim slikarjem profesorjem Marijanom Tršarjem smo včasih sodelovali. V sklopu kongresa evropskih katoliških učiteljev nas je popeljal po razstavi Staneta Kregarja, eno leto je pisal za našo revijo. Izpod njegovega peresa smo ujeli nekaj lepih strani o branju umetniškega dela. Pred tremi leti sem ga spet nagovarjal, da bi še kaj napisal za nas, pa je pojasnil, da ne piše več, ker samo še slika. Slikarstvo je bila njegova prva poklicanost. Veliko je trpel (preživel je tri taborišča), vendar se to v pogovorih ni čutilo. Njegovo trpljenje je žarelo v barvah, na platnih in v grafikah. Dvakrat sem bil v njegovem ateljeju; slike, slike, slike. Barve. In slikar, ki razmišlja, pripoveduje zgodbe, se spominja. Topel človek. Iskalec resnice. Vsaka beseda je imela sporočilo, globok pomen, dotikala se je vsebine. Kot barve na platnu. Kot luč. In išče. Sedaj je našel vso resnico.

Silvo Šinkovec, urednik

nju. Kot slikar in pedagog v eni osebi pa je bil tudi najbolj poklican za pisanje o posebnostih naših slikarskih zasebnih in javnih šolskih ustanov vse od Ažbetove šole dalje. Med razlaganjem umetnin, ki se mu je kot vodnik po razstavah pogosto posvečal tudi v živo, pa se je osredotočal zlasti na analizo likovnih prvin, s katero je prepričljivo pojasnjeval tudi vsebinski učinek; umetnini pa je docela zaupal, šele ko je v njej zaznal izrazno moč in 'uročnost'. Prav vsemu, kar je počel, se je posvečal ne le z velikim znanjem (bil je naš največji poznavalec Vasilija Kandinskega), marveč tudi s pristnim, že prav otroškim navdušenjem.

Kot slikar se je Tršar vedno znova prerajal, se zaziral vase in se hkrati spoštljivo skliceval na avtoritete (med profesorskimi umetniškimi prijatelji je posebej spoštoval Janeza Bernika, Andreja Jemca in bratranca Draga Tršarja), zato se je dolgo počutil predvsem kot njihovega spremljevalca in kritiškega razlagalca. Ob retrospektivni razstavi v Novem mestu, prirejani pred njegovo 70-letnico, pa sem ga slišal, kako se je spričo nepričakovane pozornosti skromno, a veselo povprašal: "Morda pa sem vendarle tudi sam umetnik?" V naslednjem letu (1992) je izšla njegova monografija, ki izzveneva z izraznimi prividi iz bujno nabreklih barvitih oblik ter z barvito sproščenimi fantazijskimi

podobami, med katere sodi njegov *Otroški strah*. Umetnik se je tedaj odločil, da se bo, kolikor je le mogoče, poslej posvečal samo še slikarstvu, zato je monografija, zaznamujoča čas iskanj, danes videti malone kot uvod v obdobje njegovega največjega ustvarjalnega razcveta, v katerem se osupljivo razkriva umetnikova ustvarjalna mladostnost, oživela z intenziteto njegovega izjemno vitalnega, že kar hlastno energičnega življenjskega temperamenta.

S popolno sproščenostjo, kakršna se nakazuje tudi iz igrivega *Otroškega strahu*, je umetnik iz svojega duhovnega spomina zajel navzven abstraktne, a z bujno organskostjo naravnega življenja prežete prizore iz domačih roških pragozdov, zajete v zvrtničene krožne ritme. Vanje so se mu same od sebe pričele naseljevati tudi aluzije na človeška bitja, figuralnim prividom skritih ljudi pa so se pridružili v zelenju skriti, a živo navzoči, skozi oči razkrojenih lobanj strmeči pokojniki, pobiti v Rogu, s katerimi se je umetnik, kot mi je pripovedoval, v zadnjem času vse pogostejše pogovarjal celo v sanjah. V pravcati ustvarjalni ihti, ki je sledila, pa je slikar, kot da bi želel ukaniti čas, svojemu temperamentnemu, vse bolj hlastnemu načinu slikanja prilagodil tudi tehnološke ustvarjalne postopke. Čopič je nadomestil s polivanjem barv, ki jih je usmerjal z

nadzorujočimi kretnjami, ter tako nastala slikarska naključja dopolnjeval z dodatnimi posegi. V ustvarjanje novih prividov se je zatopil dobesedno kot kreator, ki začudeno sproti strmi v to, kar mu spontano nastaja pod rokami kot njegovo lastno delo, in takemu 'kozmičnemu' procesu v bistvu le še dirigira; pri tem pa nedvoumno zaslišimo njegovo slikarsko mnogo-glasje, zgoščeno na tipične lestvice Tršarjevih barv.

Vsi taki prividi, ki so kljub 'naključnosti', o kateri je Tršar tudi posebej razmišljal, v svoji tršarosti in fascinantnosti tako z barvami kot ritmi več kot avtentično tršarjevski, so se ustvarjalcu dobesedno prelili v podobe fantastične lepote, v katerih dojemamo toplo žarenje in ritmični ples slikarjeve neugnane življenjske energije. Tudi če čutimo iz njihove pozne vehementnosti zanos Tršarjeve neverjetne mladostnosti, pa živi v teh podobah tudi Tršarjeva celotna življenjska izkušnja, prelita v spomine, pričakovanja in sanje.

Ker je bila videti taka umetnikova vitalnost resnično neizčrpna, nas je njegova nedavna smrt ne glede na umetnikova leta (rojen je bil leta 1922 v Dolenjskih Toplicah) bridko prese-netila. Umetnik je bil vse do zadnjega ne le ustvarjalen, marveč tudi živo radoveden – prav kakor otrok, poln navdušenja, a včasih tudi skepse in instinktivnega otroškega strahu zaradi stanja v svetu in pri nas, najbrž pa tudi zaradi obstoja zanj nevidne smrti, o kateri ni rad govoril, ampak se je raje vse bolj strastno prepuščal ustvarjalnemu življenju. V zadnjih dveh življenjskih desetletjih je bolj kot kdaj poprej živo čutil, da je kot umetnik na svoji pravi poti, in je z vsako novo sliko razgrinjal nova poglavja svojega notranjega sveta, ki so se mu kot žive metamorfoze samodejno prelivala iz podobe v podobo kot v živem kalejdoskopu; in zato je, poln načrtov in upanja, še zadnjič poletel ali zaplaval skozi vijolično skrivnost brez časa za strahove, gotovo tako začudeno in sunkovito kot njegov hudomušno naslikani *Otroški strah*. Za seboj pa je v svojih dragoce-nih knjigah in slikah pustil živo misel, sočutje do človeka in ljubezen do narave ter vsega, kar diha in živi. ■

Moda in modne zapovedi

2. del

✍ Matevž Grenko

V prejšnji številki revije Vzgoja smo pisali o modi, ki je s kulturo povezana tako, da si ljudje z njo sporočajo prepričanje, vrednote, zamisli in doživetja določene družbene skupine. Pisali smo o razumevanju pojma mode ter o prvi modni zapovedi, ki govori o koristnosti in pomenu izdelka. Tokrat se posvečamo drugi in tretji modni zapovedi; biti potrošnik in imeti idealno telo.

Druga modna zapoved: biti potrošnik oziroma porabnik

Z globalizacijo se porabniška kultura, ki se je izoblikovala v zahodnem svetu, izredno hitro širi ter radikalno spreminja dosedanje navade in običaje. Svet oblikujejo tržne sile in ne več ideje ali inspiracije velikih osebnosti. Zato svet postaja svet porabnikov, izdelkov, informacij in zabave, pišejo učbeniki kulture. Vsi seveda niso enako močno naklonjeni kulturi porabe. Severnoameriški kulturni antropolog Grant McCracken pa je že leta 1988 trdil, da odnos med kulturo in modno porabo ni bil nikoli tako močan kot v današnjem modernem svetu. Po njegovem mnenju je poraba izrazito kulturni fenomen, saj jo kultura oblikuje, usmerja in omejuje. Zato McCracken poudarja, da bi bili brez izdelkov široke modne porabe številni načini izražanja lastnega jaza in identitete skupine nemogoči. Oblikovalci in modni kreatorji ter drugi, ki ustvarjajo nove izdelke, so tako postali pomembni dejavniki določenega kulturnega okolja.

Po drugi strani pa se tudi potrošniki hitro učijo novih vrednot prek blagovnih znamk in medijev ter tako preoblikujejo svojo kulturo. Končni rezultat tega prenosa iz uporabe izdelka na njegov pomen je sicer največkrat kultura potrošništva. Čedalje več pa je kazalcev, da se potrošniki pri tem prenosu učijo različnih kultur, ki se razvijajo iz samega porabniškega odnosa. To dejstvo posebej velja za modne izdelke, katerih simbolični pomen se poudarja preko govorice barve, oblik, znakov, imena ali znamke. Potrošnikova interpretacija teh simbolov je izrazito povezana s kulturo, v kateri živi. Kultura so torej nekakšna očala, skozi katera potrošnik opazuje govorico modnih izdelkov.

Kljub temu pa je vse večja vloga potrošnikov v procesu modne porabe oziroma potrošništva le navidezno znamenje večje demokratizacije. Gunter in Furnham (1998) sta na podlagi raziskav ugotavljala, da se posameznikova vključenost v potrošništvo začne že zgodaj v otroštvu: "Otroci so v proces potrošnje aktivno vključeni že od petega leta starosti, pri devetih letih pa naj bi bili že sofisticirani potrošniki." "Nek izdelek, ki je bil prvotno namenjen starejšim otrokom, kmalu postane zanje nezanimiv, ker ga pričnejo uporabljati mlajši otroci. Ti so se uporabe naučili od starejših." Kako tudi ne, saj se devet- in desetletniki "znajo pogovarjati od kod prihajajo potrošniški izdelki, razumejo tudi pojme, kot so pocenitve in razprodaje" (Prav tam: 9, 36, 155–157). Potrošniški izdelki tako postajajo ključnega pomena za posameznikovo – otrokovo potrditev in vzpostavitev družbenih odnosov. Sodobna marketinška praksa kaže, da potrošnja pri otrocih narašča po dvajset odstotkov, kar je hitreje kot pri drugih skupinah. Strokovnjaki predvide-

vajo, da se bo potrošnja, ki jo spodbujajo otroci, podvojila vsakih deset let.

Lahko rečemo, da je potrošniška logika preprosto zavrгла vsak ideal trajnosti modne igre, tako da danes z modno proizvodnjo upravlja pravilo prehodnosti, privlačnosti in različnosti modne potrošnje.

V času gospodarske in finančne krize so sicer pred potrošnika kratkoročno postavljeni naslednji cilji potrošništva: od uživanja v nakupovanju, do sanjarjenja o prečudovitih izdelkih, ki si jih zaradi pomanjkanja denarja ne moremo kupiti, pa vse do nenavadnega ogledovanja in dotikanja čarobnih modnih izdelkov, ki bi morda lahko imeli tudi kakšno zdravilno moč.

“ Nakupovanje postaja med najbolj priljubljenimi prosto časovnimi dejavnostmi zahodnega sveta v kriznih časih. Morda tudi zato, ker nakupovanje deluje kot iluzija človekove svobode, kot navidezni spodbujevalec osebne odločnosti. ”

Nakupovanje postaja med najbolj priljubljenimi prosto časovnimi dejavnostmi zahodnega sveta v kriznih časih. Morda tudi zato, ker nakupovanje deluje kot iluzija človekove svobode, kot navidezni spodbujevalec osebne odločnosti. "Nakupovanje namesto nakupa" je slogan potrošnikovega obnašanja v recesijskih razmerah. V nedogled nakupujemo, ne da bi sploh kaj kupili, kaj šele, da bi dejansko sploh kaj zares želeli kupiti. Na opisane spremembe v procesu potrošniškega nakupovanja naj bi predhodno bistveno vplival že pojav veleblagovnic in prodajnih velecentrov, ki so trgovine spremenile v razstavne prostore izdelkov, trgovcem in kupcem pa odvzele aktivno vlogo pri samem procesu trgovanja. Metaforično bi lahko novo vlogo potrošnikov v trgov-

skih in drugih centrih primerjali z galerijo, v kateri si posamezniki – opazovalci ogledujejo umetnine, se o njih pogovarjajo, kupijo jih pa ne.

Tretja modna zapoved: imeti idealno telo

Mediji nam neprestano svetujejo, kako postati bolj vitka, bolj mišičast, kako do boljše kože, bolj sijajnih las in tako naprej, skratka kako izboljšati svoj telesni ali fizični videz. Če danes poslušamo govorjenje o lepi ženski, se nam ob tem avtomatično aktivira podoba stereotipa, predpisanega ali vsiljenega obrazca, o vitki, mladi, uspešni in aktivni ženski. Ravno tako se ob pogovoru o lepem moškem aktivirajo podobe mladega, urejenega in telesno sposobnega moškega. Idealizirano telo še nikoli ni bilo tako poudarjeno v vsakdanjem življenju kot je prav danes zaradi medijskega prikazovanja in delno tudi medicinskih razprav.

V zahodni kulturi že lep čas imeti lepo telo, pomeni biti dober. Telesne aktivnosti – aerobika, fitnes, wellness, bodybuilding, shujševalne diete, solariji, celo kozmetične operacije in plastična kirurgija – so postale sinonim zdravlja, moralo pa je nadomestila es-

tetika. Lepo telo je začelo odražati telesno in duševno zdravje posameznika, splošno sprejete standarde lepega telesa pa so zagotavljale konfekcijske oznake. Zapovedi lepote ženskega in moškega telesa so postale merilo človekove osebnosti.

V resnici pa je za doseganje t.i. idealnega telesa treba vložiti ogromno časa, denarja in energije, rezultat pa kljub vsemu ni nujno najboljši. Gre za modno igro, ki narekuje tempo nikoli dokončanemu objektu dela, to je telesu, ki ga pojmuje kot plastiko: nenehno ga moramo izboljševati, popravljati, spreminjati in stilizirati. Tako postaja naše telo najbolj pripravno sredstvo, ki je izpostavljeno igri in manipulaciji vse bolj vizualne potrošniške kulture.

Iz empiričnih raziskav je torej razvidno, da imajo že petletne deklice z višjo težo bolj neugodno samopodobo in razumejo kaj pomenita besedi dieta in hujšanje. Prav tako že petletne deklice povezujejo idealno žensko postavo z vitkostjo. Že sedemletni otroci izražajo željo, da bi bili vitkejši in se začnejo dietno obnašati. Večina deklet med trinajstim in šestnajstim letom je nezadovoljnih s telesno obliko in težo in želijo spremeniti vsaj nekaj v zvezi s tem. Za odrasčajoča dekleta je še pose-

bej težavno, da bi se uprle prevladujočim sporočilom idealnega ženskega telesa, saj so šele v obdobju učenja, kaj sploh pomeni biti ženska. Na negativno razumevanje telesnega videza vplivajo tudi specifični dogodki in situacije, ki sprožajo neresnična ali popačena razmišljanja o telesnem videzu in iz tega izhajajoča določena občutja. Če mladostnik misli, da bi moral imeti kako telesno značilnost, katere nima, lahko v situacijah, ki ga spominjajo na to, doživlja negativna in neustrezna občutja in celo pomanjkljivosti (Prim. Kuhar, 2004). Iz raziskave izhaja, da imajo mladostniki do svojega telesa nadvse kritičen odnos. Raziskava potrjuje očitnemu vplivu lepotnega ideala, ki zapoveduje vitkost in predvsem zadeva dekleta. Iz raziskave pa ni razvidno – ker te hipoteze niti ni preučevala – da je odnos do lastnega telesa pri mladostnikih tesno povezan z odnosom, ki ga imajo mladostniki s starši. Namreč, bolj ko se mladostniki razumejo s starši, manj kritični so do svojega telesnega videza.

Pri oblikovanju in razvijanju telesnega videza igra pomembno vlogo samopodoba. Gre za sklop predstav, vrednotenj in prepričanj, ki jih nekdo oblikuje o samem sebi. Ta življenjski

sklop mladostniku v življenju veliko stvari olajša ali pa zagreni. Ker samopodoba ni nekaj prirojenega ali podedovanega, lahko mladostnik marsikaj stori, da si jo okrepi in se tako laže pretolče skozi mladostno obdobje. Samopodoba je tesno povezana s samospoštovanjem, ki nam pove, koliko smo zadovoljni sami s sabo, s svojim telesom, oziroma koliko se sprejemamo takšne, kot smo.

Svoje poslanstvo na tem področju pa morajo opraviti tudi vzgojne in izobraževalne ustanove. V šolah bi se morali pri ozaveščanju mladih izogibati konkretnemu prikazovanju navadno retuširanih medijskih podob brezhibno lepih in zelo vitkih žensk ter mišičastih moških. Raziskave namreč kažejo, da prikazovanje takih podob pospešuje ponotranjenje telesnih idealov. Mladi se morajo v šolah naučiti, da se med spremljanjem oddaj, ki 'prodajajo' ideale telesnega ali fizičnega videza, sprašujejo: Kaj sploh želijo videti? Kako jih skuša oddaja prepričati v svoj prav? Zakaj reklamirajo prav te lepote in ne drugačne? S kakšnim argumenti dokazujejo svoj izbor idealnega telesa? Itd. V šolah je treba mladim pomagati, da bodo svoj čas znali posvečati vizualnim medijem bolj selektivno, da se bodo manj primerjali z idealnimi modeli v medijih in da bodo manj pripravljeni sprejemati medijske ideale lepote telesnega videza za svoje telesne ideale. Po našem prepričanju lahko preventivni šolski diskurz prispeva k večjemu zavedanju in morda celo k zmanjševanju pomena obremenjenosti mladih s t.i. idealom telesnega videza. Svoje telo moramo sprejeti tudi z vsemi svojimi posebnostmi, zavedajoč se, da je lepota telesa izrazito osebna in tudi zasebna zadeva vsakega izmed nas. ■

Literatura

Kuhar, Metka (2004): *V imenu lepote: družbena konstrukcija telesne samopodobe*. Ljubljana: FDV in Center za socialno psihologijo.

McCracken, Grant David (1988): *Culture and Consumption*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.

Gunter, Barrie, Furnham, Adrian (1998): *Children as Consumers: a psychological analysis of the young people's market*. London, New York: Routledge.

Sem tabornica in sem prostovoljka

✍ Polona Rožman

V preteklosti sem se večkrat jezila, zakaj taborniki nismo bolj dejavni na raznih posvetih in festivalih o prostovoljnemu delu.

Sedaj vem. In če naključnega tabornika vprašam, ali je prostovoljec, mi bo najprej odgovoril z 'ne', nato bo malo pomislil in rekel 'da'. Smo prostovoljci, vendar smo predvsem taborniki.

Prostovoljno delo?

O svojem taborniškem življenju ne razmišljam kot o prostovoljnem delu v organizaciji, ker taborniki v svoji organizaciji prevzemamo različne vloge in odgovornosti, ki se neprestano prepletajo.

Definicija skavtskega gibanja pravi, da smo "prostovoljno, nepolitično, vzgojno in izobraževalno gibanje mladih ljudi, skladno z namenom, načeli in metodo, ki jih je zasnoval ustanovitelj, odprto vsem, ne glede na njihovo poreklo, raso ali versko prepričanje."

Prostovoljni značaj skavtstva poudarja dejstvo, da k njemu pristopamo člani po lastni volji, zato ker sprejemamo temelje gibanja. Ali smo taborniki prostovoljci ali ne, pa ni dilema samo znotraj naše domovine, ampak se s tem vprašanjem ukvarjajo tudi skavtske organizacije po Evropi.

In zakaj je tako?

Poslanstvo skavtskega gibanja je prispevati k razvoju mladih pri doseganju njihovih polnih telesnih, intelektualnih, socialnih in duhovnih potencialov kot posameznikov, kot odgovornih državljanov in članov svojih lokalnih, nacionalnih in mednarodnih skupnosti. To ni kratkotrajna dejavnost,

ampak je večleten, skrbno načrtovan proces vsakega posameznika. Večina tabornikov se priključi gibanju že zelo zgodaj, ponavadi je to povezano z odhodom v šolo. S postopnim pridobivanjem znanja in prevzemanjem odgovornosti mlade učimo in vzgajamo v duhu taborništva/skavtstva. Ko dosežejo določeno stopnjo znanja in so pripravljeni sprejeti odgovornost za prenos znanja na mlajše, se zanje prične večinoma prostovoljno udejstvovanje v organizaciji. To ne pomeni, da prej niso prevzemali vloge prostovoljcev, ampak da ta vloga ni bila tako izrazita in je bila omejena na določene aktivnosti znotraj društva ali organizacije. Hkrati so ti taborniki še vedno tudi sami vključeni v vzgojno-izobraževalni proces v organizaciji, kjer prevzemajo drugačno vlogo. To povzroča zmedo v glavi mladega odrasčajočega najstnika, ki še vedno išče svojo vlogo pod soncem.

Poleg tega mlad angažiran tabornik ne razmišlja o sebi kot prostovoljcu tudi zato, ker ima med svojimi vrstniki take, ki so v šoli izbrali za 30 ur obveznih izbirnih vsebin 'prostovoljstvo'.

Pravo prostovoljstvo pri tabornikih, po mojem mnenju, začnemo živeti šele, ko nismo več intenzivno vključeni v vodenje taborniških skupin – vodov oziroma ne prevzemamo več vodstvenih funkcij – mentorstva vodnikom. Zaradi drugih obveznosti nam čas ne dopušča več tolikšne dejavnosti v društvih in v organizaciji, vendar smo pripravljeni prispevati in izobraževati ter nuditi znanje in podporo pri razvoju in nadaljevanju gibanja.

Ja, taborništvo je način življenja in prostovoljstvo je le del tega. Vendar zelo pomemben del.

Pripravili smo kratko anketo, katere rezultati so prikazani v tabeli. Anketirani so bili večinoma člani, stari

med 16 in 20 let – t. i. popotnice in popotniki. V tej starosti so medvrstniški odnosi in prijatelji pomemben dejavnik, ko se mladi odločajo, kje in kako bodo preživel svoj čas. Če jim ponudimo še nabor pestrih aktivnosti, znanja in malce drugačnega preživljanja prostega časa, ki jih spodbuja k neprestanemu preseganju tistega, kar misli-

jo predvsem zaradi prijateljev in za razliko od takih organizacij, ki se v večini ukvarjajo z razvojem določenih veščin, tabornišтво poskrbi za celosten razvoj posameznika, ki ga dopolnjuje z različnimi veščinami. Velikokrat so tudi starši šli skozi ta proces in se ponovno vračajo kot prostovoljci in podporniki programa.

Ko se mladi in starši odločajo o priključitvi k tabornikom, pri tem pomembno vlogo igrata tudi sama prepoznavnost in mnenje v družbi. Zato se v okviru taborniškega programa veliko aktivnosti odvija tudi v povezavi z lokalno skupnostjo. Seveda pa to ni edini razlog, zakaj se mladi taborniki aktivno vključujejo v okolje, v katerem živijo. Z vzgojo mladega prostovoljca pričnemo z vstopom otroka v taborniške vrste. To je tek na dolge proge in šele čez slabih deset let (če predvidevam, da se je nekdo priključil tabornikom s petimi ali šestimi leti) je tak posameznik sposoben in voljan prevzeti nase takšno odgovornost, kot je načrtovanje in odgovornost za skupino mlajših, ki se najprej kali kot pomočnik, nato pa je suveren vodnik taborniške skupine. Veliko mladih njegovih let nima možnosti in ni sposobnih organizirati manjših akcij, kot sta na primer izlet ali bivak, oziroma pripraviti in voditi sestanek ter načrtovati delo na taboru. Tovrstne aktivnosti

so zanje samoumevne, in ko vidijo še, kako se 'ta veliki' zabavajo in uživajo ob vsem tem, ne potrebujejo dodatne spodbude, da tudi sami prevzamejo pobudo in realizacijo.

"Taborniki ti ne bodo dali kruha!"

To sem velikokrat slišala od svojih staršev na začetku svoje taborniške kariere. Težko je prepričati generacijo, ki je odrasčala v obdobju usmerjenega izobraževanja, številnih gospodarskih priložnosti in vsesplošne blaginje, da so ti časi mimo in formalna izobrazba ni več zagotovilo za službo. Potrebno

je nekaj več: izkušnje in znanje na več področjih. Tukaj imamo nevladne organizacije še veliko dela. Mladi so še premalo ozaveščeni o kompetencah, ki jih med aktivnim delom v nevladnih organizacijah pridobijo. Dejansko bodo te kompetence imele (in že imajo) pri bodočih delodajalcih zelo veliko težo, saj je delovnih mest vedno manj in ena oseba ne bo vse življenje opravljala samo enega dela. V povprečju bomo na 5 ali manj let menjali delovno mesto, ki bo od nas mogoče zahtevalo popolnoma drugačne sposobnosti, kot sta ga prejšnji dve. In prepoznavanje ozaveščenega in neozaveščenega znanja, ki ga je nekdo pridobil npr. med delom v taborniški organizaciji, bo pripomoglo k boljši zaposljivosti mladih iskalcev zaposlitve.

Morda niste vedeli, ampak pobuda, da bi leto 2011 obeležili kot Evropsko leto prostovoljstva, je prišla s strani evropskih pisarn WOSM-a in WAGGGS-a. Tudi ti dve svetovni organizaciji, ki skupaj povezujejo okrog 42 milijonov skavtov in vodnic po celem svetu, veliko naredita za prepoznavnost prostovoljstva znotraj in zunaj nacionalnih organizacij.

Zaradi neprestanega izobraževanja in ozaveščanja tega, kar delamo in kako delamo, se za prihodnost naših prostovoljcev ne bojim, saj vem, da jim bo v negotovi prihodnosti veliko lažje prebroditi marsikatero krizo in se bodo sposobni prilagoditi okoliščinam, v katerih so se znašli, hkrati pa bodo že začeli iskati možne rešitve. ■

Foto: Miha Macček

jo, da znajo, imamo lahko v svojih vrstah zelo veliko mladih, ki so pripravljene 'premakati gore'. Tabornišтво mladim ponuja tudi cenejša potovanja, saj si kot del 32-milijonske skavtske družine vedno dobrodošel v domovih, kjer v omarah ali predalih počivajo rutice, ki nestrpnost čakajo konec tedna ali šolske počitnice.

Zakaj k tabornikom?

K tabornikom mladi pristopijo najprej na željo staršev po malce drugačnem in bolj raznolikem programu, kot ga npr. ponujajo športna društva ali glasbene šole. Kasneje se za to odloča-

Tabela: Anketa na Rutka.net

Prostovoljci pridejo v taborniško organizacijo, ker:

- Lahko dobijo prijatelje in se družijo z njimi ... **37,8 %**
- Lahko naredijo kaj koristnega zase in družbo ... **26,1 %**
- Lahko vplivajo na delovanje organizacije ... **0,9 %**
- Lahko potujejo in spoznavajo svet ... **7,2 %**
- So jim blizu taborniške vrednote ... **21,6 %**
- Drugo ... **6,3 %**

Število glasov: 111

Vključevanje temočnega obdobja zgodovine v učni program

✍ Jurij Šink

V začetku oktobra 2010 je v Krakovu in koncentracijskem taborišču Auschwitz – Birkenau potekal mednarodni seminar Sveta Evrope o holokavstu in vključevanju tega temočnega obdobja človeške zgodovine v učni program.

Program je bil zgrajen dvodelno: najprej nekaj dni Krakova, kjer nas je 15 udeležencev iz vse Evrope dobilo poglobljene informacije o začetku druge svetovne vojne, načrtov nacistov in reševanja vprašanja Judov in Slovanov v koncentracijskih taboriščih. Ogledali smo si tudi zanimiv Schindlerjev muzej in stari del mesta, kjer se je začelo trpljenje nedolžnih ljudi; večji del programa pa smo preživeli na mestu zločina. Z vodiči in največjimi poznavalci sodobne poljske zgodovine in holokavsta smo si ogledovali in preučevali vse tisto, kar se v sodobni zgodovini 20. stoletja ne bi smelo zgoditi, a se žal je.

Izhodišče seminarja je bilo najprej osvetliti in razložiti, od kod izvirajo ideje o neenakosti ljudi, kako so zaživele in do kod vse lahko pripeljejo dejanja posameznikov, polnih sovraštva. Izhodišča in zgodovinske temelje smo poznali tudi prej; izvedeli pa smo še dodatne razloge in prepričanja posameznikov. Pri vsem skupaj je bilo pomembnejše drugo: kaj z vsemi temi informacijami 65 let po koncu zločinov? Kako pokazati mladim, da je 20. stoletje eno izmed najbolj krutih? Kako prepričati, da ne bi mladi v času – ki hi-

tro teče, se spreminja in jih zanimajo popolnoma druge stvari – pozabili na zgodovino in se celo sami navduševali nad teorijami o neenakosti ljudi?

V Evropi je velik problem umanjkanje skupnega evropskega spomina, ki temelji na dialogu – močnejše nacije bi morale kritično pogledati na svojo t. i. veliko preteklost. Treba je vzpostaviti samokritičnost in izhajati iz stališča, da je holokavst negativna preteklost Evrope, ki pa je bila pogosto zlorabljen. Pozornost je bila v preteklosti usmerjena v tiste, ki so zločine zagrešili, premalo pa v žrtve; prav tako se je preu-

zovanje črno-bele zgodovine, s čimer je lahko upravičevala lastna negativna, celo zločinska dejanja.

Poljska je od poveljnega obdobja prešla skozi leta, v katerih so holokavst marginalizirali. Komunistična oblast je imela Jude celo za sodelavce zahodne imperializma, in čeprav je bilo razmerje med umorjenimi Judi in drugimi ljudmi v Auschwitzu očitno, so delež judovskih žrtev prikazovali kot manj pomemben. Po političnih spremembah v 80. letih so se začele tudi zahteve po resničnem prikazovanju zločinov v koncentracijskih taboriščih.

Foto: Alenka Veber

smerjala na določen narod in na človeško naravo, ne na zločine. Nevarnost, s katero se lahko soočamo, je, da se vsakodnevne izkušnje mešajo z zgodovino in politiko. Prav politika pa je vprašanje holokavsta zlorabljala za prika-

Poljski spomin je danes kljub temu še vedno razdeljen: del družbe je odprt in dopušča pluralnost spominov, del pa je dogmatičen in ksenofobičen ter vztraja na črno-belem prikazovanju resnice. Področje, ki ostaja še premalo ra-

ziskano, pa je nasilje komunističnih oblasti, ki se je začelo takoj po 2. svetovni vojni. Primerjav med totalitarnimi režimi na seminarju nismo odpirali, gre pa za pomemben izziv, s katerim se bodo morale soočiti vse države nekdanjega vzhodnega bloka. Poljaki so se s težavo soočili npr. z zločinom v Jedwabnu. Šlo je za poboj najmanj 300 Judov te vasi v juliju 1941, ki jih niso pobili nacisti, ampak Poljaki sami. Šele leta 2004 so raziskovalci potrdili ta grozovit zločin, ki so ga pred tem samoumevno pripisovali okupatorjem. Take majhne, tragične zgodbe zanikajo črno-belo slikanje zgodovine, kar pa je verjetno najlažje tako za šolski proces kot predvsem za 'pravilno' obveščanje, vedenje ljudstva.

Učenje o totalitarnih sistemih, s poudarkom na holokavstu, je takó učenje o sedanjosti, o zavedanju, da se lahko kdor koli znajde na strani poraženca ali strani zmagovalca. V šolskem sistemu je zato nujno najti večjo povezanost med preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo. Prav pri tematiki holokavsta, gulagov, tudi povojnih pobojev je eksperimentalno učenje uspešnejše od frontalnega. Za povprečnega najstnika so zgodovinska dejstva največkrat nekaj neoprijemljivega, nekaj že zdavnaj minulega, predvsem pa nekaj, česar ne morejo povezati s svojim trenutnim življenjem. Materialna gradiva so pogosto učinkovitejša od frontalne razlage; ljudje si radi ogledamo npr. zgodovinsko pomemben grad, se sprehodimo po njem, obenem pa slišimo tudi podatke, ki bi bili sicer brez vidne zaznave nezanimivi. V učbenikih si dijaki najprej ogledajo fotografije, slike, diagrame ipd., učbenik brez slikovnih gradiv ni privlačen. Tudi pri zločinih druge svetovne vojne in povojnega obdobja je podobno.

Obisk učencev v enem od koncentracijskih taborišč nikakor ne more biti primerljiv s katero koli drugo ekskurzijo ali ogledom muzeja. Učitelji in učenci morajo biti na tako pot pripravljeni, jasno morajo vedeti, kaj bodo videli, morda bodo prvič srečali preživelo osebo, samo soočenje jih lahko nepričakovano, globoko pretrese. Vsak človek lahko nehote postane intelektualno dezorientiran – prisotnost na tako tragičnem mestu bo v vsakem

človeku pustila neizbrisen pečat. Največja napaka, ki bi jo lahko zagrešili, je, da bi na katero koli od tragičnih mest pripeljali učence mimogrede – npr. ogledali smo si Krakov, bili smo v krajih, povezanih s papežem Janezom Pavlom II., zdaj imamo pa še nekaj ur časa, pojdemo v Auschwitz. Ali pa: ogledali smo si Kočevje, strokovnjak nam je predsta-

“ *Obisk učencev v enem od koncentracijskih taborišč nikakor ne more biti primerljiv s katero koli drugo ekskurzijo ali ogledom muzeja. Učitelji in učenci morajo biti na tako pot pripravljeni, jasno morajo vedeti, kaj bodo videli, morda bodo prvič srečali preživelo osebo, samo soočenje jih lahko nepričakovano, globoko pretrese.* ”

vil vse o medvedih, ki živijo v teh krajih, ker imamo pa še malo časa, pa pojdemo do grobišča in brezna pod Krenom. To bi bilo nesprejemljivo. Vsaka soočenja s kraji trpljenja morajo biti načrtovana in edina dejavnost v določenem dnevu. Učencem moramo povedati, da lahko jočejo ali so hladni, da jih je lahko sram, lahko so šokirani, pripravljeni pa moramo biti tudi na (verjetno redke) posameznike, ki bi zločine minimalizirali, se obnašali nepietetno, vse skupaj dojeli kot 'privlačni črni turizem'. Učencev, mlajših od 15 let, ne smemo voditi na takšna mesta, zanje bi bila to prevelika obremenitev in lahko povzroči travmatično izkušnjo. Med obiskom koncentracijskih taborišč ali množičnih morišč oz. krajev totalitarnih sistemov minulega stoletja se lahko učenci poistovetijo z žrtvami, v njih lahko poteka boj, vidi jo osebne stvari umorjenih žrtev njihovih let, začnejo odklanjati zgodovino. Spraševati se začnejo, kako naj verjamejo staršem, učiteljem, družbi, lahko so jezni, razočarani.

Pri poučevanju holokavsta in konkretnega koncentracijskega taborišča je treba vsakemu, še posebej pa učencem, približati temeljna dejstva. Začeti je treba s socialnim in zgodovinskim kontekstom Auschwitzta, kar bo morda najlažje, saj obstaja za to dovolj gradiv v učbenikih in tudi na spletu. Vprašanje lokacije zna biti že težji oreh – taborišča niso bila nekje daleč stran od ljudi, največkrat so se razvila le nekaj kilometrov od naselij, včasih celo v mestu samem. Dostop do takih predelov je bil sicer vedno prepovedan, a zločini so se dogajali vseeno zelo blizu. Univerzalnost,

skupinski simbol in identiteta lahko zelo dobro povežejo obiskovalce – zavedanje, da so vsi med njimi živi, da skupno stojijo nasproti smrti, je močna povezovalna nota. To je tudi kraj brez teološke dileme; v Auschwitzu molijo drugi ob drugem katoliki, Judje in predstavniki drugih ver. Vera združuje vse obiskovalce v ljubezni. Strpnost in so-

čutje, ki ju tako dobijo mladi obiskovalci, sta neprecenljiva.

Kako pa je z učenjem spominjanja na zločine 20. stoletja v slovenski šoli? Obe svetovni vojni, nacizem in fašizem ter holokavst so dobro predstavljeni. V zadnjih letih v učni sistem počasi prihajajo tudi teme, povezane s tretjim sistemom – komunizmom, ki je bil v svojih zločinih enako krut kot drugi. Učenci se seznanjajo tudi s povojnimi poboji, zunajsodnimi procesi ipd., vendar še vedno ne v taki meri, kot so s holokavstom seznanjeni nemški ali poljski učenci. Res je, gre za sramotni del slovenske zgodovine, a tudi s tem se bo treba soočiti. Treba bo razmisliti o celotnem načinu poučevanja druge svetovne vojne, ki tako kot nikjer na svetu tudi na Slovenskem ni črno-bela. V Auschwitzu imajo dolgoletni izobraževalni center, ki prinaša celosten vpogled v tam storjene zločine, pri nas si česa takega na krajih množičnih pobojev še ne moremo predstavljati. Vsi pa se strinjamo, da si želimo sprave, obžalovanja in obsodbe storjenih zločinov, predvsem pa spoštljivega odnosa do vseh žrtev katere koli vojne. Spravo bomo dosegli, o tem ne dvomim, vprašanje je le, kdaj. Prvi preboj bo dopolnitev (ali prevetritev?) kurikulumov, potem iskren javni dialog in nekoč morda tudi izobraževalni center na katerem od krajev, ki bi jih radi izbrisali iz spomina, a so vseeno tam. Zgodovina je v vsakem koščku sveta okrog nas, težko pa je izbrati prave med njimi in ustvariti mozaik, ki bi prikazal celostno in pošteno zgodbo v barvah. Raje izberemo lepe koščke, grde pa pomečemo stran. Ali smo s tem res ustvarili pravično podobo sveta? ■

Medijska pismenost

✍ Peter Lah in Simon Purger

Medijska pismenost pomeni sposobnost dostopati do medijev, razumeti in kritično oceniti različne vidike medijev in njihovo vsebino ter komunicirati v različnih kontekstih.¹ Podobno, kot se učimo brati in pisati, se moramo naučiti tudi, kako delujejo različne vrste medijev, kako lahko kritično ovrednotimo njihove vsebine in kako se v njih izražamo.

Šest ravni medijske pismenosti

Mediji igrajo vedno bolj pomembno vlogo v našem vsakdanu, saj nam omogočajo državljansko in kulturno udeleževanje. Medijsko pismen človek je bolj svoboden, ker zna izbirati in vrednotiti ponudbo medijskih tehnologij in vsebin. Tak človek more tudi bolj polno sodelovati v informacijski družbi.

Evropska komisija je za cilj programov medijske pismenosti določila, da bi vsi državljani znali dostopati do podob, zvokov in besedil, jih analizirati in ovrednotiti ter da bi znali uporabljati vse medije za komuniciranje (posredovanje) in ustvarjanje vsebin. V sporočilu iz leta 2007² našteva šest ravni medijske pismenosti:

- zmožnost enostavne uporabe obstoječih medijev: od časopisov do virtualnih skupnosti;
- dejavna raba medijev, med drugim preko interaktivne televizije, spletnih iskalnikov ali s sodelovanjem v virtualnih skupnostih, ter boljše izkoriščanje potencialov medijev za zabavo, dostop do kulture, medkul-

turnega dialoga, učenja in vsakdanjih aplikacij (na primer preko knjižnic, podkastov);

- kritičen pristop do medijev, kar zadeva kakovost in točnost vsebin (npr. zmožnost presoje informacij, odzivanje na oglaševanje v različnih medijih, pametna uporaba iskalnikov);
- ustvarjalna raba medijev v razmerah, ko razvoj medijskih tehnologij in naraščajoča prisotnost svetovnega spleta kot distribucijske poti omogočata vedno večjemu številu Evropejcev, da

Foto: Matej Hozjan

ustvarjajo in razširjajo slike, informacije in vsebino;

- razumevanje ekonomike medijev ter razlike med pluralizmom in medijskim lastništvom;
- ozaveščenost glede vprašanj avtorskih pravic, ki so ključnega pomena za 'kulturo legalnosti', zlasti za mlajšo generacijo v njeni dvojni vlogi potrošnikov in ustvarjalcev.

Pri Socialni akademiji razvijamo program Šola za komunikacijo, ki pokriva našete vidike medijske pismenosti. Delavnice in tečaji iz novinarskega pisanja, fotografije in videa razvijajo

kritični vidik razumevanja in analize medijskih vsebin, predvsem pa udeležence usposablja za aktivno življenje v informacijski družbi. Aktivno sodelovanje po definiciji pomeni, da človek ne le razume, kaj se dogaja okrog njega, ampak se zna tudi izraziti. Ko gre za novinarska besedila in medije, mora človek razumeti funkcijo novinarstva v demokratični družbi in poznati osnovne značilnosti novinarskih besedil: vesti, poročila, komentarja, intervjuja in drugih. Da bo znal kritično presojati kakovost in verodostojnost informacij, mora poznati razliko med novinarskim, blogovskim in umetniškim medijem ter razliko med zasebnim in javnim sporočanjem. Predvsem pa se mora izuriti v aktivnem izražanju v različnih žanrih, drugače tvega, da bo postal zgolj pasiven opazovalec, katerega usodo bodo krojili drugi.

Vse to velja tudi za fotografijo, avdio in video. Tudi tu se je treba naučiti 'pisati' in 'brati'. Predvsem fotografija in video v kontekstu medmrežja odpirata težka etična in pravna vprašanja: avtorske pravice, pravica do zasebnosti, škodljivi vplivi na moralni razvoj človeka, predvsem mladostnikov. Interaktivni mediji, kot so računalniške igrice in družabna omrežja, so problematični ne le z vidika vsebin, ampak tudi zaradi nevarnosti zasvojenosti, ki človeka ohromi za ustvarjalno druženje in delo.

Mediji in učenje

Novinarske in avdio-vizualne delavnice udeležence pripravljajo za ustvarjalno uporabo medijev. Naučijo jih izražanja z besedo, s sliko, z animacijo in videom. Uporabi medijev, predvsem svetovnega spleta, za potrebe učenja in izobraževanja pa je namenjena delavnica o rabi medmrežja. Pri njej se otro-

Foto: Nataša Pezdir

ci in mladi naučijo kritičnega razumevanja in uporabe gradiv, ki so dostopna preko računalniških omrežij. Kot vsi vemo, le-ta vedno bolj nadomeščajo knjižnice in učbenike.

“ *Evropska komisija je za cilj programov medijske pismenosti določila, da bi vsi državljani znali dostopati do podob, zvokov in besedil, jih analizirati in ovrednotiti ter da bi znali uporabljati vse medije za komuniciranje (posredovanje) in ustvarjanje vsebin.* ”

Pri internetni delavnici udeleženci najprej spoznajo nekaj osnovnih podatkov o starosti in razvoju medmrežja. Uporaba svetovnega spleta postaja vedno bolj množična, ogromne količine podatkov se še povečujejo, poleg tega pa se preko medmrežja vse bolj vzpostavljajo in ohranjajo odnosi med ljudmi, posebno še mladimi (e-pošta, spletne klepetalnice, Facebook, Skype ...).

Prva delavnica je namenjena spoznavanju med mladostniki zelo priljubljenega Facebooka. Velik del mladih namreč danes uporablja to družabno

omrežje. Na praktičnih vajah skupaj z voditeljem kritično ocenijo, kaj pomeni 'spletno' prijateljstvo, kako je z zasebnostjo na družabnih omrežjih, kam se shranjujejo podatki in kdo ima dostop do njih, kakšne so možne zlorabe in kako to s pridom uporabljajo oglaševalci, katere so še druge priložnosti in nevarnosti družabnih omrežij.

V drugi delavnici se mladi učijo na konkretnem primeru zasnove in izdelave referata s pomočjo spletnih virov. Učijo se ustreznega zbiranja gradiva in kritičnega pogleda pri iskanju virov in informacij na spletu ter pravilnega navedenja virov. Seznanjajo se s spletnimi brskalniki in njihovimi značilnostmi, ugotavljajo, kako verodostojni so viri informacij, kateri so bolj bistveni in kateri manj pomembni.

Poglavitni cilj internetne delavnice je spodbuditi mlade h kritični presoji uporabe medmrežja. Svetovni splet je lahko mlademu v veliko pomoč, predstavlja pa tudi veliko nevarnost, če ga napačno uporabljamo ali če na njem brez koristi preživljamo preveč časa ali na splet presežimo celo svoje družabne stike. ■

Viri

A European approach to media literacy in the digital environment. Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the regions. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/com/en.pdf>

Media Literacy. Dostopno na: http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/factsheet_media_literacy.pdf

Priporočilo Evropske komisije z dne 20. avgusta 2009 o medijski pismenosti v digitalnem okolju za konkurenčnejšo avdio-vizualno industrijo in industrijo vsebin ter vključujočo družbo znanja (2009/625/ES). Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:SL:PDF>

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 16. decembra 2008 o medijski pismenosti v digitalnem svetu (2008/2129(INI)). Dostopno na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//SL>

Opombe

1. Priporočilo Evropske komisije z dne 20. avgusta 2009 o medijski pismenosti v digitalnem okolju za konkurenčnejšo avdio-vizualno industrijo in industrijo vsebin ter vključujočo družbo znanja (2009/625/ES).
2. A European approach to media literacy in the digital environment.

Šola za komunikacijo

Tečaji in delavnice iz novinarstva, multimedijev in govornišva

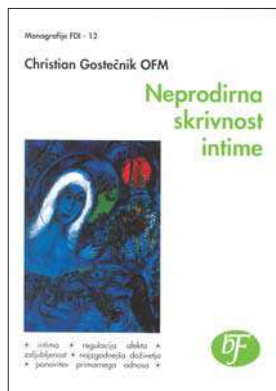
www.skom.si

Christian Gostečnik OFM

Neprodirna skrivnost intime**Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut: Ljubljana, 2010****389 strani, cena: 18,00 EUR**

Partnerja velikokrat preseneti, ker se predstava, da bosta drug drugemu uresničila vse najgloblje sanje in želje, ne uresniči. V odnosu si na novo prebudita travme, bolečine, razočaranja in frustracije iz mladosti. Tu pa imata dve možnosti: odnos lahko razočarana zapustita ali poskusita znova, z veliko mero sočutja, razumevanja in življenja v drugega.

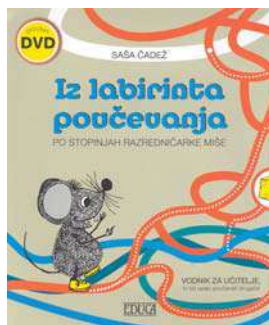
Knjiga govori o tem, kako naj partnerja pristopita k razreševanju najpomembnejših tem in občutij, ki so bila v najzgodnejši mladosti vzpostavljena v odnosu s starši. V zaljubljenosti se te vsebine iz mladosti z vso strastjo in milino ter z vso bolečino in grenkobo na novo prebudijo, da bi jih tokrat razrešili, za kar pa se morata partnerja zavestno odločiti. Knjiga je lahko v dragoceno pomoč vsakomur, ki se podaja ali pa ki že hodi po poti partnerskega odnosa in želi, da bi na tej poti našel srečo tako zase kot za partnerja.

Saša Čadež

Iz labirinta poučevanja**Po stopinjah razredničarke Miše****Educa: Ljubljana, 2010****111 strani, priložen DVD, cena: 28,00 EUR**

Avtorica na podlagi izkušenj piše o tem, kako naj poteka delo razrednika, da bodo učenci vključeni v delo, motivirani ter da učitelj ob koncu pouka ne bo izčrpan. Piše tudi o delu učitelja izven učilnice – o digitalnem opismenjevanju in spletnih učilnicah, o sodelovalnem učenju, o različnih oblikah sodelovanja s starši. Avtorica opozarja tudi na drobna dejanja, ki delo olajšajo in poglobijo odnose med sodelujočimi.

Anton Trstenjak

Po sledeh človeka**Mladinska knjiga: Ljubljana, 2010****332 strani, cena: 27,95 EUR**

Bistvo Trstenjakove usmerjenosti bi najbolje označili kot ekološko, sistemsko ali zeleno na socialnem in duhovnem področju. Verjel je, da je resničnost smiselna celota, sistem,

v katerem ima vsaka stvar svoje mesto in vrednost: vsak človek s svojim značajem, vsaka človekova življenjska izkušnja, vsaka znanstvena smer, vsaka človeška potreba in energija, pa tudi vsaka človeška težava, stiska, zmota in krivda. Njegovo življenjsko geslo je bilo: "Za človeka gre." Avtor je v knjigi povzel glavne misli iz svojih številnih knjig ter dodal veliko novega. Trstenjak je s svojimi dosežki in življenjsko usmerjenostjo prepoznavno obogatil življenje slovenskega naroda v 20. stoletju. Njegovo strokovno usmerjenost nadaljuje Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.

Alenka Rebula

Sto obrazov notranje moči**Mladinska knjiga: Ljubljana, 2010****178 strani, cena: 22,95 EUR**

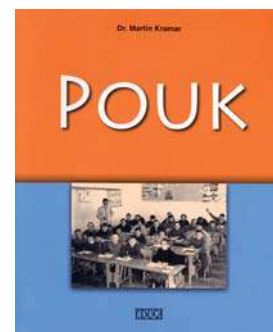
Sto krajših poetičnih besedil popelje bralca v globine čutenja, zaznavanja, srca, resnice. Iz kratkih meditacij, ki sežejo na skoraj vsa področja življenja, seva upanje, vir moči. Besedila so sestavljena iz uvodne misli, kratke podobe ali zgodbe in zaključnega stavka, ki povzame izhod. Knjigo lahko odpremo kjer koli. Na vsaki strani dobimo celoto, ki nam pomaga graditi – najprej sebe.

Martin Kramar

Pouk**Educa: Ljubljana, 2009****274 strani, cena: 30,00 EUR**

V knjigi je pouk obdelan celovito in zaokroženo, z izkazano prepletenostjo in pozornostjo do didaktične teorije. Na strokovno dosleden in prepoznaven način je prikazana struktura pouka po didaktičnih sklopih, z izpostavljenimi didaktičnimi strategijami nadaljnega izvajanja. Didaktični sistemi zarišejo povezanost pouka pri konkretizaciji učnega načrta preko didaktičnih sklopov v didaktične enote in v obratni smeri v sintetiziranje, integracijo in transversalnost pri povezovanju didaktičnih enot v sklope in te v globalni program ... Gradivo bo koristno za študente pedagoških fakultet.

tet in pedagoških programov z drugih fakultet ter v pomoč učiteljem pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju pouka ter njegovih učinkov.

Barbara Simonič

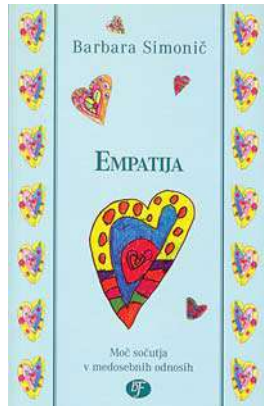
Empatija

Moč sočutja v medosebnih odnosih

Brat Francišek in Franciškanski družinski inštitut: Ljubljana, 2010

389 strani, cena: 14,00 EUR

Avtorica opravlja terapevtsko delo z družinami, pari in posamezniki, od leta 2005 pa je asistentka pri izvajanju študijskih programov Zakonske in družinske terapije ter Zakonskih in družinskih študij na Teološki fakulteti. *Empatija* je njeno doktorsko delo, v katerem obravnava razvoj pojma empatija s poudarkom na razumevanju empatije pri Edith Stein, v nadaljevanju pa obravnava mesto empatije v sodobni psihoterapiji; posebej v relacijski psihoterapiji. Knjiga je zato dragoceno branje za vse psihoterapevte in psihoterapevke, pa tudi za vse, ki bi radi v odnosu, v razumevanju sočloveka napravili korak naprej.

Steve Jenkins

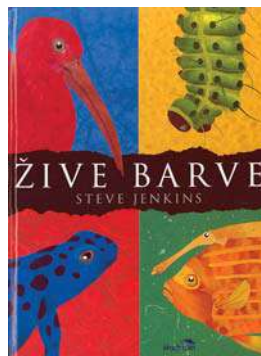
Žive barve

Modrijan: Ljubljana, 2010

32 strani, cena: 15,70 EUR

Živali so lahko neverjetno barvite. V knjigi je predstavljeno, zakaj so živali tako različnih barv in kako jim njihova živa barva perja, lusk, oklepa ali kože pomaga preživeti.

V začetku so zapisane domiselne izjave o posameznih živalih, ki jih avtor v nadaljevanju razširi v poučno razlago. Knjigo krasijo mojstrske ilustracije – kolaži iz živobarvnega papirja. Na zadnjih straneh knjige je pregleden seznam opisanih živali s podatki o velikosti, življenjskem prostoru, načinu prehranjevanja ...

Prejeli smo

Aleksandra Kocmut
Kometek Raketek
In sončeva darila

Educa: Ljubljana, 2010
16 strani, cena: 18,00 EUR

Daniel Pennac
Šolske bridkosti

Modrijan: Ljubljana, 2010
286 strani, cena: 15,90 EUR

Jan Payne

Naj knjiga na svetu

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2010
255 strani, cena: 22,95 EUR

Leil Lowndes

Umetnost pogovarjanja
92 nasvetov, kako uspešno navezati stike in kramljati z ljudmi

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2010
351 strani, cena: 27,95 EUR

Christa Poppelmann

Nomen est omen
Najbolj znani latinski citati in izreki in kaj se skriva za njimi

Mladinska knjiga: Ljubljana, 2010
194 strani, cena: 22,95 EUR

Novo prostovoljsko leto

Program prostovoljnega dela *Človek za druge* v tem šolskem letu organiziramo že enajsto leto zapored. Priprave na novo prostovoljsko leto so se začele sredi avgusta 2010 s predstavitvami na različnih srečanjih oz. dogodkih za mlade (srečanje mladih v Stični, Študentska arena itd.). Letos je v program vključenih okoli 60 prostovoljcev, od tega jih približno polovica sodeluje že več kot eno leto.

Uvodni srečanja za prostovoljce sta bili 19. in 21. 10. 2010. Prvo srečanje je bilo namenjeno predstavitvi programa in področij dela. Drugo je potekalo v obliki delavnic. Pripravili smo dve delavnici; prvo za nove prostovoljce in drugo za prostovoljce z večletnimi izkušnjami. V začetku novembra so potekala uvodna srečanja in usposabljanja na ustanovah. Prostovoljci in uporabniki so sklenili dogovore in tako se je začelo redno prostovoljno delo na devetih različnih področjih: delo v vrtcu, učna pomoč, delo z begunci, pomoč paraplegikom, obiskovanje starih in bolnikov, pomoč pri rehabilitaciji otrok, druženje z mladimi s posebnimi potrebami in spremljanje slepih.

Od začetka septembra poteka tudi redno delo mentorjev. V tem šolskem letu smo imeli že tri redna srečanja. O vseh naših aktivnostih redno pišemo na blogu <http://clovekzadruga.blog.si/ol.net>. ■

Kristina Lepen

Romanje po Slomškovi poti 2010

Romanje po Slomškovi poti je bilo letos že tretjič zapored in lahko rečem, da postaja tradicionalno. Vsako leto je romarjev več: v juliju 2008 sva od Št. Andraža do Maribora romala le midva z možem, v juliju 2009 nas je bilo na poti med Bizeljskim in Slomom šest, letos pa nas je od Celja do Maribora romalo od osem do deset članov društva, ponekod tudi do dvanajst.

Letošnje romanje smo začeli z blagoslovom celjskega opata g. Stanislava Lipovška v Celju pred stolnico. Prvi dan nas je pot vodila preko lepih gričev in hladnega gozda do Slomškove Ponikve, kjer sta nas gostoljubno in odprtih rok

sprejela tako naš zavetnik bl. Slomšek kot župnik na Ponikvi, g. Kačičnik. Že v zgodnjem sobotnem jutru smo pot nadaljevali proti Poljčanam in Slovenski Bistrici. Na poti smo počitke posvetili branju odlomkov o Magdaleni Gornik, hojo po vročih cestah pa nam je krajšal rožni venec. Tudi žlahtnost vinorodnih krajev in gostoljubnost štajerskih kmetov sta nam lajšala naporno pot. Srečanja z ljudmi so pravo bogastvo naših romanj. Na Črešnjevcu pri Slovenski Bistrici smo prižgali svečo na grobu Jožeta Pučnika in po 25 km romanja dan zaključili v Veliki Polskavi pri Mariboru. Nedelja nam je prinesla še 25 km poti po vročem soncu, širnih travnikih in hrupnih asfaltnih pločnikih mimo Slivnice, Hoč in Betnave do Maribora. V Slivnici smo ujeli sv. mašo, po maši pa so nam župnik in župljani postregli s čudovitim zajtrkom in z dobro kavo ter z izjemno pozornostjo. Veseli so bili dejstva, da slovenski učitelji še (ali spet) romajo.

Na Slomškovem grobu v mariborski stolnici smo romanje zaključili z dolgo molitvijo v mirni, hladni kapeli, nato pa tudi v mestu s hladnim pivom.

Romanje je poseben čas in prostor milosti. Človeka utruja, a umiri, skozi mir narave ali hrup cest se med romarjem, svetom in Bogom stkejo nežne, a močne vezi, ki vlečejo na nove in nove poti. Naj bralce tudi tale moj zapis in fotografije povabijo na novo Slomško-vo romanje, ki bo drugi vikend v juliju 2011. Romali bomo po avstrijskem Koroškem, od Celovca do Št. Andraža. ■

Helena Kregar

Dogodki v OS Ljubljana

Satyagraha

V oktobru 2010 smo začeli z delavnici nenasilnega sporazumeva-

nja Satyagraha. Delavnice vodi g. Marjan Žveglič, obiskuje jih 15 udeležencev, ki se želijo usposobiti za nenasilno komunikacijo.

Duhovna obnova na Gori

Zbrali smo se v župnišču na Gori pri Sodražici, v rojstnem kraju naše mistikinke Magdalene Gornik. Nekaj časa smo imeli za molitev in osebno delo. Klub hudemu vetru so nekateri obiskali kraje, povezane z življenjem Magdalene Gornik: križ na polju, njeno rojstno hišo, kapelico in njen grob. V cerkvi je bilo prijazno toplo, zaključna maša pa nas je še bolj povezala.

Pedagoška maša

Redne mesečne pedagoške maše so vsak četrti ponedeljek v Marijini kapeli. Povabljeni, če želite v sv. maši skupaj z drugimi učitelji posvetiti svoje delo, po maši nekaj časa preživeti v adoraciji pred Najsvetejšim in večer zaključiti v prijetnem pogovoru ob čaju.

Bremena drug drugega nosite

Letošnji adventni čas smo začeli s predavanjem p. Silve Šinkovca *Bremena drug drugega nosite*. Po uvodni predstavitvi udeležencev smo razmišljali o tem, kako lahko molitev našemu bližnjemu razbremeni oz. olajša težo trpljenja. Razumela sem, da dar uboge vdove za zaposlenega učitelja pomeni, da od svojega uboštva daruje Bogu največ, kar lahko. Na koncu smo imeli pogovor v dvojicah in si obljubili molitveno podporo.

Molitev za domovino

Molitev za domovino vsako prvo sredo v mesecu ob 15.00 v ljubljanski stolnici je že utečena. V decembru smo imeli po molitvi voden ogled naše katedrale.

DKPS v gosteh

P. Silvo Šinkovec je imel predavanje za hrvaško DKP v Zagrebu. Predstavil je delo naše DKPS in razmišljal o pomenu molitve. Iz Slovenije smo bili tam štirje udeleženci; med hrvaškimi učitelji smo se počutili domače. Njihove šole so slabše opremljene in tudi povprečne plače učiteljev so nižje, imajo pa versko svobodo. Ko se je na neki hrvaški šoli učenec poškodoval, je učitelj z razredom molil desetko rožnega venca ob začetku vsake ure. ■

Magdalena Jarc

Pedagoške sv. maše

Pedagoške sv. maše so vsak četrti ponedeljek v mesecu ob 19.00 v Marijini kapeli cerkve sv. Jožefa v Ljubljani na Poljanah. Sv. maše daruje p. Silvo Šinkovec, duhovni asistent DKPS. Pred sv. mašo je možnost za spoved, ob 18.30 se lahko pridružite molitvi rožnega venca. Po maši je kontemplacija in pedagoški klepet ob čaju in pecivu do 21.00.

Molitev za domovino

Vsako prvo sredo v mesecu ste ob 15.00 vabljeni k molitvi za domovino, in sicer v ljubljanski stolnici, na grobu nadškofa Alojzija Šuštarja.

Predavanja

- V sklopu šole za starše v Biotehniškem centru Naklo, Stražišče, bo prvo srečanje 20. 1. 2011 ob 17.00. Tema: Inteligentna čustva. Predava: p. Silvo Šinkovec.
- V sklopu šole za starše v Osnovni šoli Bistrica pri Trzinu bo prvo srečanje 1. 2. 2011 ob 17.30. Tema: Inteligentna čustva. Predava: p. Silvo Šinkovec.
- V sklopu šole za starše v Osnovni šoli Žužemberk bo prvo srečanje 5. 2. 2011 ob 14.00. Tema: Inteligentna čustva II. Predava: p. Silvo Šinkovec.

Uvajanje v meditacijo

Vabljeni na uvajanje v meditacijo, ki bo v Duhovnem središču sv. Jožefa na Poljanah v Ljubljani, in sicer od 25. do 27. 2. 2011. Vodi: p. Silvo Šinkovec.

OS Mozirje

Slovenski božič: Igra s petjem v izvedbi KD Jurij Mozirje bo v nedeljo, 26. 12. 2010, ob 17.00 v Kulturnem domu Mozirje. Glasba: Matija Tomc, besedilo igranih prizorov: člani KD Jurij.

Koledar Vzgoja 2010/11

Koledar zajema obdobje od avgusta 2010 do decembra 2011. Primeren je za načrtovanje dejavnosti v šolskem in pastoralnem letu. Tedenske misli in dnevna mašna berila dajejo poseben ton praznikom in drugim obdobjem leta. Zaradi formata v velikosti knjižice (100 x 190 mm) je zelo priročen. Obsega 180 strani.

Cena: 4,70 EUR (+ poština)

Naročite ga na (01) 43 83 987 ali dkps.seminarji@gmail.com.

Skupščina DKPS

Skupščina bo **v soboto, 19. 3. 2011** pri Sv. Jožefu v Ljubljani. Ob 10.00 bo predaval predsednik SAZU, dr. Jože Trontelj. Tema: etične dileme. Po predavanju bodo delavnice na isto temo. Skupščina se bo zaključila z mašo, ki bo ob 15.30.

Program prostovoljnega dela Človek za druge

Že 11. leto zapored vabimo v program prostovoljnega dela **Človek za druge** vse, ki bi bili pripravljeni dve uri na teden pomagati na enem od naslednjih področij: delo v vrtcu, učna pomoč, delo z begunci, pomoč paraplegikom, obiskovanje starih, obiskovanje bolnikov, pomoč pri rehabilitaciji otrok, druženje z mladimi s posebnimi potrebami in pomoč slepim.

Prijave in informacije:

Kristina Lepen, (01) 43 83 987,
clovekazdruge@gmail.com,
<http://clovekazdruge.blog.siol.net>.

Seminarji

Osební dnevnik

Predstavitev: Seminar pomaga ozavestiti pretekle življenjske izkušnje in jih povezati v smiselno celoto. To deluje terapevtsko in prebuja ustvarjalnost. Udeleženci se naučijo uporabljati osebni dnevnik kot metodo osebnostne rasti.

Obseg: Seminar poteka v dveh delih (dva vikenda); dvakrat po 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 11.–13. 3. 2011

2. del: 8.–10. 4. 2011

Prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec s sodelavci

Spodbujanje razvoja samozvesti in samospoštovanja

Predstavitev: Pomen in znaki visokega oziroma nizkega samospoštovanja, razvoj samospoštovanja, možnosti za pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. Seminar daje nova znanja in vključuje vaje za osebni razvoj.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljubljana, 14.–16. 1. 2011

Prijave: do 5. 1. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Intelligentna čustva

Predstavitev: Na seminarju spoznamo, kaj so čustva, kakšen je njihov pomen in katere so težave, ki jih imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur.

Udeleženci: Seminar je namenjen pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljubljana, 11.–13. 2. 2011

Prijave: do 2. 2. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Intelligentna čustva II

Predstavitev: Na seminarju predstavimo, kaj je čustvena pismenost. Obraznavamo sestavljena čustva: tesnoba, zavrnitev, osamljenost, zavist, sovraštvo, depresijo, upanje, radost. Vsako čustvo spoznavamo posamezno: kako ga čutimo, kako se izraža, krog čustva, kako smiselno uporabljamo informacije, ki jih posamezno čustvo sporoča.

Obseg: 8 ur

Udeleženci: Seminar je namenjen pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljutomer, 29. 1. 2011

Prijave: do 19. 1. 2011

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Retorika 1. in 2. del

Predstavitev: Seminar je namenjen vsem, ki si želijo izboljšati svoj govorni nastop, povečati moč prepričevanja ter se naučiti upoštevati elemente besednega in nebesednega sporočanja. Nadaljevalni seminar Retorike Udeleženci večkrat nastopajo, pri čemer je v ospredju brušenje in raziskovanje govornih nastopov. Vadijo jasno, natančno in jedrnatno izražanje, učijo se obvladovati daljši in krajši časovni okvir, poudariti so na razporeditvi snovi in drugih elementih prepričljivosti. Izvede se še debata, kjer je poudarek na argumentaciji in načinu vodenja razprave.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: študenti, strokovni in vodstveni delavci različnih ustanov, starši, upokojeanci in drugi posamezniki.

Število udeležencev/skupino: do 15 Izvedbe:

1. za zaključene skupine, šolske zbornice po dogovoru
2. za posameznike: Ljubljana, 15. in 22. 1. 2011; prijave: do 5. 1. 2011
3. nadaljevalni seminar za posameznike: Ljubljana, 12. in 19. 3. 2011; prijave: do 2. 3. 2011

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Nenasilno sporazumevanje

Predstavitev: Nasilje rodi nasilje – do uničenja odnosov, ljudi in narodov. Nenasilno sporazumevanje je prvi in odločilni korak iz nasilja.

Obseg: 16 ur

Udeleženci: Seminar je namenjen vsem pedagoškim delavcem, staršem in drugim posameznikom.

Izvedba: Ljubljana, 21. in 22. 1. 2011; prijave: do 12. 1. 2011

Vodi: Marjan Žvegljč

Tečaj računalništva

Vsebina tečaja: Vsebina je prirejena po učnem načrtu Syllabus 4.0, ki je osnova tečajev za pridobitev certifikata ECDL (evropsko računalniško spričevalo). Tečajnikom so na voljo učbeniki ECDL: *evropsko računalniško spričevalo – priprava na izpite*.

Vsebina: delo z računalnikom, delo v programu Microsoft Word, uporaba interneta in zaščita, uporaba elektronske pošte.

1. Začetni tečaj: Ljubljana, 6.–25. 1. 2011 (24 ur); prijave: do 24. 12. 2010

2. Nadaljevalni tečaj: po dogovoru

3. Posamezne delavnice:

Delo s fotografijami

Vsebina: Od fotoaparata do digitalne fotografije, uporaba slik in fotografij v programih, osnovna obdelava fotografij, pošiljanje fotografij po elektronski pošti.

Izvedba: Ljubljana, 1. 2. 2011 (5 ur); prijave: do 21. 1. 2011

Delo v programu Microsoft PowerPoint

Vsebina: Pregled programa za izdelavo predstavitev, izdelava in urejanje predstavitev, napotki za predstavljanje.

Izvedba: Ljubljana, 3. 2. 2011 (5 ur); prijave: do 24. 1. 2011

Vodi: Klemen Jevnikar

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

(01) 43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://dkps.rkc.si>

Pedagoški delavci

lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Letno kazalo 2010

Priimek in ime	Naslov	Rubrika	Št.	Str.
	Spor med učiteljem in učencem	Razredništvo in vzgojni načrt	46	31-32
	Načela trajnostne družbe	V žarišču: Trajnostna družba	46	9-10
	Spor pri pouku glasbe	Razredništvo in vzgojni načrt	47	30
	Spor pri športni vzgoji	Razredništvo in vzgojni načrt	48	31-32
Ašič Erika	Vstopiti v svojo zakladnico	Izkušnje	47	43
Ašič Erika	Na prvem mestu je vztrajno, pozorno uho; pogovor z Marjanom Žvegličem	Naš pogovor	47	15-17
Avsenik Marjeta	Krivda in kesanje	Starši	47	33-34
Babič Simona	Zgodba o Curleku	Izkušnje	45	47
Babič Simona	Raziskovanje občutkov	Izkušnje	46	46
Brezigar Barbara	Otrokove pravice v luči predloga Družinskega zakonika	V žarišču: Pomen družine	45	5-6
Buzzell-Saltzman Linda	17 področij trajnostne družbe	V žarišču: Trajnostna družba	46	11-12
Cepin Matej	Pot iz apatije	V žarišču: Aktivno državljanstvo	47	12-14
Cerar Miro	Degeneracija	Razredništvo in vzgojni načrt	46	27-28
Cuidon Scott in Jayne	Očetov čas	Starši	45	37
Cukjati France	Država mora slediti želji in koristi otroka	V žarišču: Pomen družine	45	7-9
Cusson Giles	Vznik ljubezni	Duhovno izkustvo	46	25-26
Cusson Giles	Stvarnik in Gospod	Duhovno izkustvo	47	24-25
Čeh Fani	Spoštovani starši, prisluhnite svojemu otroku	Starši	46	37-38
Čeh Fani	Spolna vzgoja je odgovornost	Starši	48	34
Dermol Hvala Hedvika	Z urjenjem na pot ubranosti in prepričljivosti	Biti vzgojitelj	48	26-27
Dolinar Maja	Pismenost in mladi 'z družbenega roba'	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	16-17
Ferjančič Primož	Postati državljan	V žarišču: Aktivno državljanstvo	47	10-12
Ferjančič Primož	Mladost in mladi v dobi individualizacije	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	3-5
Ganss George E.	Skrivnost	Duhovno izkustvo	45	28-29
Golob Berta	Kar nas označuje	Duhovno izkustvo	45	27
Golob Berta	Simbolno pooseblja vse	Duhovno izkustvo	46	24-25
Golob Berta	Poklicani po imenu	Duhovno izkustvo	47	23
Golob Berta	Trikrat Sveti	Duhovno izkustvo	48	28-29
Grenko Matevž	Moda in modne zapovedi	Vzgojna področja	47	39-40
Grenko Matevž	Moda in modne zapovedi	Vzgojna področja	48	38-40
Hedžet Darja	Glasovne igre v predšolskem obdobju	Izkušnje	45	45-46
Hozjan Dejan	Človekove pravice v vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj	V žarišču: Trajnostna družba	46	3-4
Hram Ana	Sestradena duša, ne telo	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	12-13
Jakob Tilka	Vodenje za učenje	Razredništvo in vzgojni načrt	47	27-29
Jarc Janko	Trenutki modrosti	Starši	47	35-37
Jarc Mihael	Voda kot nenadomestljiva prvina stvarstva in naravna vrednota	V žarišču: Trajnostna družba	46	13-14
Kiswarday Vanja	Spodbujanje rezilientnosti v razburkanem obdobju odraščanja	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	9-11
Kobal Damjan, Bojan Hvala	Merjenje kakovosti	Biti vzgojitelj	47	18-20
Kolenec Franci M.	Integracija, integracija, integracija	Vzgojna področja	45	42-43
Kolenec Franci M.	Predstavitev knjige Spodbujanje razvoja senzorike, motorike, kognicije, govora in jezika	Biti vzgojitelj	46	22-23
Kolenec Franci M.	Hoja Franca Pedička po pedagogiki	Biti vzgojitelj	47	21

Priimek in ime	Naslov	Rubrika	Št.	Str.
Komelj Milček	Svetloba družinske sreče	Vzgojna področja	45	40-41
Komelj Milček	Čistost romantične idile – slikarjeva podoba raja	Vzgojna področja	46	38-39
Komelj Milček	Življenje v ustvarjalnem vrtincu	Vzgojna področja	47	37-38
Komelj Milček	Tršarjev razigrani <i>Otroški strah</i>	Vzgojna področja	48	36-37
Konečnik Vidmar Nataša	Trpeče in zavržene živali	Prostovoljno delo	45	44
Korošec Marjana	Kdo so mladi danes?	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	6-8
Lah Peter, Simon Purger	Medijska pismenost	Izkušnje	48	44-45
Longyka Marjeta	O zmaju Rožljaju in netopirki Hudirki	Starši	48	35
Mal Bernarda	Ljubezen je ključ do otroka	Razredništvo in vzgojni načrt	45	30-32
Mal Bernarda	Iz učiteljeve beležke	Biti vzgojitelj	47	22
Marentič Požarnik Barica	Vzgajanje za stališča in vrednote, ki omogočajo trajnostni razvoj	V žarišču: Trajnostna družba	46	5-6
Mlakar Jože	Šolski ravnatelj kot vodja	Biti vzgojitelj	48	23-25
Montessori Maria	Orientacija sloni na redu	Starši	46	32-34
Nahtigal Ana	Samopoškodbe med mladimi	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	14-15
Naji Majda	Socialna pravičnost kot del koncepta globalnega izobraževanja	V žarišču: Trajnostna družba	46	7-8
NN	Sanjajte svoje sanje	Duhovno izkustvo	48	29-30
Perko Andrej	Pomembnost očeta in matere za zdrav človekov razvoj	Starši	45	38-39
Perko Andrej	Otroci alkoholikov in tiranov	Starši	46	36-37
Perko Andrej	O krivdi, ki jo otroci prevzamejo nase	Starši	47	31-32
Perko Andrej	O mamah in sinovih	Starši	48	32-33
Požarnik Hubert	Kdo je dober učitelj?	Biti vzgojitelj	46	21
Premrl Marta	Inteligentna čustva v tretjem razredu	Razredništvo in vzgojni načrt	47	25-27
Pureber Savica	Otrok, žrtev nasilja v družini	Starši	46	35-36
Repenšek Jelka	Izzivi naših članov v poklicnih in strokovnih šolah	Izkušnje	47	44-45
Režek Rihard	Izobražuj se in uspešna kariera ti ne uide	Biti vzgojitelj	45	25-26
Rožič Peter	Kaj je in kaj ni demokracija	V žarišču: Aktivno državljanstvo	47	3-5
Rožman Polona	Sem tabornica in sem prostovoljka	Prostovoljno delo	48	40-41
Smole Đorđević Maja	Projekt DISK	V žarišču: Kdo so mladi danes	48	18-19
Stegu Tadej	Družinski zakonik in družina	V žarišču: Pomen družine	45	3-5
Strehovec Tadej	Poročeni so prikrajšani	V žarišču: Pomen družine	45	15-17
Svetelj Tone	Komunitarianizem	V žarišču: Aktivno državljanstvo	47	6-7
Šink Jurij	Vključevanje tematskega obdobja zgodovine v učni program	Izkušnje	48	42-43
Šinkovec Silvo	Boj proti revščini in socialni izključenosti; pogovor s s. Ljudmilo Anžič	Naš pogovor	45	21-24
Šinkovec Silvo	Pogovori v razredu – Avgusta	Razredništvo in vzgojni načrt	45	35-36
Šinkovec Silvo	Vzgojni načrt na rešetu	Uvodnik	45	1
Šinkovec Silvo	Antropološka izhodišča za razpravo	V žarišču: Pomen družine	45	10-12
Šinkovec Silvo	Demokracija stoji na odgovornih državljanih; pogovor z go. Mojco Kucler Dolinar	Naš pogovor	46	18-20
Šinkovec Silvo	Svoboda	Uvodnik	46	1
Šinkovec Silvo	Učitelji v času krize	Uvodnik	47	1
Šinkovec Silvo	Prevelika samozavest	Uvodnik	48	1
Šinkovec Silvo	V šolski vzgoji so potrebne vrednote; pogovor z dr. Jožetom Trontljem	Naš pogovor	48	19-23
Španger Zvonka	Branje razvija osebnost	Izkušnje	46	44-45
Štefan Alojzij	Ni revščine	Prostovoljno delo	47	41-42
Štuhec Ivan J.	Demokracija, odgovornost in aktivno državljanstvo	V žarišču: Aktivno državljanstvo	47	8-9
Tehovnik Barbara	Leto 2011 bo evropsko leto prostovoljstva	Prostovoljno delo	46	42-43
Veselič Martinjak Natalija	Vodenje projektov – izziv za učitelje	Vzgojna področja	46	40-41
Vidovič Nataša	Posledice razvajenosti v srednji šoli	Razredništvo in vzgojni načrt	46	29-30
Zidar Peter	Jaz pa tako malo vem o sebi	V žarišču: Pomen družine	45	20
Žibrek Anita	Tudi otroci so ljudje in zato vredni spoštovanja	Razredništvo in vzgojni načrt	45	33-34
Žibrek Anita	Narava naj bo zaveznica in prijateljica odraslih in otrok	V žarišču: Trajnostna družba	46	15-17
Žorž Bogdan	Pripombe k predlogu Družinskega zakonika	V žarišču: Pomen družine	45	12-14
Žveglič Marjan	Družina in naravni zakon	V žarišču: Pomen družine	45	17-19

The *Focus Theme* of this year's last issue of the *Vzgoja* magazine deals with the question *Who are young people today*. Special attention is drawn to what kind of environment they live in, what forms today's youth, what they are thinking about, what their values are, which weak points they have and how we could support them to grow into independent and responsible adults. Primož Ferjančič writes about how young people gather and socialize today as well as about the characteristics of these groups. He also describes the influence of individualism, co-operation (instead of co-creation) and prolonged student period on young people's independence and responsibility. Marjana Korošec summarizes the message of the book by Umberto Galimberti: *The Disturbing Guest*. The author well describes the situation of today's youth – at home, school and in society; by knowing it we can better understand their nihilism, indifference and find a way to come to them. Vanja Kiswarday deals with strategies to build resilience and writes about what young people need in the process of growing up to gain the 'power of heart' – the power which will help them as adults to survive despite various difficult circumstances. Ana Hram devotes her attention to eating disorders. She finds out that the problem of any addiction lies in the lack of kind, loving human relationships which begin in a family. Ana Nahtigal presents self-harm with young people and describes her own experience facing it as a school counsellor. Maja Dolinar writes about the problem of young people's (il)literacy that has a significant influence on the educational level of young people. Maja Smole Đorđević presents project DISK which is a kind of 'activity web' for young people.

In the column *Our Interview* Silvo Šinkovec presents a distinguished guest, Jože Trontelj, president of the Slovenian Academy of Sciences (SAZU) and associate professor of neurology at the Faculty of Medicine, Ljubljana. He leads the National Medical Ethics Committee (NMEC), and is also a member of Council of Europe's Steering Committee on Bioethics. Their interview focuses on values and ethics which are lacking in school today.

In the column *Teachers* Jože Mlakar writes about leadership – what makes a good school leader and what one should pay special attention to. Hedvika Dermol Hvala writes about the importance of good rhetoric skills and points out that only by practice one can become more harmonious and convincing in speech and oral discourse.

In *Spiritual Experience* Berta Golob writes about three Holy eves which lay ahead us: the evening before Christmas, New Year and Epiphany. In the text *Dream your dreams* NN invites readers to useful work, kind relationships and fulfilled life.

In the rubric *Class Teachers and the Educational Plan* a true case is presented that happened to a P. E. teacher. Some experts were asked to share their opinion on how to solve such problems. In the *Parents* column Andrej Perko presents and comments on writing about mothers and sons; a step-father writes about father's significant and irreplaceable role in raising a son. Fani Čeh writes about sexual education that entails a holistic view on child's development, not only sexuality in a narrow sense. Marjeta Longyka wrote a fairy tale about dragon Rožljaj and 'batwoman' Hudirka – one may recognize themselves in it.

In the column *Fields of Education* Milček Komelj presents work of painter Marijan Tršar who died in October this year. His works are eloquent, colourful, full of message – such as was his life. Matevž Grenko continues his writing about fashion and fashion commands from the previous issue of the *Vzgoja* magazine and explores how fashion influences young people as well as adults.

In the column *Voluntary Work* Polona Rožman points out that getting involved in scouting is a great way of doing voluntary work which gives young people a chance to actively spend their free time as well as grow personally.

In the column *Experience* Jurij Šink presents his impressions after attending the Council of Europe's seminar on holocaust which aimed at including this dark period of human history into curriculum. The author shares his ideas how to present the issue to Slovene pupils at both primary and secondary level and face them with holocaust in a respectful way. Peter Lah and Simon Purger present six levels of media literacy and programmes which are held within the course *School of Communication* at Social Academy, Ljubljana.

Pripravila: Erika Ašič
Prevedla: Bernarda Kejžar

Fani Čeh, univ. dipl. org. zdr., spec., zaposlena na *Zavodu RS za šolstvo*. Je avtorica in soavtorica nekaj priročnikov za učitelje ter vrste člankov na področju primarne preventive.

Hedvika Dermol Hvala, mag. znan., prof. slov. in dipl. lit. komparativistka, je samostojna raziskovalka in podjetnica. Na srednji šoli in *Pedagoški fakulteti* v Ljubljani je poučevala slovenščino, sedaj predava, vodi delavnice javnega nastopanja in izvaja seminarje retorike.

Maja Dolinar, univ. dipl. literarna komparativistka, prof. filozofije, poučuje slovenščino v *Mladinskem domu Jarše* v Ljubljani.

Primož Ferjančič, univ. dipl. prof. športne vzgoje, je zaposlen v *Zavodu MOVIT*.

Berta Golob, prof. slov. jezika in književnosti, je poučevala na osnovni šoli ter kot zunanja sodelavka na *Pedagoški akademiji*. Bila je tudi knjižničarka, lektorica na RTV ter svetovalka na *Zavodu RS za šolstvo*. Ima izkušnje z delom z mladimi in s starši, sodeluje tudi v župnijskih občestvih. Napisala je veliko knjig s pedagoško, publicistično in leposlovno vsebino.

Matevž Grenko, mag. sociol., je zaposlen na *Srednji frizerski šoli* v Ljubljani.

Ana Hram, dipl. soc. del., spec. pomoči z umetnostjo, je vodja društva *Svetovalnica PU*. Izobražuje študente in predava na *Fakulteti za socialno delo* ter v mnogih drugih ustanovah. Je avtorica vrste strokovnih besedil.

Vanja Kiswarday, magistra defektologije, predava na *Pedagoški fakulteti* v Kopru. Na UP PEF je predavateljica za področje specialne pedagogike ter učiteljica – tutorica za spremljanje in podporo študentov s posebnimi potrebami. Poučevala je tudi v bolnišnični šoli.

Milček Komelj, dr. znanosti, od leta 1984 predava na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani, na *Oddelku za umetnostno zgodovino*. Njegova bibliografija obsega več kot tisoč objav, od tega približno 20 knjig in vrsto katalogov. Je redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu, predsednik Slovenske matice in častni občan Novega mesta.

Marjana Korošec, univ. dipl. komunikologinja, je koordinatorka izobraževalnih programov v MIC-u in vodja delavnic za oblikovanje samopodobe. Ima večletne izkušnje dela z mladimi in s starši. Deset let je poučevala na *Visoki šoli za hotelirstvo in turizem* v Argentini.

Peter Lah, DJ, dr. znanosti, komunikolog, je tri leta predaval na Saint Louis University v ZDA, sedaj predava na *Fakulteti za medije* ter na *Fakulteti za uporabne družbene študije*, dela kot publicist in voditelj tečajev s področja medijev, medijske vzgoje in novinarstva. Napisal je vrsto člankov.

Marjeta Longyka, univ. dipl. slov., je bibliotekarka, zaposlena na *Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani*. Je tudi študentka v Katehetsko-pastoralni šoli. Objavila je nekaj strokovnih in poljudnih člankov ter odmevov na aktualna dogajanja, predvsem pa piše pesmi.

Jože Mlakar, prof. biologije, je upok. ravnatelj *Škofjske klasične gimnazije*.

Ana Nahtigal, dipl. pedagoginja in psih., je šolska svetovalna delavka.

Andrej Perko, dr. psih. znanosti, specialist klin. psih. svetovanja, je zaposlen na *CSD Kamnik*. Je avtor in soavtor več knjig ter pisec strokovnih člankov v različnih revijah in časopisu.

Simon Purger, prof. geogr. in zgod., dipl. teolog. Zadnja štiri leta je poučeval zgodovino, geografijo in državljansko vzgojo v osnovni šoli in gimnaziji, delal v Evropskem parlamentu in bil turistični vodnik. Eno od njegovih področij poučevanja je tudi vzgoja za medije.

Polona Rožman je načelnica programa za mlade pri *Zvezi tabornikov Slovenije*, nacionalni skavtski organizaciji.

Maja Smole Đorđević je učiteljica naravoslovja v *Tehniškem šolskem centru Nova Gorica* in predavateljica na *Višji šoli Nova Gorica*. Je koordinatorka projekta Državlanske in socialne kompetence mladih, avtorica učbenika za višjo šolo ter več strokovnih člankov s področja naravoslovja. Piše pesmi, pravlјice, ukvarja se tudi z likovno umetnostjo.

Jurij Šink, dr. znan. iz slovenistike, je ravnatelj *Gimnazije ESIC Kranj*. Sodeluje na državnih in mednarodnih konferencah, je avtor več književnih priročnikov, strokovnih člankov in gradiv za učenje slovenščine za tujce.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervisor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *Društva katoliških pedagogov Slovenije*.

Starost –
modrost življenjaStaranje in
sožitje generacijStarost
v Svetem pismuSv. bolniško maziljenje –
zakrament ozdravljanja

SLOVENSKI KATEHETSKE URAD

Revija izide štirikrat letno. Letna naročnina: 10 €.

Naročila sprejema: Celjska Mohorjeva družba, Prešernova 23, 3000 Celje; 03/426-48-00

NAŠAKATEHEZA

glasilo slovenskih katehetov, katehistin in staršev

Zapojmo in vriskajmo:
»Slava Bogu, mir ljudem!«Odmev Božične noči
»Rojen je Odrešenik«
je zajel veselje, vsa ljudstva sveta,
vsa stoletja, vso večnost.V letu 2011 naj bo vsak vaš korak
varen in blagoslovljen!Vas in Vaše prijatelje, sodelavce
vabimo na seminarje:

- Spodbujanje razvoja samozavesti in samospoštovanja
- Inteligentna čustva
- Retorika
- Nenasilno sporazumevanje
- Računalništvo

Vabljeni, da okrepite svoje znanje
in sposobnosti!

Informacije in prijave:

DKPS, Ul. Janez Pavla II. 13, Ljubljana
01/43-83-987, dkps.seminarji@gmail.com

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

Kakovostno branje za samo
18,00 EUR letno.Pridružite se
veliki družini
naročnikov tudi vi!

Vsak novi naročnik prejme majico revije Vzgoja.

Naročila

Revija Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@rkc.si
<http://dkps.rkc.si>

*Želimo Vam blagoslovljene in
miru polne Božične praznike.
Da bi zmogli pousod ustvarjati
tople in pristne medsebojne odnose.
Srečno u letu 2011!*

Uredništvo revije Vzgoja

seminarji

Marijan Tršar: Otroški strah, 1991
olje, lesenit, 61 x 84 cm, zasebna last